

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras teorijas un vēstures katedra

Vieta pilsētas telpā un tās realitāte: Bergi

Bakalaura darbs

Autors:

Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”

Kultūras teorijas un vadībzinības apakšprogrammas

4. kursa students Jānis Matvejs

(ID Nr. 20100111)

Darba vadītāja:

Prof.,Dr.phil. Daina Teters

Rīga

2014

Saturs

IEVADS	3
1. VIETA KĀ ZĪMJU KOPUMS, UN VIETAS UN TELPAS NOŠĶĪRUMS	5
1.1. Vietas un telpas attīstība vēsturiskā skatījumā.....	10
1.2. Telpiskums un to prezentējošās robežas	14
1.2.1. Telpas nošķiruma princips - centrs un perifērija	21
1.2.2. Ielas nozīme pilsētas struktūrā	23
1.2.3. Māja kā intīma telpa un pilsētvides struktūra	27
1.3. Uztvere kā vietas un telpas modulācija	31
1.4. Vieta, kuras nav: ne-vieta	36
2. BERĢI VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ UN TAGAD	45
2.1. Berģu teritoriālā vienība un apbūve.....	46
2.2. Berģu vēsture un kultūras vērtības	47
3. BERĢU REALITĀTE MŪSDIENĀS: SOCIĀLĀ TELPA UN VIETA	53
3.1. Pilotpētījums: Berģu iedzīvotāju viedoklis un apmierinātību ar apkaimi	53
3.2. Pilotpētījums: Rīgas iedzīvotāju viedoklis par dzīvesvietu un Berģu apkaimi	63
3.3. Piederība vietai: daļēji strukturētā intervija.....	71
NOBEIGUMS	76
KOPSAVILKUMS (TĒZES).....	79
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	81
ANNOTATION	85
PIELIKUMI	86
1. Pielikums. Pilsētvide un tās objekti.....	87
2. Pielikums. Berģu apkaime un piederība Berģiem	90
3. Pielikums. Berģu iedzīvotāju viedoklis par apkaimi	92
4. Pielikums. Daļēji strukturētās intervijas: Berģi un piederība apkaimēi	95
5. Pielikums. Bakalaura darba daļēji strukturētās intervijā iegūtie informatīvie materiāli	119

IEVADS

Mūsdienās, attīstoties migrācijai, nepārtraukta cilvēka fiziskā pārvietošanās rada piederību, pašidentificēšanos un saikni ar vietu kā noturīgu vērtību laikā skarošus jautājumus. Vieta, šķietami atrašanās pozīcija, ir viena no sarežģītākajām uztvertās realitātes vienībām. Tā ir kas vairāk par novietojumu un vietu, kura tiek apdzīvota, veidojot nometnes, ciematus un pilsētas. Mēs esam ietverti vietā un nekādi nespējam no tās atraisīties – kaut kur atrasties nozīmē dzīvot. Atrašanās var būt fiziskā vai idejiski konstruētā telpā.

Berģi ir viena no 58 Rīgas pilsētas apkaimēm, kurai ir sava apkalpe, identitāte un raksturs, kas izriet no apbūves veida, telpiskajām robežām, ainavas un iedzīvotāju kopības izjūtas.¹ Arī Berģi konstruē atmiņu kopumu, kas tiek nodots no paaudzes paaudzē, katrai no tām aizsākot vai atsakoties no kādiem tās elementiem. Darba autors uzskata, ka vietas izjūta ir personisks piedzīvoto pagātnes darbību kopums, kam pamatā ir sociālie, kultūras un ekonomiskie nosacījumi. Vietas izjūta katram indivīdam ir unikāla, tādēļ, lai gūtu priekšstatu par vietas apjomu, tās raksturojošie nosacījumi ir jāskata plašākā kontekstā.

Bakalaura darbā piederības vietai skatījums tiek risināts sinhronā un diahronā griezumā. No vienas puses, vieta ir specifisks zīmju kopums un sociālās realitātes struktūra, no otras puses, tā ir laikā mainīga un vēsturiski variabla. Darbā aplūkoto filozofijas, vēstures, ģeogrāfijas, socioloģijas un semiotikas zinātņu disciplīnas vietas attīstības nosacījumus teorijās apskata sinhronā skatījumā. Pretēji, vietas piederības izpratne diahronā skatījumā ir pielāgota Berģiem - Rīgas pievārtes apkaimei, kura ir neatkarīga vieta pilsētas telpā ar ģeogrāfisku novietni, infrastruktūru un cilvēku veidotām vērtībām.

Bakalaura darba tēmas izvēli veicinājuši vairāki faktori - autors dzīvo Berģu apkaimē, tomēr lielāko daļu laika pavada ārpus tās. Iepriekš minētais ir rosinājis izziņāt tos faktoros, kas liek justies piederīgam simboliskai vietai vairāk nekā reālai uzturēšanās vietai. Autors arī pats iesaistās Berģu apkaimes labiekārtošanā un kultūras aktivitāšu norisēs, tāpēc ir radusies interese noskaidrot, kāda ir motivācija, kas nosaka iesaistīšanos telpas ilgtspējīgas attīstības veicināšanā un kā Berģus, salīdzinājumā ar citiem Rīgas pilsētas iedzīvotājiem, iztēlojas paši berģinieki.

Bakalaura darbs ir aktuāls plašākai auditorijai, jo Berģi ir salīdzinoši jauna apkaime Rīgā un līdz šim tikusi maz aprakstīta. Neraugoties uz to, Berģos ir unikālas kultūras un vides vērtības, kas ir nozīmīgas visai pilsētas telpai kopumā. Tāpat darba

¹ *Rīgas pilsētas apkaimes. Par projektu.* Pieejams: <http://www.apkaimes.lv/about> [skatīts 2014. gada 12. maijā]

aktualitāti nosaka tas, ka, Berģu apkaimē strauji attīstoties un veidojot vairākas jaunas vietas raksturīgas vērtības, novērojams arī pretējais process, - esošo vērtību noliegums un pat ļaunprātīga iznīcināšana. Tāpēc autors vēlas noskaidrot, vai esošajām vērtībām Berģos pastāv jebkādi to iznīcināšanas draudi.

Mūsdienās pastāv atšķirība starp dažādām Rīgas apkaimēm attiecībā uz kultūras un dabas resursu pieejamību, sociālo atbalstu un citiem faktoriem, kas nosaka indivīda vietas izvēli pilsētas mērogā. Centrālajā pilsētas daļā pieejamība ir skatāma un analizējama no cita skata punkta, bet perifērajā pilsētas daļā - no pavisam cita. Galvenās atšķirības vērojamas vietas dažādībā, iespēju un nodrošinājuma daudzveidībā un vietas labiekārtošanas veicināšanā. Šobrīd aktuāls ir jautājums par to, ka kultūrai, izglītībai un citiem sociāliem resursiem jābūt pieejamiem plašākai auditorijai - tie nedrīkst būt koncentrēti tikai centrālajā pilsētas daļā.

Bakalaura darba **mērķis** ir teorētiski apskatīt vietas nozīmi un salīdzināt to ar piederību vietai, konkrēti Berģu apkaimē.

Bakalaura darbā **pētāmais jautājums** ir: vai un kādā veidā sociālā telpa pielāgojas ģeogrāfiskai telpai?

Darba uzdevumi:

1. Teorētiski apskatīt vietu kā telpisku veidojumu;
2. Teorētiski apskatīt vietu kā sociāli radītu realitāti;
3. Izzināt Berģu apkaimes lokālās vērtības un vietu Rīgas pilsētas telpā;
4. Veikt kvalitatīvo pētījumu Berģu apkaimes sociālo iestāžu pārstāvju vidū;
5. Veikt kvantitatīvo pētījumu Rīgas apkaimju iedzīvotāju vidū;
6. Veikt kvantitatīvo pētījumu Berģu apkaimes iedzīvotāju vidū.

Darba metodes: informācijas atlase, daļēji strukturētā intervija, kvantitatīvā aptauja, salīdzinājums un datu analīze.

Pētījuma teritorija: Rīgas pilsēta, konkrēti Berģu administratīvā vienība.

Bakalaura darba teorētiskajā daļā tika veikta akadēmiskās literatūras analīze. Bakalaura darba empīriskajā daļā kā kvantitatīvā pieeja izmantota elektroniskā anketēšana, ar kuras palīdzību tika noskaidrots Berģu un Rīgas iedzīvotāju viedoklis par apkaimju veidojošām iezīmēm un vērtībām tajās. Kā kvalitatīvā pieeja darbā tika veiktas daļēji strukturētas ekspertu intervijas.

1. VIETA KĀ ZĪMJU KOPUMS, UN VIETAS UN TELPAS NOŠĶĪRUMS

Uzsākot darbu, ir jānošķir telpas un vietas jēdzieni. Gan telpu, gan vietu var skatīt vairāku zinātņu ietvarā: ģeogrāfijas, ekonomikas, vēstures, socioloģijas, psiholoģijas, matemātikas, filozofijas, semiotikas u.t.t. Tomēr darba autors pamatā vietu raksturo no filozofijas, socioloģijas un semiotikas skatu punkta, šajās disciplīnās veiktajiem novērojumiem un izdarītajiem secinājumiem.

Britu politiskais ģeogrāfs Džons Eidžņūvs (*John Agnew*) norāda, ka ģeogrāfiskā nozīmē telpa ir vienība, kurā cilvēki kopīgi uzturas, un tas ir noteikts apvidus vai novietojums. Vietai piemīt arī nozīmes jēga. Tā var būt kategorija "būt pirmajā vietā", norādījums "ieņemiet vietu" vai sociālas kārtības pozīcija "zināt savu vietu".² Britu ģeogrāfe un sociālo zinātņu pārstāve Dorena Meisija (*Doreen Massey*) norāda, ka gan vieta, gan telpa sanāk kopā vietā, tādēļ noteikta vieta ne tikai piegādā lokālas un globālas ietekmes - vairākas jaunas kultūras un identitātes, bet nosaka arī vēsturisku ietekmi, kas izmaina vietu pašreizējā brīdī un nolemj tās iespējamo nākotni.³ Sarežģītāku vietas un telpas izpratni sniedz franču kulturologs, filozofs un vēsturnieks Mišels de Serto (*Michel de Certeau*). Vieta ir kārtība, ar kuru ir saskaņoti gan elementi, gan arī tie veido attiecības savā starpā. Elementi vietā atrodas līdzās viens otram, tos definē tiem atbilstošā atrašanās vieta. Līdz ar to vietai raksturīgas stabilitātes iezīmes. Telpu ir iespējams izdalīt gadījumos, kuros tiek veikts apsvēruma par virziena un ātruma izvēli, kā arī laika mainīgumu. Tas nozīmē, ka telpa tiek veidota ar darbību palīdzību.⁴ Izcilajam vācu filozofam Martinam Heidegeram (*Martin Heidegger*) telpa ir kaut kas, kas izriet no vietas. Esamību telpā var noteikt tikai veidota vieta un telpa. Ģeometriska telpa ir tikai cilvēku pārdomu objekts.⁵

Aplūkojot autoru uzskatus par vietas un telpas atšķirību, ir jāsecina, ka vieta ir daudzveidīga un subjektīva atrašanās pozīcija, kas veidota, vienojot fiziskās īpašības, emocionālo saikni un psiholoģisko uztveri ar indivīda piešķirto vērtību un nozīmi. Vieta

² Agnew, John, David, Livingstone. *The SAGE Handbook of Geographical Knowledge*. London: SAGE Publications, 2011. P 316.

³ Massey, Doreen. *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994. P 185 - 189.

⁴ Certeau, Michel. *The Practice of Everyday Life*. California: University of California Press, 1988. P 117 - 119.

⁵ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P 296.

konstruē vidi ap to un nosaka lietu kārtību. Savukārt telpa nekad neorganizēs telpu ap sevi, tā ir daudz abstraktāka par vietu.

Cilvēki ar savām darbībām maina vietas nozīmi, izmainot vietas veidolu un piešķirot vietai formu. Vietas tiek papildinātas ar dažādiem simboliem noteiktā realitātē - ēkām, skulptūrām, naudas vienībām, kurus var atšifrēt tikai cilvēki ar sajūtu, vērtību un ideju palīdzību. Tātad uz vietai nozīmi norāda simboliskas tās definīcija. Vieta var tikt interpretēta tikai tajā kontekstā, kurā simboli ir klātesoši, piešķirot vietai jaunu realitātes formu.

Telpa un laiks ir struktūra, kas aptver visu realitāti, bez telpas un laika nosacījumiem nevar iedomāties nevienu reālu lietu. Mītiska domāšana telpu un laiku uzskata par noslēpumainiem spēkiem, kas visu vada, valda un nosaka ne tikai mirstīgo, bet arī dievu dzīvē. Visām dzīvām būtnēm telpa un laiks neizpaužas vienādi. Zemākiem organismiem nevar piedēvēt tādu pašu telpas uztveri kā cilvēkam.

Vācu/ebreju izcelsmes filozofs Ernests Kasīrers (*Ernst Cassirer*) norāda, ka nozīmīgi ir pievērsties *simboliskās telpas* izpētei. Lai šo izpēti veiktu, ir jāskata cilvēku un dzīvnieku pasaules robežlīnija. Organiskā telpā, *darbības telpā*, cilvēks daudzējādā ziņā ļoti atpaliek no dzīvniekiem. Daudzas iemaņas dzīvniekiem jau ir iedzimtas, bet šo trūkumu cilvēks kompensē ar citu spēju, kas attīstās vienīgi viņam un kurai dzīvā dabā nav analoga. Pavisam netieši, ļoti grūtā un sarežģītā domāšanas procesā viņš nonāk pie idejas par *abstrakto telpu*, un tieši šī ideja cilvēkam veido ceļu ne tikai uz jaunu zināšanu lauku, bet arī uz pilnīgi jaunu viņa kultūras dzīves virzību. Abstraktas telpas pastāvēšana bija viens no pirmajiem un vissvarīgākajiem grieķu domāšanas atklājumiem.

Arī mūsdienu zinātne un filozofija šīs grūtības nav atrisinājusi. Abstraktai telpai nav nekāda atbilduma un pamata ne fiziskā, ne psihiskā realitātē. Ģeometriski punkti un līnijas nav ne fiziski, ne psiholoģiski objekti; tie ir tikai abstraktu attiecību simboli. Abstraktas telpas gadījumā svarīgs ir nevis lietu, bet gan teorēmu un spriedumu patiesums. Pirmatnējā dzīve un primitīvās sabiedrības nespēj atklāt jebkādu liecību, kas paustu abstraktas telpas esamību. Pirmatnējā telpa ir darbības telpa, un darbība vijas ap tiešām praktiskām vajadzībām un interesēm. No primitīvas mentalitātes un primitīva kultūras viedokļa gandrīz nevar spert vienīgo būtisko soli, kas spēj no darbības telpas novest pie teorētiska vai zinātniska telpas jēdziena, pie ģeometrijas telpas, kur tīšas sajūtu pieredzes konkrētās atšķirības ir izzudušas.

Primitīvā domāšana ne tikai nespēj aptvert telpu kā sistēmu, tā arī nevar uztvert telpas shēmu - savu konkrēto telpu tā nevar iedabūt *shematiskā* formā. Etnoloģija parāda, ka pirmatnējās ciltis parasti ir apveltītas ar izcili asu telpas uztveri, tomēr tām nepiemīt telpas aprakstīšanas spējas. Objekta attēlojums atšķiras no vienkāršas prasmes rīkoties ar objektu.

Rīcība prasa tikai noteiktu darbību secību. Telpas vai telpisko attiecību attēlojums nozīmē daudz vairāk. Ir nepieciešams vispārīgs nojēgums par attiecīgo objektu, un tas jāaplūko no dažādiem aspektiem, lai noskaidrotu tā attiecības ar citiem objektiem. Ir jānosaka tā atrašanās vieta un stāvoklis vispārējā sistēmā.⁶

Lai izprastu vietas nozīmi un tās simbolisko jēgu, indivīdam vispirms ir jāapzinās sevi kādas sociālas kopienas ietvarā, kas ar simboliskām darbībām ietver un veido vietu. Šī kopiena var būt intīma - ģimene vai draugi, vai arī sociāla un robežu nedefinēta. L. S. Harms (*Leroy Stanley Harms*) definē *mājas kopienas* modeli, kurš tiek pretstatīta *pasaulas kopienas* modelim. Mājas kopienu veido vienuviet pulcējusies cilvēku grupa, kurus saista līdzības un radniecības normas - kopēji mērķi, dalīti pienākumi un atrašanās vietas apzināšanās. Minētie faktori nosaka kopienas laika un telpas saistības to komunikācijā un savstarpējā apmaiņas sistēmā, kā arī veido sociālos paradumus. Pasaulas kopienas modelis savukārt pieļauj personas pašuztveri no pašas personas perspektīvas. Mājas kopienas modelim, kas paredz iedzīvēšanu noteiktā ģimenē, ciematā vai pilsētā, ir raksturīga citādība jeb svešinieku uztvere. Svešinieku uztvere ir citas personas perspektīva, no kuras raugoties pasaules kopiena ir draudu un baiļu pamats.⁷ Mājas kopienā vietas simbolu ir mazāk - rija kā pārticības vai pirts kā ķermeņa un gara atveseļošanās vieta, bet tie tiek daudz vairāk personalizēti, nekā pasaules kopienā. Pasaulas kopienas modelī vietas simboli tiek veidoti no simbolu interpretētāja perspektīvas, tie nav saskaņoti ar kopienas, bet individuālu vietas uztveri. Arī simbolu mērogs var būt atšķirīgs: Latvija kā simbols dzimtenei vai Eiropa kā simbols demokrātijai un brīvībai.

Papildinot simboliskās jēgas piešķiršanu vietai, ir jāmin antropologa Toma Makfīta (*Tom McFeat*) novērotās nelielās grupas, kuras veido apmetnes un pilsētas. Makfīts secina, ka vispirms grupas kultūra tiek uzsākta ar telpas organizēšanas funkciju. Telpas organizēšana paredz primāro funkciju nodrošināšanu: pajumti, pārtiku un aizsardzību no ārējiem draudiem.⁸ Kā tika norādīts Harmsa mājas kopienas modelī, kur vietas izveidi nosaka kopienas kopējs darbību rezultāts, arī Makfīta telpas organizācijas primārā funkcija atklāj nelielo grupu centienus kopēji radīt vietu dzīvošanai. Turklāt vietas primārās funkcijas laika gaitā kļūst par simboliskiem telpas elementiem. Tos ir jānodrošina un jāpasargā.

Ne tikai kopienās, bet arī pilsētās vietu raksturo zīmju kopums. Atšķirībā no nelielām grupām, kurās nozīmīgs ir kopīgs darbības rezultāts un primārs funkciju nodrošinājums,

⁶ Kasīrers, Ernsts. *Apcerējums par cilvēku*. Rīga: Intelekt, 1997. 51. - 58.lpp

⁷ Lanigan, Richard L. *On homeworld and community models of the city: The communicology of egocentric and sociocentric cultures in urban semiotics*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 7-10.

⁸ Ibid. P 12.

pilsētās zīmju sistēma ir sarežģītāka. Tā tiek pakļauta cilvēka uztveres un apziņas spējām. Pilsēta ikdienas apziņā necenšas radīt kādus sarežģījumus. Taču tās konceptuālā tvēruma līmenī, pilsēta var pārvērsties par neatrisināmu mīklu. Tas ir tādēļ, ka pilsētu var domāt vairākos līmeņos un konceptuāla sarežģītība var radīt paradoksālas kombinācijas tās vienkāršībā. Viegļākais veids, kā domāt par pilsētu, ir ikdienas dzīvošana un izturēšanās pilsētvidē. Tas ir saistīts ar ikdienas rutīnu. Tomēr pilsētas ikdienišķā vide ne tikai raksturo pašus iedzīvotājus, bet norāda arī uz kaut ko tādu, kas atrodas ārpus ikdienas rutīnas.

Semiotika, kulturoloģija, vairāku zinātņu izpētes priekšmetu reflektēšana ir modernās pasaules īpatnība. Mūsdienu redzējums tiecas saskatīt raksturīgākās laikmeta iezīmes. Tātad tā nav tikai nejaušība, ka pirmie pilsētu apraksti lielākoties tika saistīti ar metropolēm. Ikviens pilsētas elements ir savstarpēji atkarīgs. Nevienam no tiem - mājām, ielām un to nosaukumiem - nav nozīme pašiem par sevi. Nozīmi tie iegūst vienīgi saskarsmē ar citiem objektiem: māja ir tikai māja attiecībā pret ielu, ielas ir ielas attiecībā ar mājām, kas nosaka to robežas un kustības virzienu pilsētā vai arī pašiem cilvēkiem radot objektiem nozīmi.

Semiotikā pilsēta galvenokārt tiek analizēta trīs variantos: kā telpas un laika, modeļu valodiskā forma un kā teksts.⁹ Raugoties uz pilsētu, gribot negribot to domājam kā kādai zinātniskai disciplīnai pakārtotu. Šī pieeja atceļ pilsētas fenomena komplekso un sistemātisko redzējumu. Zinātniekiem un speciālistiem sava objekta pētīšanai ir nepieciešamas īpašas zināšanas un iemaņas, - arī par pilsētu kā objektu. Speciālistiem nepieciešama terminoloģijas bāze, izpētes instrumenti un metožu kopums. Izpētes objekts ir pakļauts noteiktam kodam - simboliskai zīmei, kas raksturo pilsētu vai tajā atrodošos objektus.

Viens no aptverošākajiem priekšstatiem par pilsētu ir tās verbālā un neverbālā zīmju kārtība un līdzīgu zīmju dažādība pilsētas kontekstā jeb pilsētas semiotisks skatījums. Pārdomām par pilsētu semiotikas kontekstā ir salīdzinoši nesena vēsture: interese par pilsētu kā zīmi un vienlaicīgi kompleksu zīmju sistēmu parādījās tad, kad pilsētas jau bija pastāvējušas tūkstošiem gadu. Intuitīvi cilvēku dzīves iezīmes tika identificētas salīdzinoši agri, tomēr pilsētas teorētiska tematizēšana aizsākās tikai saistībā ar jaunu zinātnes un domāšanas metodes izveidi domāšanu zīmēs. Cilvēki vai cilvēku grupas zīmēm ir piešķirušī jēgu. Zīmes, kuras raksturo pilsētas vidi, vienmēr ir fiziskas realitātes elementi vai darbību kopums. Izpētes objektu, kas ir fiziska vietas vienība, raksturo kods, kuram ir simboliska nozīme, taču pats objekts šo nozīmi neveido, tā ir iepriekš radīta. Darba autors Rīgas pilsētā par tādām uzskata zīmes: "Kaķu nams", "vantenieks", "āģītis" un citas.

⁹ Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 71-73.

Jaunu zīmju parādīšanās, kuras paskaidro iepriekšējās telpiskās zīmes, nav tikai zīmju pavairošanas rezultāts. Jauna zīmju sistēma izmaina pilsētas uztveri un izmantojumu. Pilsētā zīmes ar dažādu laika izcelsmi lielākoties paliek savstarpēji tulkojamas un var izprast citu zīmju sistēmu kontekstā. Jāņem vērā, jaunajai zīmju sistēmai pielāgoties pilsētas telpai, tiek ietekmēta sākotnējā telpas uztveres semantika: telpa ir aizvien mazāk paskaidrota.¹⁰ Zīmes ir iespējams pakārtot vienu otrai, taču cilvēka uztverei ir jābūt tās abstrahēt vienkopus, citādāk zīmes veidos atsevišķus elementus, neveidojot jaunu zīmju sistēmu ar jaunu nozīmi.

Darba autors šāda zīmju grupēšana pilsētas telpā attiecina uz mūsdienām. Tas ir vērojams mūsdienu pilsētvidē: reklāma ietekmē pilsētas telpu un kļūst par vienu no pilsētas simboliem. Atbilstošs piemērs zīmju savstarpējai tulkošanai un jaunas zīmju sistēmas izveidei, saglabājot arī atsevišķo zīmju nozīmi, ir Ukrainas galvaspilsētas Kijevas izvēlētais simbols 2014. gadā (*Skatīt 1. pielikumu, 1. attēlu*). Katrs no pilsētas četriem burtiem (ukraiņu valodā *Kuiē*) apzīmē kādu pilsētas simbolu: zilā ūdens pile - Dņepras upi, zaļā kastaņa lapa - oficiālo pilsētas koku un zaļos parkus, dzeltenais kupols - dievnamu daudzveidību, sarkanā sirds - erceņģeli Mihaēlu un dievības.¹¹ Jebkurai jaunizveidotai zīmei ir vienlīdz jāaptver visas pilsētas teritorijas - pilsētas telpai nepieciešama slēgta zīmju sistēma, kas tai tiktu pakļauta. Arī veidotais Kijevas pilsētas logo ir kļuvis par telpas simbolu: tas tiek izmantots uz sabiedriskā transporta un ielu noformējumos. Šī zīme ir savstarpēji tulkojama, turklāt tā paskaidro iepriekšējās telpiskās zīmes.

Par pilsētu kā dažādu zīmju kompleksu runā arī pasaules slavenais lingvistiķis un semiotiķis Ferdinands Sosīrs (*Ferdinand de Saussure*). Sosīrs sniedz sintagmas (syntagma) terminu, kam piemīt jēdzieniska un inovatīva patstāvība. Saskaņā ar Sosīra terminoloģiju, tā ir reālā laika kārtā vai telpiski labvēlīgas attiecības starp specifiski lietotām zīmēm. Sintagma ir tuvākais zīmju novietojums laikā un telpā, kas nosaka to savstarpējo atkarību un kopējo izvietojumu, kuras ir laikā fragmentarizētas un koriģētas. Agrāko un jauno kārtību savstarpējā ietekmē sintagmas var apvienoties un pilsētas teksts mainās ar esošu tieksmi atkārtot iepriekšējās pilsētas telpiskās struktūras.¹² Ar to ir jāsaprot, ka pilsētu nav iespējams skatīt un aprakstīt kā vienotu veselumu. Pilsēta nekļūst par sastingušu objektu, bet tā ir savstarpēji saistītu un vienmēr mainīgu zīmju komplekss.

¹⁰ Ibid. P 75 - 77.

¹¹ Predtenchesky, Nikita. *Lifestyle Blog: Ukrainian cities search of creative symbols*. Pieejams: <https://www.kyivpost.com/guide/about-kyiv/lifestyle-blog-ukrainian-cities-search-of-creative-symbols-331622.html?flavour=mobile> [skatīts 2014. gada 13. maijā]

¹² Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 75.

1.1. Vietas un telpas attīstība vēsturiskā skatījumā

Vēsture nosaka cilvēku sabiedrības attīstību un šīs attīstības posmus no tālākas pagātnes līdz mūsdienām. Ar agrīnā haosa un kosmosa shēmu ir saistītas telpas un vietas izveidošanās un to interpretācija. Sākotnēji pastāvēja nepārtrauktība un visas tajā atrodošās lietas un notikumi tika izprasti kā bezgalīga kustība. Telpa bija iedomāta ģeometrisku figūru vietā – kā aplis vai sfēra, un telpa vienmēr tika raksturota ar citu telpu.¹³ Tās bija pirmās asociācijas, kuras cilvēkus saistīja ar telpu un telpiskumu. Mūsdienās mēs zinām, ka telpa un laiks ir universāli fizikālās pasaules atribūti, tiem piemīt objektīvi raksturojumi, telpai ir trīs dimensijas un to, ka telpa ir bezgalīga un mūžīga, bez sākuma vai beigu punkta. Taču šāda telpas izpratne nav pastāvējusi vienmēr. Domas par telpu, kādu mēs to pazīstam mūsdienās, un, kura sniedzas ārpus fiziskajām robežām, ir veidojis ļoti nesen.

Vissavdabīgākais telpas un laika modelis, salīdzinot ar mums ierastajām telpas un laika skatījuma formām, vērojams arhaiskajās sabiedrībās, kurās dominē mitoloģisks pasaules uztvērums. Mīts ir sabiedrības pirmā sevis apzināšanās forma. Laika un telpas izpratni, kuru sastopam dažādu tautu un reģionu mitoloģiskajos sižetos, varam vērot arī šo tautu mākslā un agrīnajā reliģijā. Plašākā nozīmē mīts ir senākais pasaules izpratnes modelis. Tas ir pasaules redzējums, kas caurstrāvo jebkuru cilvēciskās esamības sfēru, nosaka specifisko rīcības veidu raksturu un tādējādi kļūst par eksistences formu. Un cilvēks pasauli, tai skaitā telpu, uztver ar tēlu, fantastisku priekšstatu un jēdzienu starpniecību, piešķirot tiem simbolu nozīmi.¹⁴

Tā izcelšanās ir saistāma ar antīko ideju par pasaules centru laikā un telpā. Šajā mitoloģiskajā vietas izpratnē stabilā kosmosa veidojums tika fiksēts kaut kur - tā koks, kalns un upe sadalīja vienoto pasauli un „vietiskoja”. Antīkajā pasaulē jau eksistējošām lietām tika piešķirta noteikta stabilitāte. Visas lietas atradās ap atskaites punktu, tās nebija izkliedētas. Savukārt viss, kas bija ap punktu, tika strukturēts un sakārtots.¹⁵ Līdz ar to telpa vairs nebija tikai nepārtraukta forma, antīkās pasaules radītie atskaites punkti telpu ļauj uztvert daudz vieglāk. Atskaites punkti telpā norādīja piederību, līdzīgi to lieto šodienas valodā - pie teātra vai pie Brīvības pieminekļa. Tie vienmēr ir bijuši precīzi noteikta vieta, turpretim telpa ap to ir bezgalīga un neierobežota.

¹³ Ibid. P 78.

¹⁴ Oļevskis, Guntars, Sūna, Uldis. *Ievads filozofijā*. Rīga: Pētergailis, 1993. 11. - 12. lpp

¹⁵ Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 77.

Savdabīgi telpu uztver antīkā sabiedrība. Telpiskuma ideāls iemiesojas sfērā. To raksturo pilnība, pabeigtība un uzbūves noslēgtība. Kosmosa uzbūve saistīta ar robežas ideju, tas ir, ar noteiktību un nedalāmību. Bezgalīgais un neierobežotais tiek vērtēts kā nepilnīgais, haoss un neesamība. Šāda universāla telpas izpratnes modeļa esamība veicina sengrieķu kultūras orientāciju uz pabeigtību, plastiski noformēto, mēru un proporciju.¹⁶ Izcilākā sengrieķu filozofa Aristoteļa vietas izpratne nevar tikt reducēta uz tikai telpu, un to ir jāskata caur matemātisku aprēķinu. Lai definētu lietu atrašanās vietu, jāizveido jēdziens, kas veido atsauci uz kustību. Pārlicība par vietu ir balstīta teorijā par pārvietošanos, vispārīgāko kustības veidu. Vietai ir jāpastāv, jo pārvietošanās tiek noteikta kā vietas izmaiņas. Aristotelis apgalvo, ka vieta ir neatkarīga no objektiem, kuri to aizņem, noliedzot tukšas telpas pastāvēšanu. Vietai jābūt neatkarīgai no tajā atrodošajiem objektiem, jo nav iespējams, ka dažādi objekti atrastos vienā un tajā pašā vietā vienādos laika brīžos.¹⁷ Aristoteļa kosmoloģija ir ģeocentriska, tas ir, tā balstās uz mācību, ka Zeme atrodas pasaules centrā. Saskaņā ar Aristoteļa kosmoloģiju, lodveidīgā Zeme ir nekustīgs centrs, ap kuru griežas Mēness, Saule, planētas un zvaigžņu debesis.¹⁸

Britu izcelsmes profesors un rakstnieks Viktors Burgins (*Victor Burgin*) izseko hipotētisku telpas vēsturiskās attīstības procesu. Viņš apstiprina, ka telpai piemīt vēsture. Antīkajā Grieķijā būtnes universs bija ierobežots un sfērisks. Šī klasiskā telpa saglabājoties agrīnās kristietības bībeliski atvasinātajā "līdzenās zemes" modelī un nosakot telpas uztveri arī viduslaikos. Viduslaiki neaizskāra zemes sfēru, tas bija cilvēka darbību lauks, kurā ikvienai lietai, cilvēkam un parādībai bija iepriekš noteikta Dieva daba. Mišels Fuko šo viduslaiku telpu ir dēvējis par "novietojuma telpu", kuru pilnībā iznīcināja renesanses fiziķis, astronoms un domātājs Galileo Galilejs (*Galileo Galilei*), atklājot, ka Zeme griežas apkārt Saulei. Tas mainīja viduslaiku izpratni par telpu, kas bija noslēgta. Jaunais telpas modelis bija bezgalīgi atvērts telpas atklājumam, līdz ar ko neizmērojams apjoms tika aizstāts ar lokalizāciju. Aizsākums šāda veida kosmoloģiskai izpratnei bija Eiklīda ģeometrija. Renesansē konflikts starp novērojumu un intelektu, hiperbolisku un eiklīdisku telpu, tika pielietots perspektīvas izveides sākuma posmos. Poļu izcelsmes astronoma Nikolaja Kopernika (*Mikolaj Kopernik*) universā tiek veidots pirmsmoderns pasaules skatījums. Universs vairs nav ģeocentrisks, tas ir heliocentrisks un egocentrisks.

Modernisma avangardā atsauce uz telpu un laiku mainīgajā mākslas stilā tiek veidota, pamatojoties uz moderno fiziku un matemātiku. Tomēr modernisti arvien biežāk

¹⁶ Kūle, Maija, Rihards, Kūlis. *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 465. - 466. lpp

¹⁷ Hill, Rebecca. *The Interval. Relation and Becoming in Irigaray, Aristotle, and Bergson*. New York: Fordham University Press, 2012. P 37 - 41.

¹⁸ Vīlpa, R. *Īss filozofijas vēstures apcerējums*. Rīga: Liesma, 1971. 67. - 68. lpp

piedevēja telpas mainīto priekšstatu tehnoloģiskai attīstībai. Ierobežoti ar mehāniskiem paņēmieniem, krievu futūristi un kubisti gala rezultātā cieta neveiksmi, atsakoties no Eiklīda ģeometrijas. Perspektīvā tēlojuma atveids, kam raksturīga ģeometriska un racionāla sistēma, kuru lieto, lai attēlotu lielumus un attālumus vienotā kārtībā, kas rada telpiskuma iespaidu - tika pārtraukts, lai tā fragmenti, katrs apzīmējot atšķirīgu redzespunktu, tiktu apvienots ar ģeometriskiem nosacījumiem.

Modernisma posmā telpa pārsvarā bija *pārvietotā* telpa. Postmodernajā posmā ātrums, ar kuru telpa tiek pārvietota, vairs netiek pārvaldīts ar mehānisku mašīnu ātrumu, bet elektronisku ierīču palīdzību, kas darbojas tuvu gaismas ātrumam. Tādējādi tehnoloģijas mainīgums *tehnoloģismu* ir mantojis no modernismu estētikas telpas uztveres un modernās fizikas. Franču kultūras teorētiķis Pols Virilio (*Paul Virilio*) norāda, ka tehnoloģiskā telpa nav ģeogrāfiska telpa, tā ir laika telpa. Telpa šajā laikmetā tuvojas „pašiežogojumam”. Viens no jauno elektronisko tehnoloģiju publiska pielietojuma efektiem ir iemesls telpu izprast kā telpas modeli "atpakaļ iekļautu ". Telpas, kas agrāk tika nošķirtas un atdalītas, tagad kļūst iespējamās, piemēram, ceļojums kosmosā vai ceļojums virtuālā laikā.¹⁹

Vēsture raksturo ne tikai cilvēkus, bet arī lietu un notikumu vēsturiskumu, kā arī daudz abstraktāku vienību, pilsētas vai telpas, informatīvo materiālu jeb stāstu. Stāsts ir paņēmiens, ar kuru tiek nodota pieredze. Franču vēsturnieks, kulturologs un filozofs Mišels de Serto (*Michel de Certeau*) pēta veidus, kādos cilvēki masu kultūrā tiek individualizēti. Serto nozīmīgs mutvārdu vēstures glabāšanas elements ir stāsts. Stāsti ir nozīmīgi, jo tie atveido patieso realitāti, tostarp tiešās cilvēka un telpas attiecības.

Retorisks un manifestējošs stāstu materiāls tiek papildināts ar vēsturiskiem vai komiskiem starpgadījumiem, kā arī citiem notikumiem, kas mazāk attiecināmi uz vietas fizisku izpēti. Verbālais materiāls, no kura stāsts tiek būvēts, veido simbolisku atmiņu kopumu. Stāsta materiālu ir grūti verificēt, tomēr tas saglabā augstu autentiskuma pakāpi, it īpaši emocionālu raksturojumu. Autors norāda uz stāstu izplatīšanos telpā, kur tie mēdz atšķirties, sākot no vienkāršākām baumām līdz sarežģītiem rīkojumiem un ierosinājumiem. Stāsti laika gaitā ir dažādojušies, turpretim baumas nemainās. Mūsdienās stāsti tiek stratificēti: tie kļūst aizvien privātāki un tiek uzturēti noslēgtā telpā starp kaimiņiem, ģimenēm vai indivīdiem, turpretim baumas tiek propagandētas ar mediju starpniecību, aptverot visu pilsētas telpu.

Atmiņa nav lokalizējama, tādēļ stāstu izplatīšana liecina arī par neaizmirstamā pavairošanu un centieniem atrast tiem paliekošu vietu. Arī objekti un vārdi ir vieta, kura

¹⁹ Burgin, Victor. *In/Different Spaces. Place and Memory in Visual Culture*. California: University of California Press, 1996. P 39 - 44.

atveido pagātni un ikdienas darbības notikumu izklāstu. Apskatot stāstus, jānorāda, ka vietas ir fragmentāri un iekšēji noteiktās vēstures formas, savukārt atmiņas ir tas, kā mēs varam izsapņot vietu.²⁰ Stāsts vietas kontekstā mūsdienās ir nozīmīgs, jo tas rada pieredzi, kurai raksturīgs ilgstošs iespaids uz cilvēku - tas ļauj pieredzēt vietu, kurā cilvēks organizē savu darbību. Pamatojot autora teikto, ka vieta par telpu kļūst tikai tad, kad tajā kaut kas notiek, ir jāapgalvo, ka tieši pieredze ļauj noteikt apzinātas darbības.

Viens no izcilākajiem 20. gadsimta domātājiem postmodernismā Mišels Fuko (*Michel Foucault*) norāda, ka vietai ir sava vēsture. Mēs nespējam veicināt apstākļus, kuros telpu vai vietu būtu iespējams padarīt viennozīmīgu, atklājot to līdz galam. Tas ir tādēļ, ka telpas uztvere pakļaujas visplašākām vēsturiskām nepastāvībām. Fuko uzsver, ka vietas un telpas priekšstati plaši mainās no vienas sabiedrības un laikmeta uz citu sabiedrību un laikmetu. Vēsture nav konstanta; vieta un telpa ir tikpat mainīgas, cik mainīgs ir laiks: vienmēr grozāms un nekad tāds pats. Tādēļ telpa un vieta ir laika mainīgumam pakļautas vēsturiskas realitātes.

Fuko sniedz pārskatu par 20. gadsimta telpas un vietas jēdzieniem. Mēs dzīvojam telpas konstruējošā laikmetā. 19. gadsimta interese par laiku tiek absorbēta telpas jēdzienā. Fuko uzsver, ka mūsu laikmeta nemiers ir fundamentāli saistīts ar telpu drīzāk, nekā ar laiku. Laiks mums parādās tikai kā viena no vairākām darbības formām, kas iespējama telpā izplatītām lietām. Neraugoties uz 17. un 18. gadsimta telpas teorētisko desakralizācijas procesu, Fuko norāda, ka ir pastāvoša pretošanās slēptas garīgās tagadnes autoritātei. Tā izpaužas neapšaubāmās telpisko opozīciju formās - privātā pret publisko telpu, ģimenes pret sociālo telpu, atpūtas pret darba telpu.²¹

Nozīmīga ir arī vara, kas izpaužas kā paaugstināta telpiska modalitāte arhitektūrā, sociālajā organizācijā, institūciju uzraudzībā un citviet, veidojot specifisku spēku sadali. Tiklīdz zināšanas var tikt skatītas apvidus, īpašuma un pārvietojuma attiecību robežās, tūlītēji ir iespējams uztvert procesu, kurā zināšanas funkcionē kā varas forma. Tomēr priekšlikums par to, ka "zināšanas ir vara", nekādā gadījumā nemaina vēsturiskuma tēzes. Fuko telpai ir ļoti nozīmīga loma cīņā par kontroli un indivīdu uzraudzību, bet tas ir tikai cīņas ierocis. Vara īstenojas caur indivīdiem, nevis tiek pret viņiem pielietota.²²

²⁰ Certeau, Michel. *The Practice of Everyday Life*. California: University of California Press, 2011. P. 92 - 110.

²¹ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P. 296.-298.

²² Fuko, Mišels. *Patiesība, vara, patība*. Rīga: Spektrs, 1995. 38. - 44. lpp

1.2. Telpiskums un to prezentējošās robežas

Dabiskā pasaule tiek padarīta cilvēcīga: pat vismežonīgākie apgabali liecina par cilvēku klātesamību. Cilvēku ietekme nav tikai fiziska, tā ir arī iedomāta klātbūtne, kas izpaužas noteiktās robežās. Robežas mūsdienās ir tik ļoti izplatītas un saplūdušas ar realitāti, ka tās ir grūti pamanīt. Neraugoties uz robežu sarežģītajiem izveides noteikumiem un robežpunktiem, robežas telpu padara noslēgtu un rada drošības un aizsardzības sajūtu. Tomēr tās ir kas vairāk par fizisku telpas un vietas nošķirumu. Robežas atdala dažādas sabiedrības un kultūras, kas padara mūs atšķirīgus un vairo interesi par telpu, kura atrodas aiz robežas.

Gluži tāpat kā valstīm, arī pilsētām var noteikt robežas. Pirmsākumos pilsēta tika speciāli norobežota vai iezīmēta attiecībā pret telpu, kura to iekļāva. Viduslaiku pilsētās telpa tika definēta ar reālā iežogojuma palīdzību - pilsētas robežas sakrita ar pilsētas sienu robežām. Ārējās telpas vai perifērija ir atgādinājums par telpām, kas tiek nošķirtas no pilsētas, veidojot iekšējo un ārējo telpu. Gan iekšējā, gan ārējā telpa nav nošķiramas, tās veido jēgpilnu veselumu, kurā abas viena otru paskaidro.

Pilsēta tiek veidota ap stabili apzīmētiem punktiem: krustojumiem, ūdensšķirtnēm, zemes ceļiem, kalniem vai cita veida punktiem. Rīgas pilsētā atrodas vairāki šāda veida punkti. Pilsēta vai ciems pastāv tad, kad tā tiek definēta kā noslēgta telpa. Šajā gadījumā definēta nozīmē norobežota, tātad ieguvusi nosaukumu, piemēram, Rīga. Iegūstot nosaukumu, pilsēta kļūst par punktu, ap kuru tiek organizēta apkārt esošā telpa. Arī apkārt esošā telpa iegūst nosaukumus, kuri tiek attiecināti uz to kā izejas punktu, piemēram, *Rīgas jūrmala*.²³

Interesants piemērs ir Amerikas Savienoto Valstu administratīvais iedalījums, kurā robežas iespējams noteikt hierarhiskā secībā: viena valsts un četri koloniālie valdījumi, kuri sadalīti 50 pavalstīs jeb štatos, kur katrā no štatiem ir vairāki rajoni un katram rajonam centrālā un perifērā zona. Arī Latvija ir viena valsts ar četriem vēsturiskiem novadiem, 9 republikas pilsētām, 110 administratīviem novadiem un aptuveni 450 pagastiem.²⁴ Lai gan lielāko daļu no šīm robežām ikdienā šķērsojam, to pastāvēšanu mēs nemanām. Šīs vienības tikai daļēji tiek veidotas ap D. Teters minētajiem teritorijas veidošanās stabilajiem punktiem,

²³ Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. 91.-96.

²⁴ *Republikas pilsētas un novadi*. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/pasv/?doc=13065 [skatīts 2014. 14. maijā].

kas konstruē pilsētu, atdalot centrālo no perifērās daļas. Liela daļa no šīm administratīvajām vienībām nav vēsturiski veidojušās, bet ir juridiski iedomātas teritoriju robeža. Līdz ar to tās tiek konstruētas mākslīgi, tās tiek pakļautas organiskai cilvēku sociālās darbības veikšanai. Iedomātu robežu noteikšanu, kas ne vienmēr ataino cilvēku sociālo darbību un kultūras sadalījumu, veicina: ekonomiskie faktori, īpaši imports un eksports; atšķirības likumdošanā; politisku uzskatu dažādība.

Saskaņā ar Mišela Fuko uzskatiem, šāds administratīvs telpas dalījums varētu norādīt uz varas klātesamību. Fuko piekrita sniegt interviju par ģeogrāfiju franču valodas akadēmiskajam žurnālam *Herodote*. Žurnālā filozofs tika izjautāts par varu, it īpaši Fuko visur esošo vīziju par varas esamību. Fuko, uzdodot jautājumu intervētājiem, *vai ir iespējams izteikt, kas ir vara un, kuram piemīt vara*, ir secinājis, ka uz jautājumu nav iespējams sniegt viennozīmīgu atbildi. Viss ir atkarīgs no sociālās telpas mēroga, kas tiek pakļautas varas funkcijām. Atbilde uz jautājumu atšķirsies no tā, vai tiks iedomāta laicīgā telpa, vai arī sociālā telpa, kas ir daudz plašāks izpratnes mērogs.²⁵

Ķīniešu izcelsmes ģeogrāfa Tuana (*Yi - Fu - Tuan*) vietas un telpas interese ir ģeogrāfiska, apvienojot to ar filozofijas, mākslas, reliģijas un psiholoģijas zināšanām. Dažādo zinātņu apvienošana veido humānistisko ģeogrāfiju, raksturojot veidus, kādos cilvēki mijiedarbojas ar telpu, fizisko un sociālo vidi. Tuans ir ievērojams humānistiskās ģeogrāfijas pārstāvis, radot neskaitāmas telpas un vietas definīcijas. Autoram nozīmīgs ir ne tikai vietas skaidrojums, bet arī vietas realitāte un nozīme, kuru veido un saprot cilvēki.

Tuanam telpa ir cilvēka atrašanās sabiedrībā un telpiskā vietā. Telpas konstruēšana visupirms ir savstarpējās attiecības. Atrasties tuvumā nozīmē atrasties blakus kādai citai personai, ar kuru atrodamies emocionālā un materiālā drošībā. Tādējādi primārā telpas nozīme ir sabiedrības pozīcija, nevis abstrakta atrašanās vietas uztvere. Vispirms cilvēki ir raksturoti pēc to atrašanās vietas sabiedrībā, taču to dzīves stils iegūst sekundāru jēgu. Vieta pieprasa unikālu raksturu, ko nosaka paša cilvēka personība. Cilvēka personība ir zemes resursu un cilvēka rakstura saplūšana. Personība ietver arī bijību un pieķeršanos. Personības bijību nosaka kaut kas cildens un objektīvs, tāds, kas pastāv neatkarīgi no cilvēka vajadzībām. Tādas ir monumentālas un svētas vietas, kā arī ievērojami dabas objekti. Pretējas ir vietas, kuras personībai rosina pieķeršanās izjūtas un mīlestību, proti, visas tās vietas, kuras cilvēkam ir bijušas tuvas ilgāku laika posmu.²⁶ Šāda telpas konstruēšana ļauj noteikt vietas, kurās cilvēks vēlas atgriezties atkārtoti. Tās var būt patīkamas tikšanās vietas

²⁵ Crampton, Jeremy, Stuart, Elden. *Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography*. Hampshire: Ashgate Publishing Company, 2007. P 23 - 24.

²⁶ Gale, Stephen, Olsson, Gunnar. *Philosophy in Geography*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979. P 387. - 409.

ar mājīgu atmosfēru vai arī, Tuana minētās ievērojamās vietas, kurām raksturīga varenība un apjoms. Var secināt, ka abas vietu grupas var kļūt indivīdam tuvas, taču nozīmīga ir pieredze vai arī atmiņas, kas tiek veidota par šo vietu.

Tuans uzskata, ka telpas robežas var noteikt ar mehāniskiem mērrīkiem, tomēr primitīvākās garuma mērvienības tiek atvasinātas no cilvēka ķermeņa. Tās ir atkarīgas arī no ikdienā lietotiem objektiem, kā arī darbībām, kuras tiek veiktas ar ķermeni, piemēram, ceļojumi. Pretstatā laikam, daba pati nenodrošina piemērotas attāluma vai laukuma mērvienības, līdz ar to ķermeņa daļas kļūst par modeli telpas organizēšanai.²⁷ Ķermenis, kā telpas mērvienība ir plaši izmantots gan savstarpējā komunikācijā, piemēram, nosakot sazināšanās attālumu starp diviem cilvēkiem, gan arī kļūst par pilsētvides organizēšanas elementu. Lai izskaidrotu virzienu, ar žestu palīdzību var norādīt ceļu; satiksmes regulētāji pārvalda automašīnu un gājēju pārvietošanos telpā; pārvietošanās no viena objekta uz citu ļauj noteikt attāluma laiku.

Franču filozofs Delēzs un franču psihiatrs Gvatari (*Gilles Deleuze, Felix Guattari*) darbā *A Thousand Plateaus* pēta sabiedrību, kura ir norobežota tās transkulturālas iesaistīšanās formā. Autori apraksta klejotājus, kuri eksistē uz pastāvīgas civilizācijas izveides robežas. Šis salīdzinājums sniedz priekšstatu par telpas izpratni, kurai nepastāv ne fiziskas, ne administratīvas robežas. Klejotāju grupējumiem ir izteikta fortifikācijas sistēma - nostiprināti cietokšņi, kā arī spēcīga grupas pārvalde, ko vada karaļi un priesteri. Klejotāju vietas plašumu nav iespējams izmērīt ar nevienu garuma mērvienību, tādēļ vietas var izdalīt kā noteiktus apvidus - stepi, tuksnesi, jūru un citus, kuri nav ierobežoti un viegli izmērāmi. Šiem apvidiem nav centra, un telpa vienmēr tiek veidota starp diviem atšķirīgiem punktiem. Materiālie spēki telpā netiek pārvietoti pa taisnveida līnijām, bet pa spirālveida un virpuļveida kustībām. Īpaši tas notiek dabas stihiju ietekmē, piemēram, plūdu un vētras laikā jūrā.²⁸ Telpa tiek konstruēta ar apkārtējās pasaules tiešu uztveri. Pasaules veidošana notiek impulsīvi, kā nepārtraukta atbilde uz dabas izvirzītajiem pārbaudījumiem. Tas liecina par to, ka klejotājiem ir izstrādāta smalka topoloģija, jo indivīdam attiecībā ar dabu ir ļoti nozīmīga telpas pārvaldīšana.

Interesanti, ka šajā sabiedrībā šķērslis jaunas telpas atklāšanai nav cita sabiedrība, bet gan telpas izvietojums un dabas apstākļi. Delēzs un Gvatari apraksta pretējus punktus vietas filozofijas izveidošanai klejotāju grupās. Šīs vietas ir divu veidu telpas: *gludās* un *rievotās*. Rievotām telpām piemīt virsmas homogenitāte. Kustība šādās telpās parasti tiek veidota no viena punkta uz otru jeb no vienas skaitāmas atrašanās vietas uz citu. Pretēji: gludās telpas ir

²⁷ Ibid. 398. - 399. lpp

²⁸ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P. 301.

heterogēnas, un tās pretojas noteiktam centrēšanas procesam vai telpas pavairošanai un vispārināšanai. Klejotāju vietu raksturo gludais telpas modelis - vietu iespējams izprast kā apvidu. Vietu savienošanās notiek nevis centrētā procesā, bet lokālās atrašanās vietās veiktu bezgalīgu darbību saplūšanas rezultātā. Klejotājiem vieta ir telpiska, lokālās darbības nosaka nepārtrauktas tās izmaiņas, savukārt izmaiņu rezultātā notiek kustība pāri kādai teritorijai. Maiņa ir prasmīgas kustības panākt un turpināt ceļu.²⁹ Jāsecina ka, saskaņā ar Delēza un Gvatari sniegto gludās un rievotā telpas modeli, mūsdienu pilsētām ir izteikts otrais modelis. Tā kā gludās vietas klejotājiem ir neierobežotas telpas - tuksneši un okeāni, tad pilsēta ir vairāku punktu tīklojums. Katru dienu mēs konstruējam jaunu trajektoriju. Tā lielākoties nav impulsīva, bet pārdomāta telpas izvēle. Mūsdienu pilsētās cilvēki vairs nepaļaujas uz apkārtējās vides uztveri, tādējādi veicot cēloņsakarības un mehāniskas darbības. Mūsdienu pilsēta, kā rievotas vietas paraugs, apstādina kustību un neatstāj vietu, kurā uzkavēties. Vietas redzami punkti tiek vienoti ar norobežotām un slēgtām virsmām, piemēram, ielām vai tiltiem.

Pirms pievēršanās sociālās telpas raksturojumam, darba autors vēlas telpu salīdzināt kā divu atšķirīgu pozīciju - ķermeņa un arhitektūras - sakļāvumu. Franču izcelsmes filozofe Elizabete Groša (*Elizabeth Grosz*) norāda, ka iemeslu ikvienai saistītai identitātei sniedz mūsu pozicionēšanās telpā - kā perspektīva piekļuve telpai un kā objekts citām telpām. Telpas matrica ir ķermenis. Subjekta attiecības ar paša ķermeni nodrošina telpiskumu. Forma, izmērs, virziens, centrāls stāvoklis, atrašanās vieta, dimensija un orientēšanās ir atvasināti no uztveres attiecībām, kas piemīt subjektam un ir esošas telpā. Subjektivitāte "ieņem vietu" materiālajā telpā, mēs ķermeniski iekļaujamies telpā.³⁰

Vietas robežu ir iespējams skatīt arī kā seksuālu identitāti. Jau antīkajā pārliecībā seksuālā identitāte noteica to, kā vieta tiek uztverta un pieredzēta. Beļģu izcelsmes filozofe un feministe Irigaraja (*Luce Irigaray*) pārsprīž svarīgākos vietas un seksualitātes pirmavotus, par īpaši nozīmīgu atzīstot ķermeni un attiecības starp ķermeni un vietu. Viņa atklāj vīrieša un sievietes ķermeņa seksuālo atšķirību derīgumu, attiecinot to uz vietu. Irigaraja norāda, ka nepastāv esamība vietā, izņemot tās būtnes, kuras ir diferencētas saskaņā ar ķermenisku specifiku, kā arī izteikti seksuālu vēsturi.³¹ Apskatot ķermeņa ārējās kontūras, "āda" ir viens no tiem veidiem, kā ir iespējams atrast vietu un veidot attiecības ar citiem. Svarīgi ir pārveidot ādu par kaut ko saturošu, liekot izjust tai norobežošanās

²⁹ Deluze, Gilles, Felix, Guattari. *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987. 368.-371.

³⁰ Rossington, Michael, Anne, Whitehead. *Theories of Memory*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007. P 276 - 286.

³¹ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P 323.

funkciju, lai ķermenis var apdzīvot pats sevi³²

Tomēr pirmais impulss metafiziskā pārveidojumā nav ķermeņa, bet arhitektūras māksla. Arhitektūra un visi no tās izrietošie mākslas virzieni ir vienoti ar cilvēka performatīvo displeju: tiek izveidota teritorija, seksualizēta teritorija - telpa, kur ir kādam indivīdam piederoša, kurā ir iespējams ieviest seksuālo vilinājumu, veidot seksuālo apmierinātību un pastiprināt seksuālo spēku. Vēl nozīmīgāka telpas konstruēšana ir saistīta ar pašas telpas izveidi, kurā sajūtas var rasties no krāsām, tekstūras, toņa, ritma un iespējas darboties telpas ietvarā.

Pats agrīnākais mākslas veids arhitektūra rada ko vairāk par tās pamata izpausmes formām - dizainu un ietvaru. Pat visizsmalcinātākajās mūsdienu formās arhitektūra ir norobežotu ietvaru izkārtojums; ietvaru ietver un tiek savienoti ar citiem ietvariem. Ietvars arhitektūru nošķir no visa pārējā, un tas daļa telpu. Arhitekti ir ietvaru izveidotāji ar skīču un plānu palīdzību, kas nav nekas vairāk par norobežotiem rāmjiem vairākās dimensijās: plaknē, griezumā un paaugstinājumā.

Ietvara vienkāršākā forma ir nodalījums - sienas un grīda. Grīda tiek vērsta uz leju, radot laukuma gludo formu, lokanumu un konsistenci, kā arī veidojot horizontālu virsmu gravitātes un kustību izpētei. Uz priekšu projektēts nodalījums rada sienu, kas veido iekšējā un ārējā iespēju, atdalot apdzīvoto no dabiskā (haotiskā) un pārveidojot zemi norobežotā telpā. Siena cilvēku atdala no pasaules un rada pilnībā jaunu un pielāgotu pasauli, tā nodrošina jaunu saikni, jaunas sociālas un starppersonu attiecības ar tiem, kuri atrodas sienas otrā pusē. Siena destabilizē un iedarbojas uz teritoriju, kuras konstrukciju veido grīda. Lai gan sienas pamatfunkcija ir atdalīt un nošķirt, tā arī atlasa un piegādā: rāmis var tikt pārvērsts logā, selektīvi liekot iztēloties dabisko eksterjeru. Ja siena padara telpu tumšu un aiztur dabiskās parādības, tad logs tās atgriež interjerā. Arī jumts ir kas vairāk par vertikālu sienu, tas iemanto loģisku funkciju.³³

Indivīdu kopas fizisku vai virtuālu pārstāvētu telpas dimensiju raksturo sociālā telpa. Franču filozofs un sociologs Anrī Lefebvre (*Henri Lefebvre*) vislabāk pazīstams ar ikdienas kritikas, sociālās telpas un strukturālisma teorētiskiem pārspriedumiem. Lefebvre telpu apzīmē ar vienlaicīgumu: sociālās realitātes sinhroni noteikta kārtība un arī diahrona kārtība, kas nosaka sociāli vēsturisku notikumu veidošanos. Sabiedrība nav ķermenis, kurš tiek pakļauts telpai un laikam, kā arī indivīdu veicinātām darbībām. Centrālais elements sociālajā telpā Lefebrem ir cilvēki, to raksturojošā vieliskuma un jutekliskuma izpausmē, ko papildina

³² Anthanasiou, Athena, Elena, Tzeplis. *Rewriting Differences. Luce Irigaray and "the greeks"*. New York: University of New York Press, 2010. P 191 - 193.

³³ Grosz, Elizabeth. *Chaos, Territory, Art. Deleuze and the Framing on the Earth*. New York: Columbia University Press, 2008. P 3-25.

iztēle, domāšana un ideoloģija; tie ir cilvēki, kuri sadarbojas ar citiem cilvēkiem. Ņemot vērā šo pieņēmumu, telpa un laiks nav materiāla vienība, bet gan neatņemamu sociālu paradumu izteiksme. Līdzko telpu un laiku raksturo sociālā prakse, tos ir jāskata specifiskas sabiedrības kontekstā.

Ikvienu sabiedrību veido tikai tai raksturīgu sociālo telpu. Telpas izveidē ierobežoti iedomāti un reāli telpas fragmenti tiek apvienoti. Lefebre šo novērojumu veido caur epistemoloģisku pāreju, pārvietojoties no iedomātām lietām telpā uz reālu telpas vienību. No tā var secināta, ka telpa nav vienkārši statiska un tukša vieta, bet tā ir veidota no savstarpēji ietekmētiem telpiskuma elementiem, kas nosaka reāli esošo telpu. Autors raksta par telpisku triādi jeb "telpiskiem paradumiem", kas ir fiziskā telpa, kurā svarīga ir uztvere un ir raksturīga ikdienas pieredze, saistītai ar virzienu starp telpām; "telpas attēlošanu", kas ir garīgā telpas vienība un saistīta ar abstrakcijas spēju, tiek iedomāta un to pārstāv zinātnieki, kā arī "atveidojamo telpu", kas ir sociālā telpas vienība un saistīta ar sajūtām un darbībām, ko pārstāv sociālās telpas iedzīvotāji.³⁴

Turpinot Lefebres sociālās telpas izziņas modeli, jāņem vērā arī franču sociologa Pjēra Burdjē (*Pierre Bourdieu*) sociālās telpas un simboliskās varas izpēti. Raksturojot telpu, Burdjē apraksta dispozīciju, kas ir telpas subjektīva izpratne. Dispozīcijas pamatā ir individuāli priekšstati, domāšanas, uzvedības un vērtēšanas shēmas. Šāda telpas izpratne, kurā telpa vairs nav tikai ģeogrāfisks konstrukts, ir dažādu simbolisku elementu piesātināta un personiskās domas noteikta. Vēl viens sociālās telpas elements Burdjē skatījumā ir *lauks*. Tā ir sabiedrības darbības jeb sociālā telpa, kas ir autonomu sfēru - kultūras, izglītības, ekonomikas - sistēma. Katrai no šīm sfērām ir savi funkcionālie likumi, kuri pakļauti dažādām sabiedrības noteiktām normām. Interesantas ir tās struktūras, kuras atbilst tradicionālajam socioloģijas pētījuma objektam - sabiedrībai un sociālām grupām kā veselumiem. Šie sociālie konteksti radušies noteiktā cilvēces attīstības posmā un tie konstruē sociālo realitāti. Burdjē uzskata, ka socioloģijas uzdevums ir visslēptāko mehānismu un struktūru atklāšana, kuri veido un izmaina sociālo telpu. Autora telpa ir atšķirīga ar duālo dabu: "pirmās kārtas īstenība" struktūra veidojas, aizgūstot materiālos resursus un sociālās sistēmas vērtības; "otrās kārtas īstenība" eksistē uzvedības, priekšstatu un domāšanas shēmās.

Burdjē norāda, ka nepastāv lielāks attālums par to, kas veidojas fiziskā vidē starp diviem cilvēkiem sociālās telpas robežās. Katra sociālā pārstāvja - aģenta pozīcija telpā nosaka tā pozīciju atbilstoši lauka sfērai. Sociālo telpu kā atstatus pastāvošu vienību Burdjē

34 Goonewardena, Kanishka, Stefan, Kipfer, Richard, Milgrom, Christian, Schmid. *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*. London: Routledge, 2008. P. 26 - 32.

netiecas analizēt, galvenais uzsvars tiek likts uz laukiem. Lauku koncepts ir metodoloģija sociālās realitātes atklāšanai, to iespējams piemērot katras sociālās telpas lauka analīzei. Burdjē uzskata, ka lauks ir hierarhiski veidota sociālu pozīciju sistēma, iekšēji strukturēta varas attiecību izteiksmē. Lauki tiek noteikti gan vertikāli, gan horizontāli. Katrs sociālais lauks, tāpat kā sociālā telpa, ir dinamisks - mainoties indivīda pozīcijām, tiek mainīta arī lauka struktūra.³⁵

Lauks Burdjē teorijā ir hierarhiski organizēta darbības vide. Tātad, sarunājoties vienas profesijas pārstāvim ar kādas citas profesijas pārstāvi, nerunā tikai indivīds, bet gan notiek mijiedarbība starp abu profesiju laukiem. Burdjē runā par doksu (*doxa*), kas ir priekšnoteikumu sistēma darboties kādā laukā. Eksistēt kādā laukā nozīmē nodalīt sevi. Katru no lauku aktoriem ietekmē kultūra, pie kuras tie pieder, kopīgās vai atšķirīgās vēsturiskās atmiņas un mīti, izpratnes, pieredzes, traumas.

Saistībā ar laukiem, Burdjē runā arī par *habitus* – kognitīvās struktūras, ar kuru palīdzību cilvēki orientējas pasaulē. *Habitus* kā vēstures produkts producē individuālās un kolektīvās prakses, „saprātīgas” uzvedības veidus, un šīs prakses reproducē likumsakarības, kas piemīt tiem nosacījumiem, kādos tika producēts to ģenerējošais princips. *Habitus*, būdams individuāls, personisks un subjektīvs, vienlaikus ir arī sociāls, kolektīvs, tātad *habitus* ir socializēta subjektivitāte. Tās uztveres un vērtējuma kategorijas un izvēļu sistēmas ir kolektīvās un individuālās vēstures produkts. Racionalitāte un saprāts ir ierobežots, jo ir sociāli strukturēts, un *habitus*, pēc autora domām, ir nosacīta un ierobežota spontanitāte. *Habitus* ir apkopota atmiņa par personas pieredzi un vidē apgūtajām tradīcijām. Sevišķi labi tas parādās pārmaiņu laika sabiedrībā, kad aģenti, veidojušies citā laikmetā, saduras ar jaunā laikmeta prasībām.³⁶ Darba autors uzskata, ka ikvienu Rīgas apkaimi ir iespējams uztvert kā lauku. Tā ietver personīgo pieredzi un tradīcijas, kuras tiek apgūtas noteiktā apkaimē, un, satiekoties ar kādu citu indivīdu no citas apkaimes, šo tradīciju lauki būs atšķirīgi. Šī pozīcija telpas apkaimes padara sociāli atšķirīgas.

Gan Lefebvre, gan Burdjē telpu neskata tikai fiziskā, bet arī sociālā pozīcijā. Telpa autoru pārsapņemos kļūst par realitāti, kurā tiek pētītas sabiedrības likumsakarības un procesi. Lefebvre, norādot, ka sociālās telpas centrā ir cilvēks, tā domāšana un iztēle, pieļauj telpu kā cilvēka iztēles objektu. Tas ietver tēlainu domāšanu - telpa tiek konstruēta ar vizuālu priekšmetu starpniecību. Sociālā telpa nosaka arī sadzīves attiecības, kurām raksturīgi individuāli sasniegumi, stāvoklis sabiedrībā un attiecības ar citiem sabiedrības

³⁵ Bourdieu, Pierre. *Social Space and Symbol Power. Sociological Theory. Vol.7.* New York: John Wiley & Sons, 1989. P 15 - 24.

³⁶ Šulmane, Ilze. *Neparastās identitātes? Latvijas dienas laikrakstu žurnālisti politikas, ekonomikas un kultūras lauku ietekmē.* Rīga: LU SPPI, 2011. 4. – 7. lpp.

pārstāvjiem. Tie ir tie priekšstati, kurus Burdjē dēvē par laukiem.

Nodaļā tiek secināts, ka gan pilsēta, gan arī sociālā telpa tiek organizēta ap stabiliem punktiem. Šie punkti norāda uz tālāku telpas izveidi ap tiem. Robeža ap punktiem var būt izplūdusi, tomēr ir nepieciešams kāds atskaites punkts, kas ir sabiedrības pozīcija, nevis abstrakta atrašanās vietas uztvere. Tātad šajos punktos tiek organizēta sabiedriskā darbība, tiek veikti darījumi un veidota kopdzīve, un telpa ir neatņemama sociāla izteiksme. Būtiski ir arī tas, ka telpas konstruēšanu nosaka tieša pasaules uztvere – viss tas, ko redzam un sajūtam, izveido robežas. Tas ir īpaši raksturīgi ģeogrāfijā: mēs nespējam uztvert Rīgas pilsētas robežu, jo to nesajūtam. Tā ir manāma tikai ar fiziskiem objektiem – pilsētas zīmēm, robežšķirtnēm vai kartēm.

1.2.1. Telpas nošķiruma princips - centrs un perifērija

Centru un perifēriju var uzskatīt par telpiskām metaforām, kas apraksta strukturālās attiecības starp attīstītu metropoles centru un to aptverošāku, mazāk attīstītām vietām. Minētās metaforas var attiecināt gan uz teritoriju, gan uz sabiedrību un tās attīstības stadijām. Centrs un perifērija var šķīst nodalīti jēdzieni, tomēr tie nevar pastāvēt viens bez otra. Attiecībā uz vietas veidošanos, centra un perifērijas jēdzienu var skatīt ikvienā ģeogrāfiskā mērogā: viensētā, ciematā, pilsētā, valstī vai pasaulē. Nereti jēdziens nosaka arī nevienlīdzīgo raksturu ģeogrāfiska mēroga ietvaros: dalījums starp bagātību un nabadzību, attīstību un iznīcību, brīvību un pakļautību.

Centru un perifērija veido pilsētas kārtību, kas tiek organizēta iekšējā pilsētas telpā. Pilsētas konstrukcija ir veidota ar nolūku un tā ir saprotama tikai tās iedzīvotājiem. Bieži pilsētas ir veidotas kā labirinta tipa organizācijas, ar mērķi kalpot par aizsargu pret svešiniekiem. Veidojot pilsētas iekšējo telpu, ikviens telpas elements - māja, dievnams, laukumi un citi - tiek veidoti kā telpa ap centru vai telpa līdzās noteiktam centram. Centra un perifērijas attiecības ir mainīgas. Rietumu kultūrā pilsētas centrs ir nozīmīgs un vispārīgi lietojams. Savukārt perifērija ir pilsētas daļa, ar kuru tikai daļai no pilsētas iedzīvotājiem ir tieša saistība.³⁷

Bakalaura darba kontekstā vēlams norādīt, ka Rīgā kā viduslaikos radušās pilsētā ir novērojams izteikts centra un perifērijas nošķirums. Lai gan pilsēta ir bagāta ar vēsturiskām

³⁷ Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 91 - 96.

apkaimēm - Maskavas forštate, Āgenskalns, Grīziņkalns, Čiekurkalns, Sarkandaugava, Ķīpsala un Bolderāja, tomēr centrs ieņem nozīmīgāko pilsētas daļu, tas tiek popularizēts un noteikts par pilsētas simbolu un tūrisma galamērķi. Šādai sakarībai ir vēsturisks iemesls, jo ap Vecrīgu ir veidojusies pārējā pilsētas teritorija. Tomēr arī Rīgas vēsturiskajās apkaimēs ir izteikti centri, ap kuriem, savukārt, ir veidojušās jaunas apkaimes, to skaitā Bergi. Tas norāda uz Rīgas pilsētas diahronu attīstību - izmaiņām laikā un vēsturiskumu.

Sākotnēji Rīga bija neliela, centrs vai punkts attiecībā pret kaut ko citu. Viduslaikos pilsētas perifērija bija labi attīstīta, galvenokārt, pateicoties tirdzniecībai, ūdens piegādei, kalējiem un citiem pilsētu veidojošiem elementiem. Mūsdienā Rīgas pilsēta prasa daudz lielāku nevienmērību, apdzīvotību, noslēpšanos pilsētas daļās. Pilsēta ir segmentēta perifērijas daļās. Perifērijām kā apdzīvotām pilsētas daļām ir saikne ar "patieso Rīgu" - reālo pilsētu un centru.³⁸

Telpu iespējams eksponēt ne tikai reālā vidē, sabiedrības organizācijā vai domās un pasaules uztvērumā. Franču filozofs Deridā (*Jacques Derrida*) telpu saista ar tekstualitāti un intertekstualitāti. Rakstīšana ir īpaša telpiskās konfigurācijas forma. Nav svarīgs saturs, bet satura izkārtojums telpā, kas kļūst par arhitektonisku vidusceļu. Šāds tekstuāls paraugs ir autora izdots darbs *Glas*, kurā ar kolonnu palīdzību tiek veidota sarežģīta kompozīcija vertikālā grupējumā. Derridā uzsver, ka ārpus teksta nekas neatrodas, jo konstrukcija ir paša teksta rakstīšana. To var salīdzināt ar ēku būvēšanu: gan ēkas, gan tekstus mēs būvējam vai rakstām.

Patī ideja par protorakstību pieprasa vietu, kurā tai parādīties. Derridā, apskatot teksta konstruēšanu, uzdod jautājumu *kur*: tā ir rakstīšanas aina, kas kļūst par esamības ilustratīvu piemēru. Šī aina atrodas pirms telpas un laika, tā vairs nav telpā un laikā eksistējoša. Lai izveidotu jebkādu rakstītu zīmi, ir nepieciešama virsma rakstīšanai. Vieta ir visi tie nosacījumi, kuri rada iespējamību rakstīt. Rakstīšana ir redzama kā pretnotatījums vietai kā priekšnoteikumu kopai.³⁹ Derridā arhitektoniskajā rakstībā pati rakstība ir centrs un tā veido telpu. Savukārt viss uzrakstītais ir perifērija, kas aizpilda telpu. Darba autors rakstību saprot kā domas un darbības nosacījumus, tātad kā centrālo. Turpretim rakstītais teksts vairs nav centrāls, jo tas tiek pakļauts dažādām interpretācijām un tas neaizsniedz rakstības sākumu jeb pirmatnējo domu.

Viens no šī brīža pasaules visietekmīgākajiem sociologiem Entonijs Gidenss (*Anthony Giddens*) centra un perifērijas nošķirumu saista ar ilgstamību laikā. Tādējādi tie,

³⁸ Ibid. P 91 - 96.

³⁹ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P 309 - 312.

kuri atrodas centros, iegūst sabiedrisko statusu, ar kuru viņu rokās nonāk kontroles tiesības pār resursiem, kas savukārt ļauj viņiem saglabāt atšķirības no tiem, kuri atrodas perifērijas reģionos. Tie indivīdi, kuri ieguvuši augstāku sabiedrisko statusu, var izmantot dažādus sociālās norobežošanās veidus, lai saglabātu distanci no citiem, pret kuriem viņi uzturas kā pret zemākiem jeb "autsajderiem".

Augstāka statusa industriālās rietumu valstis saglabā centrālo vietu pasaules ekonomikā, jo tām pagaidām ir pārākums pār mazāk attīstītām sabiedrībām. Pasaules sistēmas ģeopolitiskā reģionalizācija var mainīties, piemēram, ražošanas centri pārvietojas uz savulaik perifērajām zonām austrumos, tomēr prioritāte laikā līdz šim ir izšķiroši ietekmējusi arī pārākumu telpā. Nāciju valstīs centra un perifērijas reģionalizācija visur saistīta ar tādu institūciju pastāvēšanu, kuras ir valdošo šķiru strukturācijas pamatā.⁴⁰ Gidensa doto sadalījumu centrā un perifērijās noteikuši ekonomiskie un politiskie faktori. Piekrītot Gidensa opozicionārajam dalījumam, mūsdienu pasaulē ir manāma centra pārdale: Eiropa uzskata sevi par centru; Krievija savukārt vēlas nostiprināt varas pozīcijas, pakļaujot apkārt esošās valstis; Ķīna ir pasaules centrs straujā demogrāfiskā un tehnoloģiskā attīstībā. No tā ir jāsecina, ka pasaulē nepastāv viens noteikts centrs. Centra un perifērijas jēdziens vienmēr variēs no fiziskas centra robežas noteikšanas līdz iedomātam - sociālās telpās konstruētam - centram.

1.2.2. Ielas nozīme pilsētas struktūrā

Pilsētas semiotikā ielas pirmām kārtām saistās ar tīklojumu, kas veidojas kā fiziska sociāli reprezentēta telpa, kas organizē dalībniekus tajā un rada notikumus. Tā nekad nav statiska un ir pakļauta nepārtrauktam pārmaiņu procesam. Kā norāda akadēmiķis Kristofers Prendergasts (*Christopher Prendergast*), semiotiskā pieeja pilsētas ielas kultūras atveidā mazāk atklāj tās redzamo nozīmi. Ielas tiek definētas kā esošas zīmes, kuras nosaka pilsētas attiecības vēsturiskā, sociālā un kultūras nozīmē. Turklāt semiotiķi Jorgens Johansens (*Jorgen Dines Johansen*) un Svends Larsens (*Svend Erik Larsen*) uzsver ielas sintagmatisko (ielas pozicionēšanu kopējā tīklā) un pragmatisko (ielas aizvietošanu ar citu) attiecību rezultātu, kas veido kultūras kontekstuālu ietvaru. Iela kā zīme ir kontekstuāla un ievēro tās veidotos noteikumus, kas ir ietverti trīslīmeņu kodu sistēmā: sociālajā kodā, kas nosaka

⁴⁰ Gidenss, Entonijs. *Sabiedrības veidošanās*. Rīga: Izdevniecība AGB, 1999. 151. - 152. lpp

darbību pieņemamību - sociālā uzvedība, izturēšanās, valoda un žesti; tehniskajā kodā - urbānās arhitektūras elementi; kā arī ideoloģiskajā kodā, padarot ielas loģiski pieejamas visiem - rasu, reliģisku un sociālās grupu asimilēšana lokālu vai nacionālu autoritāšu vadībā.⁴¹

Ielu nosaukums parasti ir daļa no adreses - skaitļu virknējums, kas satur informāciju par to, kur indivīds dzīvo. Adrese ir daļa indivīda privātuma, līdz ar to ielas iemanto duālu nozīmi: tās ir publiskas un visiem pieejamas, tomēr vienlaikus ielas ietver slēptu kodējumu par kādu indivīdu un tā privāto telpu. Ielas, kuras tiek organizētas vienotā tīklā kā nošķirtas vienības var skatīt tikai abstrakciju veidā. Tās nozīme parādās kā ielu tīklojuma daļas. Ielu jāsaprot kā ierobežotu pilsētas telpu. Arī sasaistē ar arhitektūru māja un iela ir divi atšķirīgi kultūras fenomeni. Tomēr abus objektus atklāj konstruēta robeža, paredzot abu objektu savstarpēji strukturālu aizvietojamību - māja un iela var kļūt par sociālu telpu, par aizsardzības telpu, un tā var tikt atjaunota un iznīcināta.

Apskatot ielu nosaukumus, filozofs Mihali (*Ciprian Mihali*) ielu nosaukumus uzskata par institucionālu mehānismu, kam ir liela loma negatīvā normalitātē. Cilvēkiem, šķērsojot ielas, nākas pieņemt noteiktas negatīvas normas: satiksmes regulējumus, sociālu uzvedību, lingvistiskus vai ģērbšanās kodus. Savukārt Norberts Porusiks (*Norbert Poruciuc*) ielu nosaukumu interpretē kā "ēnu trīsstūri". Liela daļa uz ielām sastopamo nosaukumu ir attiecināmi uz vēsturiskām personām vai notikumiem. Ielu nosaukumu lasīšana ir pāreja no tūlītēji nenozīmīga interpretanta uz nebeidzami dinamisku interpretantu. Caur interpretantu pilsētas atveids var tikt mentāli pārveidots. Ielu pārdēvēšana semiotiskā nozīmē var tikt uzskatīta par pirmo soli institucionālas sistēmas attīstības procesā.⁴² Rīgas pilsētā ielas, kurās ietverti vēsturiski vai personu nosaukumi, ir: Raiņa bulvāris, Gustava Zemgala gatve, Uzvaras bulvāris un citas. Ielu semiotiska nozīme tiek pastiprināta, ielas telpu papildinot ar zīmēm, kuras sniedz atsauci uz ielas nosaukumu un vēsturisku personu vai notikumu. Tas tikai veicina Porusika aprakstīto pilsētas atveida mentālu pārveidi. Rīgas pilsētā tāda ir 13. janvāra iela, kur iepretim ielai ir novietots piemineklis 1905. gada revolūcijas cīnītājiem. Gan piemineklis, gan arī vieta "atgādina" par vēsturiskām demonstrācijām, kuru laikā tika ievainoti un nogalināti cilvēki. Tātad iela „glabā” vēsturisku nozīmi.

Ielas var uztvert arī kā tukši veidotu telpu. No vienas puses, iela nevienam nepieder, bet, no otras puses, tās izveidi raksturo ģeometriskā abstrakcija, kognitīvā uztvere un

⁴¹ Cmeciu, Camelia, Doina, Cmeciu. *New insights into corporate social responsibility: The semiotic act of experiencing a city through street naming*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 167.-170.

⁴² Ibid. P 170.

verbālais skaidrojums.⁴³ Piekrītot autores apgalvojumam, ir jāsecina, ka iela pati par sevi ir tukša, tie ir objekti, kuri ielu bagātina. Tātad, domājot par ielu, mēs uztveram tās objektus un tie ir mūsu apziņas organizēti. Lai arī iela kā telpas vienība ir šķietami neatkarīga un tukša, tomēr ielu mēs ar objektu palīdzību individualizējam. Iedomājoties Brīvības ielu, varam raksturot ielu ar satiksmi un troksni vai ar daudzveidīgu arhitektūru, vai ar sliktu ceļa segumu. Arī katrs no indivīdiem ielas garumu iztēlosies pilnībā citādāk.

Yi - Fu - Tuans darbā *Space and Time* norāda antropoloģisko studiju veidoto uzskatu, kurā cilvēku uzvedība telpā un telpas uztvere būtiski atšķiras. Tādēļ ir jāapskata telpas uztvere un vērtības, kuras ir pamatotas cilvēku bioloģiskajās īpašībās un pielāgotas kultūrai. Lai arī telpas izpratnes un uzvedības formas ir atšķirīgas, tās ir pamatotas ķermeņa un telpas attiecībās. Telpas jēdziens var variēt un tikt noteikts ārpus ķermeņa un telpas attiecībām, turpretim uzvedība telpā nekad netiks novirzīta no šīm pamattiecībām.⁴⁴ Ikdienas pieredzē to var izprast kā attālumu un citu aksiomu izvirzīšana kādas vietas vai pilsētas mērogā, posmā no vienas ielas līdz citai ielai. Ar mērinstrumentu palīdzību var noteikt attālumu no centra līdz perifērijai, no viena objekta līdz otram. Pretēja ir cilvēka telpas uztvere, ko veido telpas un ķermeņa attiecības. Piemēram, reālais attālums no Rīgas pilsētas centra līdz Bergiem ir garāks, nekā no Vecmīlgrāvja līdz Mangaļsalai, tomēr pirmais posms dažiem var šķist tuvāks par otro. To nosaka autora minētā telpas uztvere un attiecības starp ķermeni un telpu. Tas ir veids, kādā cilvēks uztver telpas elementus: posmā Centrs - Bergi atrodas mājas, lielveikali un citi objekti; posmā Vecmīlgrāvis - Mangaļsala pilsētvide irniecīgāk pārstāvēta, bet toties te ir vairāk dabas objektu. Tādēļ vienam pirmais posms var šķist garāks par otru posmu un otrādi.

Telpas uztvere ļauj pieredzēt sīkākas telpas vienības. Ar šīm vienībām apzināti vai neapzināti saskaramies ikdienas pieredzē. Viena no telpas raksturojošām vienībām ir līnija - ģeometriskā pamatfigūra ar daudzveidīgām izpausmes iespējām: taisnām un izliektām, slēgtām un krustotām, kā arī bezgalīgām līnijām. Līnijas var attiecināt uz ielām pilsētvidē. Taisnas līnijas cilvēki uztver labāk par izliektām līnijām, ir atsaucīgāki pret leņķiem, kuri vērsti pa labi, kā arī simetriskām figūrām, nekā pret asiem vai neasim leņķiem un neregulārām figūrām. Slīpas līnijas nav invariantas jeb slēgtas, pa labi un kreisi vērstas līnijas ir daļēji slēgtas, bet augšup un lejup vērstas līnijas ir relatīvi stabilas. Līnija reprezentē horizontālo telpu, kas ir pieejama sajūtām.

Pretstatā līnijām, kuras raksturo horizontāls stāvoklis, figūras vislabāk var atšķirt to

⁴³ Ibid. P 170.

⁴⁴ Gale, Stephen, Olsson, Gunnar. *Philosophy in Geography*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979. P 393.-394.

vertikālajā pozīcijā, piemēram, arhitektūru un monumentālo tēlniecību pretstatā ielu horizontālai atveidei. Vertikālā pozīcija paliek nemainīga attiecībā pret to veidu, kādā tā ir konstruēta. Visprecīzāk to pauž pieņēmums, ka došanos augšup pa vertikālu līniju nozīmē pacelšanos virs zemes robežām pretim debesīm. Tā ir simboliska augstākās būtības sasniegšana, atveidojot mītisko pasaules uztveri. Centrs pieprasa vertikālo asi, kas ir mitoloģiskās domāšanas pamatā. Vertikālā līnija lielākoties parādās arhitektūrā: megalītos, piramīdās, obeliskos, teltīs, arkās, kupolos, kolonnās, terasēs, vītnēs, torņos, pagodās, katedrālēs un mūsdienu debesskrāpjos.

Vertikāliem objektiem ir bioloģisks izskaidrojums: tie nodrošina cilvēku un citu dzīvo būtnu stabilu pozīciju, ķermenim atrodoties kustībā. Kopumā vertikāli un horizontāli veidotas līnijas ir vieglāk izprotamas par tām, kuras veidotas ar izliekumiem dažādos virzienos. Balstoties bioloģiskā fundamentā, cilvēki ir izveidojuši aksioloģisku pasauli, kas uzrāda sasniegumus - ķermenim atrašanās pozīcija ietekmējusi ēku un ielu veidošanās nosacījumus - pilsētvides plānošanu.⁴⁵

Izpētot Rīgas ielu karti jāsecina, ka pilsētvidē nav izteiktas līniju simetrijas, kā tas, piemēram, ir Ņujorkā (*Skatīt 1. pielikumu, 2. attēlu*). Taisnveida līnijas Rīgas pilsētā iezīmē pilsētas apkaimes un lielāku apkaimju vienības, piemēram, Purvciema daudzstāvu māju rajonus, kā arī pilsētas robežas. Tas liek noprast, ka pilsēta ir attīstījusies pakāpeniski, par ko liecina arī neparastāku līnijveidu formu pielietojums pilsētas ainavā - trijstūrveida kvartāls starp Vaidavas, Ieriķu un Dzelzavas ielām (*Skatīt 1. pielikumu, 3. attēlu*) vai arī pusapļveida ielu izkārtojums (*Skatīt 1. pielikumu, 4. attēlu*) starp Trampilna, Slēpotāju, Krosa un Silciema ielām.⁴⁶ Savukārt Ņujorkas pilsētai ir raksturīgs simetrisks līniju izkārtojums, līdzīgs režģveida sistēmai. Atšķirība starp Rīgu un Ņujorku slēpjas abu pilsētu vēsturē, kas nosaka pilsētas plānojumu un ielu līnijveidu izvietojumu. Ja Rīga ir attīstījusies ilgākā laika periodā, esot pakļauta vairākām varām un paužot dažādu varu sistēmu ietvaru arī pilsētas ielās, piemēram, bulvāru loks, Mežaparka asimetriski brīvais ielu novietojums un Pļavnieku simetriskais dzīvojamo māju kvartālu izvietojums, tad Ņujorka ir jaunāka pilsēta ar relatīvi stabilāku attīstības vēsturi un pilsētvides urbānu plāna modeli.

Aplūkojot vietu izveides nosacījumus, ir jāizskata divām atšķirīgām sabiedrībām raksturīgu telpu veidošanās modeļi. Semiotiķis Ričards Lanigans (*Richard Lanigan*) apraksta atšķirīgus kultūras modeļus: *egocentrisko* un *sociocentrisko*. Egocentriskās kultūras tiek centrētas uz vienu personu. Katra persona ir unikāls indivīds ar neatkārtojamām rakstura iezīmēm. Egocentriskā kultūra ir raksturīgas Rietumu sabiedrībai. Grupā katrs indivīds ir

⁴⁵ Ibid. P 394.

⁴⁶ Rīgas interaktīvā karte. Pieejams: <http://www.rigaskarte.com> [skatīts 2014. gada 10. maijā].

nošķirts un pastāvīgs, tomēr grupu raksturo vismaz viens tās vienojošs elements. Savukārt sociocentriskās kultūrās katra persona ir sistēmas sastāvdaļa. Kultūra paļaujas ierobežotajiem resursiem, kuri ir pieejami lokālai kopienai. Katrs dalībnieks ir atkarīgs no grupas, tajā nepastāv unikalitātes iezīmes.

Katrai kultūrai ir izvēle, ko var raksturot ar "upes" vai "dīķa" metaforu. Rietumu egocentriskajā kultūrā priekšroka tiek dota "upes" metaforai kā lineārās cēlonības modelim. Egocentriskajā kultūrā būtiska telpas mērvienība ir laiks. Laiks tiek mērīts, nosakot noteiktu laika atskaites punktu un pārvietojumu no viena punkta uz citu. Laiks egocentriskajā kultūrā izpaužas ielu modeļos, veidojot ielas kā lineāru matricu ar taisnleņķa krustojumiem. Par galveno ielu kļūst vēsturiski senākā, ap kuru abās pusēs tiek izvietotas nozīmīgākās sabiedriskās ēkas. Sociocentriskās kultūras raksturo "dīķa" metafora kā līklīnijas modelis. Sabiedrībai ir raksturīga grupas pieredze un opozicionāras vērtības: izejošs un ienākošs, kārtība un nekārtība u.c.. Pretēji Rietumu kultūrā raksturīgai galvenai ielai, sociocentriskajā kultūrā nozīmīgs artefakts ir satiksmes aplis, atveidojot līklīnijas loģiku kā izkļiedēta punkta telpisku darbību, kurā indivīds var iekļūt un izkļūt. Laiks tiek mērīts, nosakot darbības robežas, piemēram, iepirkšanos, pusdienu laiku u.c.⁴⁷

Darba autors secina, ka iela nekad nav „tukša” un tā vienmēr ietver kādu nozīmi. Ielas nozīmi veido tās nosaukums vai arī ielā ietvertie objekti. Gan nosaukumi, gan objekti ir simboliski un to nozīmi nosaka cilvēku darbības. Darbību rezultātā tiek konstruētas pilsētas: ielu tīklojumi, kas sākumā nosaka vienu galveno ielu ap kuru tiek veidotas vairākas šķērsielas un krustojumi. Katrai no ielām ir raksturojoša nozīme, piemēram, iela, kurā dzīvo kalējs vai iela, kura atrodas pie upes. Kā norāda filozofs Porusiks, ielu nosaukumu lasīšana ir pāreja uz dinamisku telpas interpretantu. Tādējādi ielu iespējams salīdzināt ar valodu: tā „runā” ar iedzīvotājiem, savukārt iedzīvotāji „runā” ar ielu, to šķērsojot un apdzīvojot. Arī valoda rada izteikumiem nozīmi, bet pašus izteikumus neveido.

1.2.3. Māja kā intīma telpa un pilsētvides struktūra

Filozofam Martinam Heidegeram māja nav vienkārši lieta. Tas, kas liek priekšmetiem parādīties, ir apdzīvotība. Māja ir viena no svarīgākajām cilvēku telpām -

⁴⁷ Lanigan, Richard. *On homeworld and community models of the city: The communicology of egocentric and sociocentric cultures in urban semiotics*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 23-43.

intīma un privāta.⁴⁸ Māja ir arī tā vieta, kas rada visvairāk asociāciju: ar ģimeni, mīlestību, siltumu, omulību. Tātad cilvēki māju vai mājas sajūta lielākoties saista ar pozitīvām emocijām - vietu, kur atgriezties, kur ir labi, kur tevi gaida. Tā ir stingri iezīmēta telpa, kas pasargā no visām ārējām iedarbībām. Jau no seniem laikiem māja ietver arī visvairāk simbolisku zīmju: pavards, jumts, paslēptuve un citas. Turklāt māja nav tikai fiziska, bet arī sociāla telpa: ģimene, tuvinieki, radnieki un mājdzīvnieki. Tā ir arī vieta ar funkcionālu slodzi: vieta, kur var pagulēt, paēst un atpūsties.

Antropoloģiska interese par māju parādījusies tikai 20. gadsimta 60. gados. Francijas antropoloģijas skolas strukturālisms un britu strukturālais funkcionālisms telpas plānojumu un dekorācijas pieņēma par atslēgu kultūras izpratnē, uzskatot, ka šie elementi ir dzīvesvides klasifikācijas spogulis. Pjērs Burdjē (*Pierre Bourdieu*) mājokļos izcēla binārās opozīcijas (gaisma - tumsa; labā puse - kreisā puse; austrumi - rietumi). Pēc Burdjē domām, ķermenis „lasa” māju, kas tam kalpo par mnemonisku vidi.

Klods Levī - Stross (*Claude Lévi - Strauss*) par mājām rakstīja kā par īpaša veida sociālām organizācijām, tos nosaucot par „māju sabiedrībām” (*sociétés a maison*). Viņš vērš uzmanību uz māju kā vidi, kurā apvienojas teorētiski savstarpēji izslēdzoši principi - izcelsme un dzīvesvieta, patrilineāra un matrilineāra izcelsme, hipogāmas vai hipergāmas laulības. Karstena un Hjūs - Džounss apgalvo, ka Levī - Strosa nozīme māju antropoloģijā ir netieša, kā būtiskāko minot attīstības platformas radīšanu, kas veicinājusi alternatīvas valodas rašanos sarunai par māju. Proti, Levī Stross māju attiecina uz ar priekštečiem saistītiem rituāliem, tāpat arī iedarinātību īpašumā un personvārdos, kas vistiešāk parādās rituālos kontekstos. Levī -Stross uzskatīja, ka bez rakstības vēl tikai radniecība ir uztverama kā valoda, turpretim Karstena un Hjūs - Džouns apgalvo, ka tieši „mājas” ir šāda alternatīvā valoda. Mājas ir saistītas ar ikdienas notikumiem, kopīgiem pirkumiem, dalītu dzīves telpu. Šie ikdienišķie procesi nav ritualizēti un par tiem īpaši netiek reflektēti. Tā ir „māja”, kuru antropoloģija ilgi uzskatījusi par pašsaprotamu un ignorējusi pētniecībā.⁴⁹

Izcilais franču filozofs Gastons Bašlārs (*Gaston Bachelard*) aicina aplūkot arhitektūru emocionāli un fenomenoloģiski, ne tikai racionāli. Bašlārs runā par izjūtām attiecībā pret tādiem elementiem kā bēniņi, pagrabi, atvilktnes un citi. Māja ir objekts, kuru būtu nepieciešams aprakstīt un pārbaudīt. Bašlārs piedāvā māju apskatīt ar dzejas tēlojumu, piedzīvot mājas nozīmi. Dzejas izteiksme ir dvēseles, nevis prāta fenomenoloģijas forma. Tā

⁴⁸ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P. 290.

⁴⁹ Suhaņenkova, Silva. *Mājas izveide svešā zemē kā heteropisks projekts: Otrā pasaules kara trimdas latviešu kopienas un indivīda mājieta "Straumēnos", Lielbritānijā*. Maģistra darbs. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2014.

ir vērsta uz būtiskiem un sākotnējiem indivīda esamības pieredzes slāņiem.

Māja ir sākotnējs universs, un visa apdzīvotā telpa glabā mājas jēdziena būtību. Autors māju turpina izziņāt kā dvēseles izpausmi caur dzejas poētiskā tēla palīdzību un literāro attēlu. Māja ir pamats dzejas attēliem: tā ir iespēja māju piedzīvot, ne tikai verbalizēt to, radīt mājas vienotību un sarežģītību vienlaikus. To var uzskatīt par ikviena indivīda "pirmo universu" un "pirmo pasauli". Svarīga ir intimitātes pakāpe un pieredze, kas tiek iegūta, līdz ar ko atšķirība starp universu un pasauli kļūst lieka. Autora mājā ir esoša gan vienotība, gan sarežģītība, veidota no pieredzes un atmiņām, kas izraisa dažādas sajūtas.⁵⁰ Cilvēks realitāti uztver pastarpināti. Starp sevi pašu un "ne-sevi" pastāv iztēle. Tātad, lai tiktu klāt pie reālā - pie mājas, ir jāiziet cauri ireālajam - dažādām mākslīgi radītām metaforām, līdz ar to reālais tiek izprast ar ireālā līdzekļiem. Valoda ir pilna ar šādiem ireāliem līdzekļiem, ar kuriem cenšamies tvert pasauli, kas mūs maldina.

Bašlārs izmanto topoanalīzi - sistemātiski psiholoģisku pētījumu par vietām ārpus mūsu intīmās dzīves. Bašlāra topoanalīze ir kosmoloģiska prasība, radot māju kā pasauli. Mājā eksistē vairākas vietas. Tātad tā ir konstruēta pasaule ar specifisku tās dalījumu. Izpēte nav arhitektoniska un ģeometriskā; tajā apskatītas iedomātas, iztēlotas un atcerētas vietas. Veidojot topoanalīzi, tiek izmantota dzeja. Māju lasītāji iztēlojas oneirisku: sapņu un atmiņu māju.

Mājas izprašana ir dvēseles izziņāšana. Dzejnieki konstatē ķermeņa spēju atgriezt mūs atpakaļ vietā, mūsu bērnības mājā. Māja, kurā mēs atkārtoti ar vārdu poēziju nokļūstam, ir ķermeniska: māja pieprasa cilvēka ķermeņa fizisku un morālu enerģiju. Faktiska vai tikai iedomāta atgriešanās apdzīvotā istabā nozīmē atgriešanos mājas organiskajā daļā, kas pati par sevi ir ķermeniska, - ar logiem un durvīm kā ķermeņa daļām. Mājai piemīt viens no lielākajiem domu, atmiņas un cilvēka sapņu integrēšanas spēkiem. Atmiņas par māju un tās dažādajām daļām nav tikai atmiņas nepieciešamība. Atmiņas par māju ir process, kurā atmiņas ir savijušās ar pašreizējo pieredzi.

Tieši māja ir ķermeņa vizuāla konstrukcija, kas rada ilūziju par stabilitāti. Autors piedāvā vertikālu mājas tēlu, ko nosaka polaritāte starp bēniņiem un pagrabu. Viens no mājas vertikālajiem poliem - bēniņi, kalpo par fizisku patvērumu no laika apstākļiem. Tie veido simboliski skaidru mājas struktūru. Bēniņi autoram ir prāta skaidrības metafora. Savukārt otrs pols - pagrabs, ir daudz tumšāks, asociēts ar pazemi un neracionālo mājas daļu. Abi poli parādās indivīda sapņos, veidojot neskaitāmas to variācijas.⁵¹ Autors uzsver arī urbāno māju un tās vertikālās kvalitātes trūkumu. Urbāno māju attiecības ar telpu ir

⁵⁰ Ibid. P 293 - 295.

⁵¹ Ibid. P 289 - 293.

kļuvušas mākslīgas. Vienīgais veids, kā iespējams veidot pieredzi, ir pielietot individuālo iztēli.

Mājas un ķermeņa izpratnei nozīmīgs ir Bašlāra pajumtes salīdzinājums ar čaulas un ligzdas metaforu. Iztēles vienkāršība ir alegorija ar ļoti senu izcelsmi. Jurgis Baltrušaitis (*Jurgis Baltrušaitis*) norāda, ka karolingu laikmeta apbedījumos bieži tika iekļautas gliemju čaulas. Tās norādīja uz kapu, kurā cilvēks modīsies. Luiss Lesejs (*Louis Charbonneau-Lassay*) uzsver, ka čaula antīkajā laikmetā bija simbols cilvēka esamībai, ķermenim un dvēselei. Antīkajā simboliskā gliemeža apvalks tika izmantots kā cilvēka ķermeņa simbols, kas ietvēra dvēseli, kamēr dvēsele paātrināja pārējo cilvēka būtību. Savukārt cilvēka ķermenis bija gliemis. Tādējādi pastāvēja uzskats, ka ķermenis kļūst nedzīvs, līdzko to ir pametusi dvēsele, gluži tāpat kā apvalks kļūst nespējīgs pārvietoties, līdzko tas ir atdalīts no tās daļas, kas ļauj tam dzīvot.⁵²

Par arhitektūras, tai skaitā mājas, nozīmi vietas veidošanā teoretizē Žaks Derridā. Ja Mišels Fuko 18. gadsimta institucionālajā arhitektūrā atrod vispilnīgāko disciplināro formu paraugus, tad Derridā mūsdienu arhitektūrā atklāj cita veida telpas konstruēšanas pamatu. Derridā norāda uz notikumu, kurā ēka kļūst nozīmīga - konstruktīvo notikumu. Derridās institucionālās arhitektūras kritika noved pie atjaunota heterotopiska vietas novērtējuma. Kā piemēru Derridā sniedz *Folie Parc de la Villette* (arhitekts *Bernard Tschumi*) Parīzē (*Skatīt 1. pielikumu, 5. attēlu*). Autors par nozīmīgu min perspektīvi alternatīvo vietu, kas veidota urbānā telpā upes vidū. Parkā arhitektūra tiek saglabāta kā notikums. Noraidot arhitektūru kā monumentālu kustību, Derridā apgalvo, ka ēka ir kas vairāk par lietu. Arhitektūra nepauž konstrukcijas daudzveidību. Tā ir pēckonstrukcijas parādība un tagadnes darbība, un iespaidi ir nenovēršami.

Arhitektūrā ir svarīga "vietas ieņemšana"; tā rada veidolu, ko iespējams uzskatīt par notikumu. Piemēram, istabas rada veidolu, kurās parādības var norisināties - tas ir notikums. Derridās izpratnē telpa tiek organizēta, lai tajā norisinātos notikumi. Istaba ir veidota kā notikumu dimensija, kas tiek izvēsta šādās lietās: sekvencēs, serialitātē, attēlojumā un stāstā, dramaturģijā, kino, horeogrāfijā. Ikviens no šiem vietas notikumu piemēriem konstruē vietu kā atstatu un neatkarīgu elementu, piemēram, līnija, ekrāns, lapa, skices, skatuve, siena. Tādējādi tā ir vieta notikumiem: vieta, kas izveido patiesu "scenogrāfijas fragmentu". Fragmenti ir pārejas vietām un tie norāda uz kustību.

⁵² Bachelard, Gaston. *The Poetics of Space. The Classic Look at How We Experience Intimate Places*. Boston: Beacon Press, 1994. P 106 – 117.

1.3. Uztvere kā vietas un telpas modulācija

Jau iepriekšējās bakalaura darba nodaļās tika noskaidrots, ka telpa lielākoties tiek uztverta ar redzes palīdzību. Telpa ir vizuāli uztverta fiziska vide, kuru iespējams organizēt un noteikt lietu kārtības tajā. Aplūkojot vizuālo telpu, ir jāsecina, ka telpas uztveri nosaka arī citas maņas: dzirdes, kinestētiskās, ožas un garšas sajūtas. Neviena no šīm pieredzēm nepastāv neatkarīgi, bet veido vienotu telpas uztveri. Taču telpa nav tikai maņu refleksija mūsu prātā, bet telpa, kuru mēs pieredzam, tur patveras mūsu sapņi un iztēle. Mēs fizisko pasauli nekad nepārdzīvojam tieši, jo pasaules uztvērumu nosaka mūsu izpratne par objektiem un telpu. Līdz ar to pasaules uztvere, arī telpa, vairs nav tikai *ārpus* mūsu prāta esoša, tā ir mūsu sapņi un mūsu domu telpa - paralēla reālajai fiziskajai formai: pasaule, kādu ar maņām uztveram un mūsu domās, iztēle un pieredzē pārveidojam.

Domu telpas izpratne visupirms ir sevis paša izpratne. Cilvēkam ir jāizprot, kā tas iekļaujas pasaules telpā. Šeit jāatminas vācu filozofa Martina Heidegera (*Martin Heidegger*) pārdomas par esamības jautājumu, kas atstājušas paliekošu iespaidu uz domāšanas vēstures un Eiropas nākotnes redzējumu mūsdienu filozofijā, teoloģijā un citās zinātņu nozarēs. Eksistencei Heidegers lieto vācu valodas vārdu *Dasein*: cilvēks kā būtne, kas vienmēr un no sāka gala atrodas pasaulē. Cilvēka kā *Dasein* esmes veids ir vienmēr būt ārpusē, blakus vai līdzās lietām, kas pieder jau pie atklātās pasaules. Zināšanas, izziņa un citi faktori nav tie, kas dara iespējamu mūsu saskarsmi ar pasauli. Katra veida izziņa vienmēr šo saskarsmi pieņem kā priekšnoteikumu. Kaut ko uzzinot, cilvēks iegūst jaunu esmes statusu iepretim pasaulei, kas jau ir pirmsatklāta. Cilvēks ir būtne, kas ir neatgriezeniski iesaistīta pasaulē, tālab arī viņš šo pasauli saprot pre-konceptuāli. Būt pasaulē nozīmē pasauli instinktīvi saprast. Saprotoša attieksme pret pasauli (*Iru*) veido cilvēka ontoloģisko struktūru. Heidegers šo struktūru dēvē par eksistenci. Eksistence ir jāsaprot burtiski, jo cilvēks izceļas pārējo lietu, tai skaitā telpas, starpā ar sapratnes spēju, un atklāj jēgu visā, ko viņš dara.⁵³ Arī telpas pasauli ir jāizprot kā nemitīgu izziņas procesu. Mums jau ir noteikti priekšstati pat telpu: zeme ir stabilitāte, sienas aizsargā un citi. Tādēļ ikviena jauna telpas pieredze tiek attiecināta jau uz esošajiem priekšstatiem. Tas veido mūsu telpas instinktīvu izpratni, kā arī nosaka mūsu darbības, kurās telpu izveidojam - visupirms domu un uztveres telpu, vēlāk arī fizisko telpu.

Vieta Heidegeram nav tikai tas, ar ko ikdienā saskaramies un kur atrodamies. Savas vietas atrašana pasaulē ir savas esamības izziņa, kuru nosaka sastapšanās ar sevi un citiem,

⁵³ Mūks, Roberts. *Martins Heidegers un filozofijas gals*. Rīga: Karogs, 1994. 6. - 17. lpp

kā arī vietas patiesa izpratne.⁵⁴ Vieta ir necaurredzams un gaistošs jēdziens. Vietas izpratne ir jāsāk ar esamības izcelsmes atklāšanu. Skatot domāšanas izcelšanos, nozīmē novietot sevi topoloģiski tuvākajā apkārtnē. Domāšana par to, no "kurienes" domāšana nāk, ietver "vietas" lokalizējumu pašai domāšanai. Tas ļauj secināt, ka vietas un domāšanas saikne kļūst neapšaubāma.⁵⁵ Taču ir jāsaprot, ka Heidegeram vieta neatrodas iepriekš noteiktā, fiziski raksturotā telpā. Tas pats attiecas arī uz lietām telpā: lietas telpā vispirms neatrodas pašas par sevi, bet gan integrētā nozīmju kontekstā, piemēram, iela vai māja ar tās iemītniekiem un dalībniekiem veido stāstus: norāda uz to nodarbošanos, vecumu, interesēm. Tādā veidā telpa tiek piepildīta. Tas ietekmē arī telpas uztveri. Mēs neuztveram telpu tikai kā fizisku realitāti, bet kopā ar tajā integrēto objektu nozīmi.

Heidegera filozofijā tiek aprakstīts telpas uztvērumš. Cilvēks pasaulē uztver pasaules telpu, apvidu un *Dasein* telpiskumu. Pasaules telpas uztvere norāda uz objektu atrašanos tajā; tā ir absolūta telpa. Heidegeram šāda telpas izpratne ir visas tās abstrakcijas, kādā veidā mēs veicam ikdienas darbības. Lietas, ar kurām ikdienā saskaramies, atrodas tuvāk vai tālāk no mums. Tas, kā mēs pirmo reizi iepazīstamies ar šīm lietām - ar darbībām, nosaka to, kā mēs izprotam telpu.⁵⁶ Tas ir tādēļ, ka mūsu darbības nosaka telpiskums. Mēs ikdienā apmeklējam dažādas vietas - darbu, skolu, citas pilsētas un valstis, kā arī lietojam lietas, kuru funkcionalitāti paredz telpa, piemēram, automašīnu vai vilcienu. Pasaule, ar kuru saskaramies, ir darbību noteikta telpa. Savukārt šī telpa sniedz iespēju veidot priekšstatu par mūsu iztēlē noteiktu abstraktu telpu.

Heidegers izdala *apvidu*, kas ir *virziens*, kā arī viss tas, kas ir noteikts apkārt šim *virzienam*. Apvidu mēs uztveram kā funkcionālas ikdienas darbības.⁵⁷ Ikviena vieta, kurā uzturamies vai dzīvojam, piemēram, mūsu darba vieta vai skola, ir apvidus lauki. Apvidus laukos mēs veicam darbības ar atbilstošu ekipējumu. Darba virsmu ir iespējams uztvert kā cilvēka darba apvidus lauku, kurā atrodas ekipējums darba veikšanai: papīrs, pildspalvas un citi objekti. Heidegers norāda, ka mūsu atrašanās telpā mainās atkarībā no lietu izkārtojuma tajā. Mēs eksistējam telpiski un telpiskumu drīzāk raksturo esamība telpā, nekā telpas uztvere kā neatkarīga vienība. Darbība norāda uz telpas uztveri: mēs nepārvietojamies no punkta A uz punktu B, bet pārvietojoties izprotam telpas "tuvumu" vai telpas "tālumu". Visas mūsu darbības saka apvidus, turpretim objekti atrodas noteiktā telpas virzienā. Tas rada nošķirumu starp divām vietām: cilvēks vienmēr atrodas "šeit", bet objekts atrodas "tur".

⁵⁴ Malpas, Jeff. *Heidegger and the Thinking of Place. Explorations of Topology of Being*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 2012. P 43-50.

⁵⁵ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P 252 – 255.

⁵⁶ Ibid. P 252.

⁵⁷ Ibid. P 247 - 248.

Franču filozofs Moriss Merlo-Ponti (*Maurice Merleau-Ponty*) darbā *Phenomenology of Perception*, pievērsies eksistenciālisma un eksistences analīzei, kuru pamato ar cilvēka uztveri un runā par prāta un ķermeņa duālismu. Ķermenis autora darbā tiek skaidrots kā objekts, kurš veido ārpus ķermeņa eksistējošu priekšstatu par pasauli. Raksturojot cilvēku, viņš ļoti kritiski raugās uz racionālisma, empīrisma un biheiviorisma centieniem skaidrot cilvēka uzvedību. Racionālisms neņem vērā patiesos notikumu cēloņus, un kultūras izziņas procesu skata kā ilūziju, ignorējot iekšējās objekta un darbības attiecības. Autoram uztvere nav tikai orgānu darbības rezultāts, bet nozīmīga cilvēku rīcība, kurā pats cilvēks pasauli uztver ar orgānu palīdzību.

Merlo-Ponti cilvēku raksturo viņa paša ķermenis. Šis pieņēmums liek cilvēku izprast kā vienotu veselumu. To varētu salīdzināt arī ar vietas izpratni, kur vietas vienības - apkaimes un rajonus, būtu jāskata kā kopumu, noliedzot jebkādas robežas, kas nosaka kādas sabiedrības statusa pārkāpumu vai sociālu stratificēšanu. Par to liecina autora darbā veidotā atsauce, ka cilvēks ir viņa paša ķermenis.⁵⁸ Veidojot šo apgalvojumu, Merlo-Ponti norāda uz cilvēka prāta neatdalāmību no cilvēka miesas, kuru raksturo fiziskas īpašības. Ķermenis veic divas funkcijas vienlaikus - domā un uztver.

Ikvienu sajūta ir telpiska, jo pirmatnējais kontakts ar esamību ir telpas pašnoteikšanās. Sajūtas, kas tiek noteiktas ar pieredzi, ir viens no veidiem mūsu saskarsmei ar esamību, apziņas struktūru un īpašo veidu atrasties telpā un veidot to. Autors sniedz piemēru par cilvēku, kurš atrodas mūzikas koncertā un klausās skaņdarbu, taču, atverot acis, vizuālā telpa cilvēkam pārtrauc iepriekšējās sajūtas un mūzika neizklausās tāpat kā pirms tam. Tiek veidota jauna dimensija, kuru ietekmē vizuālā telpa. Telpa var tikt raksturota kā ārēja pieredze, kurā tiek izkārtoti objekti. Ārējā pieredze sniedz apziņu gan par ķermeni, gan par telpu kā ķermeņa atrašanās vietu. Attiecības starp objektiem telpā tiek atklātas ar uztverto subjektu pieredzi.⁵⁹ Tas liek telpu izprast kā robežšķirtni starp eksistējošu telpu un telpu, kuru mēs konstruējam savā uztverē. Šādus telpas konstrukcijas aspektus var pielietot, atrodoties reālā telpā - pilsētvidē. Dzīvojot kādā noteiktā apkaimē, šo apkaimi indivīds var veidot uztverē, pamatojoties tikai uz personiskām sajūtām. Tādējādi viena un tā pati apkaime dažādiem indivīdiem radīs dažādas asociācijas, tā tiks uztverta dažādi. Šādu uztveri var noteikt ikdienas pieredze un vide kopumā jeb, atsaucoties uz Merli-Ponti teikto, - saturs un forma.

Autors apstiprina, ka telpa nav "īsta" vai "loģiska" sfēra, kurā lietas tiek novietotas, bet gan vide, ar kuru lietu atrašanās kļūst iespējama. Vieta ir universāls tās saistību spēks.

⁵⁸ Silverman, Hugh. *The Horizons of Continental Philosophy*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1988. P 6.

⁵⁹ Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. New York: Routledge, 2002. P 255 - 257.

Tas nozīmē, ka vietu iespējams saprast kā atrašanos pašu par sevi vai arī izzināt to no lietām, ko tā iekļauj. Telpa neeksistē pati par sevi, bet tā eksistē attiecībās ar subjektu, līdz ar to ķermenis nespēj kustēties, jo starp to pastāv tukša telpa. Ķermenis ir izturēšanās, kuru nosaka pašreizējs vai iespējams uzdevums, savukārt telpa ir šo iespēju līdzeklis. Ķermenis atrodas ietverts telpā, radot vīziju par redzamām lietām.⁶⁰

Iracionālāka telpas uztvere parādās jau iepriekš aplūkotā Gastona Bašlāra uzskatos. Bašlārs piedāvā pirmo vietas skaidrojumu, kas tiek veidots ar poētiska attēla palīdzību. Tā ir izziņa par to, kā poētiskie attēli izvietojas cilvēka psihē. Attēlu novietošana to patiesajā atrašanās vietā nozīmē atbilstošas vietas atrašanu prātā vai dvēselē. Tādējādi poētisks attēls pēkšņi ir izvirzīts uz psihes virsmas un psihes virsma ar attēliem iedarbojas tagadnes formā: tai jātver esošā pasaule. Tas nozīmē, vieta parādās nejauši un ir neuztverama vienība, turklāt tā var būt arī nefiziska, drīzāk psihes radīts priekšstats.

Poētiskie attēli neprasa zināšanas, tie ir tiešs dvēseles izpausmes rezultāts. Šī tiešā dzejas un realitātes saikne pastiprina uztverto objektu realitātes formu. Bašlāra dzejas galvenā funkcija ir atgriezt atpakaļ sapņu izjūtu, ko nespēj radīt vēsture, ģeogrāfija un psiholoģija.⁶¹ Valoda veido noteikumu sistēmu, kas ierobežo veidu, kādā pieredzam telpu un šo pieredzi pielietojam. Tā nosaka mūsu priekšstatus par telpu. Ir jāsecina, ka Bašlāra skaidrotā poētiskā telpas uztvere ir veids, ar kuru iespējams lauzt valodas stingro sistēmu. Dzejnieks ar metaforu palīdzību lauž valodas ierobežojumus un atklāj jaunu mūsu iztēles pieredzi.

Tas sasaistās ar pilsētas uztvērumu, proti, pilsētas attiecības ar domām nav nepārprotamas. Indivīds domā pilsētā un par pilsētu. Domas par pilsētu ir neatkarīgs process. Telpas veidošanās sākums vienmēr ir bijis vienkāršs, bez noteikta mērķa un skaidrots tikai pēc tā izveides. Līdz ar to domu telpai nav atskaites punkta. Domu telpas aizsākums ir turpinājums telpas veidošanas procesam. To var salīdzināt arī ar vēsturisku telpas attīstību: mēs nezīnām, kad telpa ir radusies, taču mēs zinām, ka tā atrodas nemitīgā izveides procesā.

Uztveres telpa nosaka telpas duālu dalījumu. Veidojot pasaules telpu, cilvēks veido simboliskas zīmes, nosakot redzamas robežlīnijas. Tās ir telpas ārējās zīmes un robežas, kuras ir pakļautas dažādām interpretācijām iespējām: mājas, pilsētas un ielas. Ierobežota telpa pieprasa iespēju brīvi rīkoties ar neierobežotām iespējām. Uztvertās telpas līdzība ar iekšējo telpu, kas tiek skatīta indivīda pasaulē, ļauj spriest par to, kā skaidrot sevis atrašanos telpā. Iekšējā uztveres pasaule ir šķietama telpa - balsta posms, kur vienīgā apraksta iespējamība

⁶⁰ Ibid. P 284 - 293.

⁶¹ Ibid. P 287 – 289.

saistāma analogijā ar radītām telpas vienībām - istabu, māju, pilsētu, kur iekšējās telpas organizācija nodrošina relatīvi ciešu un neatkarīgu pastāvēšanu.

Uztvertā pasaule ir norobežota un aizsargāta no ārējās pasaules. To nodrošina tās labirinta tipa organizācija un norobežošanās no svešiniekiem. Uztvertā telpa ir atvērta laikā, mēs ar tās palīdzību spējam iztēloties notikumus pagātnē tagadnē un nākotnē. Tomēr uztvēruma telpa nav pirmatnēja, tā nav telpa tās pamata nozīmē. Ārējā apzīmējuma līmenī uztveršana līdzinās telpiskai metaforai, bet telpiskā uztvere ir iespējama, ņemot vērā faktu, ka domāšana nav telpiska pati par sevi. Uztveres telpa ir telpas radīšanas spēja: robežu pavairošana, centra un perifērijas izdalīšana.⁶²

Ķīniešu izcelsmes ģeogrāfa Yi - Fu - Tuana telpas uztverei piemīt personība jeb tikai telpai raksturīgs garīgums. Cilvēki ir vienīgās būtnes, kuri ir spējīgi sajūst šo telpas garīgumu. Cilvēki telpas sajūtas pierāda brīžos, kad lieto morālo un estētisko spriest spēju par atrašanās vietām un novietojumiem. Sajūtām telpā ir divas nozīmes. Pirmā ir vizuālā jeb estētiskā nozīme. Redzei jābūt trenētai atšķirt skaistumu, kā arī skaitām vietām ir jābūt veidotām, lai vizuāli priecētu cilvēku. Otro nozīmi raksturo dzirdes, taustes, smaržu un garšu maņu kopa, kas, pretēji vizuālajai nozīmei, pieprasa ciešu kontaktu un asociācijas ar apkārtējo vidi.⁶³ Mūsdienu cilvēks ir zaudējis šo jutīgumu, jo modernās vides ietekmes rezultātā cilvēkam nepiemīt spēja atpazīt maņu. Modernā vide ir bagātīga ar dažādām mākslīgām metaforām, tomēr arvien vairāk izzūd telpas estētiskais skaistums - harmonizācija ar dabu, līdzsvarots telpas plānojums.

Yi - Fu - Tuans par nozīmīgu telpas izpratnes veidu uzskata arī personiski empīrisku telpu. Telpas struktūra un izjūta ir saistāma ar uztveri, pieredzi, prātu un cilvēka individuālajiem mērķiem. Mēs spējam pasauli izprast ar mūsu jūtu iespēju starpniecību. Telpa, kuru varam uztvert, izplešas pirms un ap mums, kā arī ir dalāma atšķirīgu īpašību sfērās. Visattālākā un aptverošākā uztveres sfēra ir vizuālā telpa. Vizuālā sfēra var šķist statiska - telpa kā nekustīga vieta, pat tad, ja tai ir raksturīga kustība. Tuvāk mums atrodas vizuālā dzirdes telpa - šajā telpas sfērā objektus iespējams precīzi saskatīt un dzirdēt arī to skaņas. Vēl tuvāk mūsu ķermenim atrodas emocionālā zona, kura ir pieejama gan dzirdes un vizuālajām, gan smaržas un taktīlajām sajūtām. Telpas izpratni nosaka arī individuāla laika konstrukcija - pagātnes, tagadnes un nākotnes laika formās. Tas ir tādēļ, ka mūsu izpratne par objektu telpiskajām attiecībām nekad nav ierobežota ar pašu objektu uztveri - tagadnes izpratne ir piesātināta ar pagātnē piedzīvotiem notikumiem un emocijām, kas virzās uz

⁶² Teters, Daina. *The city as a space and the space in the city: A semiotic inquiry into formation of Riga*. In: Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. P 96 - 100.

⁶³ Gale, Stephen, Olsson, Gunnar. *Philosophy in Geography*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979. P 398.-410.

nākotnes darbību formu.⁶⁴

Darba autors secina, ka uztveres telpa ir izjūtas, kuras cilvēku saista ar vietu, kurā tie atrodas. Pretēja ir domu telpa, kas ir visas tās vietas, kurās cilvēks nekad nav bijis, bet par kurām ir dzirdējis vai lasījis. Tas norāda uz izziņas procesa nolūku veidot uztveres telpu, piedēvējot jēgu visām cilvēka darbībām. Šo apgalvojumu pamato Heidegers norādot, ka telpas uztvere ir tās abstrakcijas, kādā veidā mēs veicam ikdienas darbu, kā arī Merlo-Ponti cilvēka raksturojums ar paša ķermeni.

Ir jāsecina, ka ikviena darbība nosaka mūsu telpas uztveri un rada tās robežas. Cilvēks pasauli neuztver tikai ar prātu, bet arī ar ķermeni un veiktajām darbībām. Tas padara ikviena cilvēka telpas uztveri atšķirīgu un neatkārtojamu. To īpaši veiksmīgi ilustrē profesijas, kurās cilvēki darbojas ikdienā, piemēram, dejotāji dejā to pašu telpu uztvers citādāk, nekā sportisti, tātad veicamā darbība veido mūsu uztveri par telpu. Ar darbībām tiek veidotas simboliskas zīmes, nosakot redzamas robežlīnijas telpā.

1.4. Vieta, kuras nav: ne-vieta

Viens no mūsdienu strīdīgākajiem jautājumiem ģeogrāfijā, antropoloģijā un filozofijā ir par to, kas ir ne-vieta un kādos apstākļos cilvēks var tikt definēts, atrodamies vietā, kura nemaz neeksistē un vietā, kura var kļūt par starpposmu starp realitāti un indivīda konstruētu uztveri. Ja vietu iespējams definēt kā vēsturisku, uz attiecībām balstītu un identitāti raksturojošu, piemēram, tradicionālu ciematu, tad vieta, kuras nav, nekad nebūs vēsturiski veidota, neveidos personas identitāti un neraksturos indivīdu savstarpējās attiecības. Ne-vietas neveido jaunas identitātes formu: tās vienmēr būs vietas, kuras nav iespējams aprakstīt ģeogrāfiskas un sociālas vietas iezīmēs, jo tādas neeksistē. Nodaļā darba autors apskata jaunu vietas formu - ne-vietu rašanos, kā arī skaidro mūsu laikmeta radītos telpas uztveres noteikumus.

Atšķirība starp vietu un ne-vietu ir atvasināta no vietas un telpas salīdzinājuma. To pamato franču vēsturnieks, kulturologs un filozofs Mišels de Serto (*Michel de Certeau*). Savā grāmatā *The Practice of Everyday Life* de Serto nepastāvību nosauc par mūsdienu pasaules raksturīgāko iezīmi. Mūsdienu pasaule ir nepārtraukta un kustīga masa, kurā cilvēki zaudē personības iezīmes. Darbā de Serto sniedz arī nozīmīgu mūsu laika telpas izpratnes skaidrojumu. Tas ļauj izprast mūsdienu telpu, veidojot telpas uztveres

⁶⁴ Ibid. P 402.

nosacījumus. Autors norāda, ka telpa kļūst par telpu tajos gadījumos, ja tajā kaut kas tiek praktizēts, piemēram, iela kļūst par arhitektonisku veidojumu tad, kad cilvēki pārvietojas pa to. Tas ļauj secināt, ka telpa ir performatīva izpausme, tā veidota tikai mijiedarbībā ar cilvēka rīcību.

De Serto telpa ir lokāla, tajā ielaužas un to šķērso mobilie elementi; lokālais šajā gadījumā kontrastē ar vietu, kas ietver stabilu kārtību, kur elementi un artefakti neatrodas mijiedarbībā, bet tiek nodalīti, cits citam līdzās atšķirti. Telpa ir praktizētā telpa: tā rodas, kad tiek izdarītas darbības, kas to orientē, novieto laikā un liek tai funkcionēt polivalentā konfliktējošu programmu vai pretdarbojošos tuvumu vienībā. Šādā skatījumā attiecībā pret vietu telpa ir kā izrunāts vārds, tas ir, kad to izdodas notvert tā noteiktajā aktualizācijā, kad tas tiek pārvērsts par terminu, kas no daudzām un dažādām konvencijām, izveidots kā tagadnes darbība, un to modificē transformācijas, ko rada vēlākie konteksti. Pretstatā vietai telpā nav nekāda pareiza stabilitāte vai viennozīmība.⁶⁵ De Serto ir viens no pirmajiem, kurš runā par telpu darbību sfēru. Telpu kā darbības lauku visprecīzāk raksturo pilsēta, kuru var apstādināt kādā momentā un vērot telpas un indivīda saskarsmi. Pilsētā gan telpai, gan cilvēkam ir atšķirīgi funkciju lauki, tomēr tie papildina viens otru un sniedz jēgu - telpa sniedz jēgu cilvēka darbībām, turpretim cilvēks konstruē telpu, liecinot par telpu, kura nav viennozīmīga.

De Serto ar piemēru par mūsdienu Atēnām, kurās transportlīdzekļi tiek dēvēti par metaforu (*metaphorai*), pietuvojas pasaules slavenā franču antropologa Marka Ožē (*Marc Auge*) ne-vietu apzīmējumam. De Serto nevietām raksturīgs vietas trūkums pašās vietās, ko galvenokārt veido tām piedēvētais nosaukums. Tādējādi nevietas iegūst negatīvu nozīmi. Gluži kā de Serto metaforas, kuras tiek uztvertas par vietas metaforisku parādību vai stāstiem, kuri telpu konstruē iztēlotā formā, Ožē nevietas ir supemodernitātes laikā veidotas arhitektoniskas bezidentitātes telpas. Domātājs uzsver urbanizācijas lomu mūsdienās. To nosaka fakts, ka mūsdienu politiskā un ekonomiskā dzīve norisinās attīstīto metropoļu centros, kuri, veidojot virtuālu metapilsētu, ir iekšēji vienoti. Pasaule ir kā liela pilsēta jeb pilsētas pasaule, kurā visu kategoriju produkti cirkulē un ir savstarpēji apmainīti, nekavējoties izplatoties visā pasaulē, kā arī veido vietu, kurā kosmotehnoloģija pārvieto neskaitāmus vietas aspektus. Ar kosmotehnoloģiju Ožē saprot komunikācijas tehnoloģiju kopumu, kurš fiziski pārvalda pasauli, to iespējams raksturot ar antīko telpas un laika izpratni. Metropoles ietver vislielāko esamo daudzveidību, kā arī lielāko cilvēku savstarpējo

⁶⁵ Linde, Marija. RSVP vai : Ko ritms, mērogs un formāts var izdarīt ar mākslu. *Latvijas laikmetīgās mākslas centrs*, 2005. 21. - 22. lpp.

nevienlīdzību.⁶⁶

Ožē ne-vietas skaidrojumā supermodernitāte veido telpu, kura nav antropoloģiska un kura neietver iepriekš radītās vietas. Ne-vietas ir klasificētas, uzskaitītas un sekmētas attiecībā uz atmiņas vietu statusu. Tā ir pasaule, kura pakļaujas vienuļai individualitātei, īslaicīgumam un ātri izzūdošām vērtībām. Ne-vietas antropologiem piedāvā jaunus objektus, kuru nepiedzīvotās dimensijas var tikt izmērītas pirms mēs izzinām visu to, ko šīs vietas var piedāvāt. Lai gan ne-vietas, saskaņā ar Ožē apgalvojumu, ir neeksistējošas telpas vienības, tomēr ir lietas, kas vienādi attiecas gan uz vietām, gan ne-vietām. Tās nekad neeksistē skaidrā formā, tās atkārtoti sevi rada un attiecības tajās tiek atjaunotas. Vieta un ne-vieta ir pretējas polaritātes: vieta nekad nevar tikt pilnībā izdzēsta, turpretim ne-vieta nekad nevar būt pilnīga pati par sevi. Antropoloģiskas vietas raksturo organiskais un sociālais nozīmīgums, turpretim ne-vietas - savrupas atrašanās.

Saikni starp indivīdiem un apkārtni ne-vietās nosaka ar teksta starpniecību vai attēliem, kuri sniedz priekšstatus par vietām, kurās indivīds nav bijis. Ožē kā tipiskākās ne-vietas norāda lielceļus, kuros piedāvāta virkne zīmju, un dzelzceļu, kas šķērso pilsētu, iekļūstot reālā vidē ar mājām, fasādēm un dārziem. Vēl viens piemērs ne-vietai ir lielveikals, kurā pircējs var tekstuāli uztvert zīmes. Lielveikalā pircēji veido klusu dialogu ar bankomātu, kurā viņam tiek sniegti tekstuāli norādījumi. Visas zīmes vienlaicīgi tiek adresētas cilvēkam caur darbībām. Pretēji ne-vietām, antropoloģiskās vietas tiek pamatotas cilvēku individuālajā identitātē, kas tiek iemantota ar sarežģītu valodas un lokālo noteikumu palīdzību.

Viens pats un vienlaicīgi vienkopus ar daudziem citiem indivīds atrodas vienojošās attiecībās ar ne-vietu. Ne-vieta ik pa laikam var atgādināt par tās esamību, piemēram, gadījumos, kuros nepieciešams iegādāties biļeti. Līdz ar to identitāti indivīds atklāj tikai tad, kad tiek veidots līgums - vienojošās attiecības starp indivīdu un ne-vietu. Šajā gadījumā indivīds tiek pretstatīts pats sev.⁶⁷

Ožē apskatītās ne-vietas ir interesants temats, kurš ir klātesošs ikdienas pieredzē. Nereti mēs šīs ne-vietas nemaz nepamanām. Iespējams, tas ir tādēļ, ka fizisko vidi mēs uztveram vispirms, taču autora aprakstītās līguma saistības - maksājumi, darbības ar elektronikas sistēmām, tekstuālu zīmju uztvērumi, paliek nepamanītas; mēs tās apzināties, taču uzskatām par milzīga un noslēgta mehānisma - komercijas vai personīgo saistību, elementu. Ožē sniedz atskaites punktu, no kuru iespējams vērtēt mūsdienu sabiedrību, kur

⁶⁶ Auge, Marc. Lekcija: *Architecture and non-places*. Tallinna Ülikool, 2013. Video ieraksts. <http://vimeo.com/51662299> [skatīts 2014. gada 12. maijā]

⁶⁷ Auge, Marc. *Non-places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso, 1995. P 75 - 113.

vadījusi globalizācija un multikulturālisms.

Izpratni par vietām un telpām, kas vienlaikus ir un nav, kas vienlaikus ir fiziska un garīga, sniedz arī Mišels Fuko savā esejā par heterotopijām. Fuko heterotopijas ir reālas vietas, kuras sacenšas un maina novietojumu noteiktā sabiedrības ietvarā. Šie pretējie novietojumi ietver kapsētas un dārzus, krīzes vietas, piemēram, internātskolas, un soda vai aprūpes vietas, piemēram, cietumus un slimnīcas. Ikviens no šīm heterotopijām ir absolūti atšķirīga iepretim apkārt esošajām vietām. Tomēr heterotopijas ir iespējams lokalizēt ģeogrāfiskā realitātē. To lokalizējums ir būtisks attiecībā uz to ievērojamo perifērās realitātes spēku. Raksturīgais stāvoklis "ārpus visām citām ikdienišķajām vietām" ir iedarbīgs tikai tad, ja iekļūšanai tajās ir paredzēta noteikta forma un vieta. Heterotopijai ir jāpiemīt varas pielietojuma fokusam.⁶⁸

Lai varētu skatīt vietu kā postmodernu fenomenu, ir jānosaka telpas un vietas laikmetīgā nozīme. Mesija (*Doreen Massey*) norāda, ka laiks ir kļuvis par cilvēku pasaules skatījuma nozīmīgāko elementu, pat svarīgāku par telpu. Mūsdienu sociālās zinātnes arvien biežāk pievēršas telpas konstruēšanas un izziņas mehānismiem. Viens no ievērojamākajiem piemēriem ir postkoloniālās rūpes par socioloģisku diskusiju turpināšanu, kas attiecas uz mūsu laikmeta globalizācijas problemātiku. Tas rada bažas par Eiropas centrālo lomu un trajektorijas neviennozīmīgu sadali starp Rietumu valstīm un kolonijām. Telpa vairs nav vienmērīgi pārvaldīta un tā kļūst par politisku objektu.

Modernā laikmeta vēsture ir attīstījusi arī hegemonisku dabas un it īpaši telpas izpratni, kā arī attiecības starp sabiedrību un telpu. Viens no telpas izpratnes veidošanās nosacījumiem ir izomorfisms starp telpu/vietu un sabiedrību/kultūru. Lokālas kopienas dzīvo lokālā sabiedrībā, kultūrām ir rajoni, kuros tās mīt, savukārt nācijām ir nacionālas valstis. Pieņēmums nosaka, ka telpas un sabiedrības iedomāta samērotība vienai ar otru ir nodalāma jau no paša sākuma. Kultūras, sabiedrības un nācijas ir iedomātas, pieņemot neatņemamas attiecības ierobežotām telpām, iekšēji saistītām un diferencētām vienai no otras.

Vietas ir norobežotas un tām piemīt iekšēji veidots autentiskums, kā arī tiek nošķirtas no citām vietām ar to atšķirīgajām iezīmēm. Tieši šī iemesla dēļ iedomāta telpa – tāda kā ģeogrāfiskā iztēle - ir neatņemama organizētas globālas telpas izpratnei. Telpas iztēle kā reģionalizēta un dalīta vienība ir tā, kas nāciju un valstu formu vispārinājumu padara par dabīgu iznākumu.⁶⁹ Tas liek noprast, ka agrāk nav pastāvējušas nekādas robežas un mākslīgi

⁶⁸ Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998. P 296 – 301.

⁶⁹ Massey, Doreen. *For Space*. London: Saga Publications, 2005. P 62 - 65.

veidotas konvencionālas saistības. Mūsu iztēle tiecas telpu personalizēt, tai piešķirot nozīmi - sava veida individualitāti. Iespējams, to skaidro cilvēces vēlme ne tikai paust pārākumu, bet arī atšķirību, ko rada telpas dažādība. Mūsdienās jaunu robežu noteikšanu varētu skaidrot ar vēlmi justies droši. Šo vēlmi rada globalizācijas attīstība, kas saistīta ar politiskām, tehnoloģiskām, sociālām, kultūras un citu veidu pārmaiņām. Tādējādi tieksme pēc drošības iespējami ierosina arī varas pozīcijas nostiprināšanu.

Mesija uzsver, ka ne tikai laikmetīgums telpu daļa ierobežotās vietās, bet arī diferencēšanās sistēma tiek organizēta līdzīgā veidā. Atšķirīgas vietas ir interpretētas kā atšķirīgas laicīgas attīstības stadijas. Rietumu pasaule mūsdienās "pārējo pasauli" ir pakārtojusi sev: Āfrika nav atšķirīga no Eiropas, tā atrodas tikai aiz tās. Šāds pasaules ģeogrāfisks skatījums ir nozīmīgs vairākās mūsdienu modernisma teorijās.⁷⁰

Piekrītot Mesijas izteikumam par globalizācijas lomu teritorijas politiskā, ekonomiskā un intelektuālā mantojuma nostiprināšanā kādā teritorijā, ir jāsecina, ka tā ir mūsu laikmeta iezīme. Savā apziņā mēs kategorizējam valstis grupās - nabadzīgākās vai bagātākās, lētākās vai dārgākās. Telpu mēs padarām par īpašību kopumu, piedēvējot tai jaunas kvalitātes. Savukārt tas rada aizspriedumus sabiedrībā: priekšstatu par telpu mēs radām, salīdzinot sevis apdzīvotu telpu ar kādu citu telpu un ieviešot īpašību kopumu, kas ir atšķirīgs no personīgā novērtējuma, kurš raksturo labklājību vai kādu citu vērtību lauku. Piemēram, Latgali mēs uztveram par nabadzīgāko *vietu* Latvijā. Tomēr mēs neņemam vērā to, ka Latgale ir ezeriem bagātākā *vieta* Latvijā, tajā ir atšķirīgs reljefs un pakalnu mija, liela dabas un klimatisko apstākļu daudzveidība. Tādējādi mēs savā iztēlē konstruējam jaunu *vietu*, kas ir ekonomisku, sociālu vai kultūras apstākļu noteikta, neņemot vērā vietas fiziskās īpašības. Mēs konstruējam duālu telpas izpratni.

Globalizācijas radītā ietekmē vietas izpratni mūsdienās ir noteikušas arī ekonomiskās izmaiņas pēdējo divdesmit gadu laikā. Mesija norāda, ka tās ir veidojušas pārejas: no organizēta uz neorganizētu kapitālismu, no moderna uz postmodernu sabiedrību, no industriālās uz postindustriālo ražošanu, no rūpniecības un ražošanas uz servisu sfēru. Pats prefikss "post" nosaka dominējošo nedrošību par visa jaunā pozitīvo formu, tomēr tas ir viens no galvenajiem globalizācijas procesa attīstības nosacījumiem. Ekonomikā spēcīgāki ir tie uzņēmumi, kuru mērķi ir globāli, darbojoties ar starptautiski vērstām investīcijām. Arī investīciju forma laika gaitā ir mainījusies. Ja sākotnēji eksporta preces ir bijušas izejmateriāls produktu ražošanai un to atgriešanai "mājās" - izcelsmes telpā - tad vēlāk ražošana un ieguldījumi ir veikti ārpus sākuma telpas. Tam ir ekonomisks pamatojums: tiek

⁷⁰ Ibid. P 68.

ietverts ārvalstu tirgus un nav nodokļu un tirdzniecības ierobežojumu. Šī forma ir plaši pielietota arī mūsdienās.

Izmaiņas ir radījušas arī finansu un servisu internacionalizācijas pieaugumu. Globalizācija nekādā gadījumā nevar tikt saistīta ar telpas dalīšanu nelielās struktūru vienībās. Reģionālā un lokālā ekonomika ne tik ļoti nosaka valstu iekšējo ekonomiku, bet tiek vērsta uz tiešu pasaules ekonomiku. Ikviena ģeogrāfiskā vieta pasaulē ir pakārtota jaunai globālai realitātei.⁷¹

Nozīmīgi papildināt Mesijas globāli ekonomiskās telpas izpratni ar sociologa Zigmunta Baumaņa (*Zygmunt Bauman*) pārdomām par globalizācijas iespaidu uz politisko, sociālo un kultūras vidi, kā arī telpu kā globalizācijas deformētu vietu. Globalizācijas process sarauj tās telpas un laika organizācijas formas, kuras izsenis ir bijušas raksturīgas cilvēku sabiedrībai. Globalizācijas procesi, par spīti to šķietami universālajai iedabai, skar cilvēkus radikāli atšķirīgos veidos. Savā būtībā tie nav visvienojošs, bet gan šķeļošs spēks. Sociāli un kulturāli privilēģētais, globalizēti starptautiskais slānis pamazām pilnībā zaudē savu līdzšinējo atkarību no piesaistes konkrētai vietai un konkrētai cilvēku kopienai. Iespējas, kuras aizvien vairāk paver transporta un informācijas tehnoloģijas, kā arī preču, pakalpojumu un kapitāla aprites intensifikācija, ļauj globālajai elitei atteikties no līdzšinējās piesaistes lokālajai telpai, vienlaikus būtieiski ietekmējot šo telpu un to apdzīvojošos. Globālās mobilitātes ideāls ir cieši saistīts ar lokālu postu un segregāciju, kuram šodien, atšķirībā no kapitālisma klasiskā laikmeta, vairs nav tieša un reāla kontakta ar mobilo eliti.

Telpa ir īpašas normatīvas sakārtotības sākotne, kas sakņojas indivīdu tiešā komunikācijā un kolektīvā klātbūtnē. Lielās transnacionālās korporācijas iegūst iespēju pārvietot ražošanu visas pasaules mērogā atbilstīgi izdevīgumam, savukārt katra konkrētā vieta, kura pēkšņi tiek "kolonizēta" un tikpat pēkšņi pamesta, tās iemītniekiem zaudē savu konkrētību un kopīgo raksturu. Lielais vairums, kam globalizācija nav izvēles jautājums, līdzās savām neizdevīgajām ekonomiskajām pozīcijām iegūst arī savas konkrētās kopienas dzīves devalvāciju. Normas, vērtības un orientieri vairs nedzimis konkrētajā publiskajā telpā. Šie orientieri un vērtības, kuras līdz šim bija novietotas kopīgajā sociālajā telpā, tagad ierodas no kādām augstākām, necaurredzamām sfērām, un tām atliek vienīgi pakļauties.⁷²

Apskatot globalizācijas radītos draudus un telpas vispārinājuma raksturu, ir būtiski izziņāt, kurai vietai mēs piederam un kuru no telpām varam saukt par savām mājām. Tas ir viens no mūsdienu identitātes problēmu lokiem. Postmodernajā laikmetā piederību vietai nosaka dažādās ietekmes, tai skaitā globalizācijas radītie procesi. Mainīgajā laikmetā ir grūti

⁷¹ Massey, Doreen. *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001. P 157 - 162.

⁷² *Globalizācija un globālā politika*. Zin. red. Ignatāne, G. Rīga : Zinātne, 2005. 23. - 25. lpp.

saskatīt stabilas vērtības, līdz ar ko mēs pakļaujamies ārējām ietekmēm un ļaujam tām mūs pārveidot. Tā ir daudzslāņaina pieredze, kuru ietekmē apzināti un neapzināti faktori. Svarīgākais mainīgās piederības cēlonis ir ceļojums un pārvietošanās telpā, it īpaši tajā nozīmē, kas saistāma ar ekonomiskiem faktoriem un nodarbošanos. Ekonomiskās attīstības ietekmē, nodarbošanās prasa telpas pozīcijas maiņu - ceļojumu vai komandējumu. Dodoties komandējumā, cilvēks vietu pieņem kā pilnībā jaunu, vēl neiepazītu realitāti. Tomēr, pamatojoties uz ekonomisko labumu, cilvēkam apmeklējot vietu atkārtoti un vairākkārt, tā tiek pieņemta par jau apzinātu un izprotamu realitāti. Tas norāda uz to, ka globalizācijas process pastarpināti liek cilvēkam apzināties jaunas vietas un nodibināt individuālo piederību vairākās vietās vienlaikus.

Mūsdienu vietas kontekstā jāskata arī arhitektūra un pilsētvides plānošana. Arhitektūrai vairs nav tikai utilitāra funkcija. Tā var kļūt par transponējamu vietu ar tikpat mainīgu nozīmi. Jaunie arhitektūras projekti cilvēkus mudina atbildēt uz neskaitāmiem jautājumiem. Tā kļūst par manifesta formu, tomēr bažas rada fakts, ka cilvēks arhitektūru vērtē ne tikai racionāli, bet arī emocionāli. Viens no nozīmīgākajiem 20. gadsimta arhitektiem Roberts Venturi (*Robert Venturi*), runā par moderno arhitektūras vietu mūsdienu sabiedrībā, par piemēru izvēloties mākslīgi veidotu pilsētu Nevadas štatā, Amerikas Savienotajās Valstīs - Las Vegasu,.

Kā norāda Venturi, spēja mācīties no apkārtējās vides, ir revolucionārs arhitekta panākums. Tas ir jautājums par to, kā mēs raugāmies uz lietām. Las Vegasa ir viens no piemēriem, kurā arhitekts tiek izaicināts veidot pozitīvu telpas izpratni. Modernā arhitektūra ir progresīva, tomēr mūsdienās arhitekti drīzāk sliecas izmainīt vidi, nekā pilnveidot arhitektūrā pielietotos paņēmienus. Las Vegasu autors ir izvēlējis tikai kā ilustratīvu piemēru modernās arhitektūras neviennozīmīgumam. Ja gotikas stilā celta katedrāle iemanto viduslaiku reliģijas morāles vērtības, tad vērtības Las Vegasas arhitektūrā ir grūti ieraudzīt - reklāma, azartspēles un sacensību gars nav tā vērtību izpratne, kurai būtu jāraksturo arhitektūra.

Autors norāda, ka pēdējos gados modernās arhitektūras teorētiķi ir koncentrējušies uz telpu kā nozīmīgāko sastāvdaļu, kas arhitektūru atdala no citiem mākslas virzieniem. Arhitektūrā telpa ir svēta vieta. Mūsdienu arhitektūra izvairās no agrāk lietotiem gleznojumiem, skulptūrām, mozaīkas un citu veidu mākslu sintēzes formām. Mākslas integrēšana modernajā arhitektūrā vienmēr ir uzskatīta par labu arhitektonisku papildinājumu, bet tas vairs nav arhitektūras pamatnosacījums.⁷³

⁷³ Brown, Scott, Izenour, Steven, Robert, Venturi. *Learning from Las Vegas: The Forgotten Symbolism of Architectural Form*. Minneapolis: The Massachusetts Institute of Technology, 1977. P. 3 - 7.

Darba autors uzskata, ka mūsdienu pilsētā Venturi minēto mākslas sintēzi arhitektūrā nomaina reklāma. Tā kļūst par jaunu komunikatīvu mediju. It īpaši ir jāuzsver vides reklāma - plakāti vai vides objekti. Mūsdienu pilsētas telpu nosaka cilvēku dinamiska darbība, turpretim vides reklāma ir statiska pilsētvides daļa. Reklāmas statiskā forma ir tieši tas elements, kas piesaista reklāmas interpretētāja uzmanību. Ir jāsecina, ka vides reklāma var kļūt par mierinājumu un cilvēka patvērumu no dinamisma. Vides reklāma, gluži tāpat kā arhitektūrā ietvertās skulptūras vai gleznojumi, sintezē pilsētas vidi, rada estētisku baudījumu, kā arī norāda cilvēkam uz mūžīgo un nebeidzamo. Nozīmīga ir arī abu telpas elementu - mākslas un komercijas - sintēze vēsturiskās pilsētā. Rīgas arhitektūrā ietvertās mākslas formas sadzīvo ar vides reklāmu, nereti tās papildina viena otru, tādējādi radot atšķirīgas telpas izpratnes. Telpu varam uztvert kā vēsturisku vidi, telpu varam uztvert kā komercividi, vai arī abas vides vienkopus (*Skatīt 1. pielikumu, 6. attēlu*).

Venturi raksta, ka zīmes uz lielceļiem ar to skulpturālo formu un attēlu siluetu pilnību iemanto īpašu pozīciju telpā, nosakot telpas formu un grafisko nozīmi, kas tiek identificēti un apvienoti ar lielizmēra tekstu vai vizuālu materiālu. Tas ir verbāls un simbolisks komunikācijas veids caur telpas vienību, sniedzot komplicētu tekstuālu un vizuālu nozīmi un pakļaujot zīmes dažādām interpretācijām. Simboli dominē telpā un ar arhitektūru nav pietiekoši, jo telpiskās attiecības mūsdienās ir veidotas ar simbolu palīdzību, nevis ar formu. Arī arhitektūra kļūst par simbolu, nevis formu telpā. Venturi, salīdzinot arhitektūru un vides reklāmas zīmes, uzsver, ka zīmes ir daudz nozīmīgākas par arhitektūru. Zīme ēkas priekšpusē ir fantastiska ilūzija, turpretim ēka aiz zīmes ir tikai vienkārša nepieciešamība. Citreiz pati ēka kļūst par zīmi, piemēram, pīļu veikals ir pīles formā, dēvēts par *The Long Island Duckling*. Tas ir skulpturāls elements un arhitektoniska pajumte vienkopus.⁷⁴

Mūsdienu pilsētā dominējošais kustību modelis ir automašīna, tomēr būtiski ir izsvērt jautājumu, vai automašīna ir ietekmējusi mūsdienu pilsētas veidošanos. Pilsētās, kurās dominējoša ir automašīna jeb ir esoša automobilā kultūra, arhitektūra piemērota subjekta kustībai ātrumā. Šāda veida pilsētas nekad neizpratīs tie indivīdi, kuri nespēj veikli pārvietoties tās urbānajā struktūrā. Tomēr automašīna ir pilsētu izbojājusi tādā izpratnē, kurā priekšroka tiek sniegta vajadzībām un automašīnas iespējām. Publiskais transports, it īpaši dzelzceļš, ir bijis pilsētas pārveidotājs.⁷⁵ Vieta ir mainījusies tiktāl, ciktāl vērā tiek ņemts subjekta mainīgums. Apskatot postmoderno telpu, jāsecina, ka tā nav arhitektoniska, bet eksistenciāli veidota vieta. Darba autors novēro, ka mūsdienās subjekts noliedz savu unikālo

⁷⁴ Ibid. P 7 - 11.

⁷⁵ Buchman, Ian, Gregg Lambert. *Deleuze and Space*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Edinburgh, 2005. P. 16 – 21.

identitāti, tā vietā izvēloties pakļaušanos jaunām piederības formām, piemēram, virtuālai realitātei, komercijai, izklaidei. Tas norāda arī uz jaunu vietu konstruēšanu, kura vienmēr ir pakļauta īslaicīgumam.

2. BERĢI VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ UN TAGAD

Berģi ir apkaime Rīgas telpā. Administratīvi tā ir jauna vide, tomēr liecības par pirmajām apmetnēm Berģu teritorijā ir ļoti senas. Tas norāda uz Berģu izpratnes duālismu: vieta ir sena, bet pilsētas vide un tās tradīcijas ir veidotas, apgūtas un pielāgotas nesēn. Tomēr apkaime liecina par tās senatnīgumu: dabas pārveidotām kāpām, muižām un apkaimes novietojumu.

Globālā urbanizācija mūsdienās ir ļoti strauja - tiek prognozēts, ka jau pēc dažām desmitgadēm četras piektdaļas pasaules iedzīvotāju dzīvos pilsētās. Šī tendence ietver virkni savstarpēji saistītu problēmu - nepieciešamās infrastruktūras organizēšanu, videi nelabvēlīgu faktoru pieaugumu, nelietderīgu resursu izmantošanu. Mūsdienu sabiedrība arvien vairāk kļūst par patērētāju sabiedrību, tā savām vajadzībām pakļauj dabu un izšķērdē tās resursus, tādējādi izjaucot līdzsvaru starp cilvēka radīto un neskarto.

Viena no globalizācijas negatīvajām sekām ir pilsētu izplešanās. Apbūvētās teritorijas aizņem aizvien jaunas platības, un daudzos gadījumos tās tiek veidotas uz dabisko teritoriju rēķina. Arī Berģu apkaime ir pakļauta šim draudam. Pēdējo gadu laikā aizvien lielāka Berģu teritorijas daļa tiek pakļauta nepārdomātai apbūvei: dabas vērtības tiek iznīcinātas un to vietā tiek veidoti jauni projekti. Tas ir viens no pilsētas attīstības piemēriem, kurā var redzēt pilsētas robežu pakāpenisku izvēršanu perifērā zonā. Uzsākot jaunu projektu izveidi, Berģu apkaimē tiek atņemta liela daļa kultūras un dabas vērtību, iedzīvotāju pārveidota pilsētas vide.

Pirmie draudi par apkaimes, kādu šobrīd berģinieki un Rīgas iedzīvotāji Berģus uztver - kļūst klusu un dabisku, vērtību pārveidošanu parādījās līdz ar Berģu apkaimes iekļaušanu Rīgas administratīvajā teritorijā. To raksturo izveidoti trīsstāvīgi ēku ansambļi ar nelieliem kvartāliem vai kvartālu grupām. Tādējādi arhitektūras izteiksmība kļūva uztverama tikai no tālienes. Mūsdienās šī tendence pieaug un Berģu apkaime tiek pārveidota par pakalpojumu un servisa sfēru. Tāda ir Berģu apkaimē plānotā lielveikala *Rimi* izveide pie Brīvdabas muzeja (*Skatīt 2. pielikumu, 1. attēlu*) vai arī benzīntanka izveide uz Rīgas senākās kāpas. Kā norādījis amerikāņu izcelsmes arhitekts Venturi, svarīgi ir spēt arhitektūru, līdz ar to arī sociālo telpas plānošanu, pakļaut dabas radītajai daudzveidībai. Tas ir gudras pilsētvides izveides pamatā.

2.1. Berģu teritoriālā vienība un apbūve

Berģi ir apkaime Rīgas austrumos Juglas ezera krastā, kas iezīmē arī galvaspilsētas robežu. Berģi veido vienotu veselumu ar Garkalnes pagasta apkaimi, demonstrējot, ka cilvēciskais faktors tomēr ir būtiskāks par administratīvām formalitātēm. Berģu teritoriālo vienību veido vairākas nelielas ielas, kas lielākoties tiek savienotas ar galveno – Berģu ielu.⁷⁶ Teritoriālā vienība aptver 570.6 ha, kuros dzīvo aptuveni 3100 iedzīvotāju. Berģu apkaime Rīgas teritorijā tika iekļauta tikai 1974. gadā. Līdz tam šī teritorija bija pazīstama kā Berģu ciems. Iekļaujot ciemu Rīgas pilsētas teritorijā, tam pievienoja arī kādreizējo pilsētas administratīvo robežu – Baložkalnu un Juglas ciemu. Rajons ap Baložkalnu tomēr funkcionē nedaudz atrauti no Berģiem, kas atrodas ap Berģu ielu līdz Upesciema ceļam.⁷⁷

Berģi 20. gadsimta sākumā administratīvi atradušies tagadējā Garkalnes novada teritorijā. Lielākā teritorijas daļa atradās Ādažu pagasta ietvaros, kas atradās Rīgas apriņķī, starp Dreiliņu pagastu, Juglas ezeru, Ķīšezeru Jaunciemu, Rīgas jūras līci, Pabažu, Sējas, Inčukalna, Ropažu un Stopiņu pagastiem. No piecām novada skolām divas atradās Garkalnes novada teritorijā – Berģu I pakāpes pamatskola un Garkalnes I pakāpes pamatskola. Pagastā bija arī bibliotēka ar 604 sējumiem un 186 lasītājiem. Par bibliotēkas nozīmi Berģos liecina arī vairāku aptaujāto berģinieku asociācijas bibliotēku kā vienu no apkaimes nozīmīgākajiem kultūras centriem un vērtībām. Pagastā darbojas arī vairākas biedrības, tai skaitā arī 1924. gadā dibinātā Berģu lauksaimnieku biedrība ar 30 biedriem.⁷⁸

Pie Berģu pamatskolas Baložu mājās tika iestādīti 84 koki. Daudzas apdzīvotās vietas sāka veidoties tieši 20. gadsimtā. 1908. gadā Ropažu stacijas apkārtnē sāka piešķirt apbūves gabalus. Te izveidojās apdzīvota vieta, ko ap 1930. gadu sāka saukt par Garkalni. Garkalnes nosaukums cēlies no garajiem kāpu viļņiem, kas šeit atradās un jau iepriekš tika saukti par *Langenberg*. Šeit sāka attīstīties vasarnīcu rajons. Vasarnīcu rajons 20. gadsimta sākumā sāka veidoties arī ap Langstiņu ezeru. Mūsdienās ir grūti atšķirt Rīgas pilsētas teritorijai piederošo Berģu apkaimi no Garkalnes novada. Šīs abas teritorijas ar atšķirīgiem politiskiem un ekonomiskiem nosacījumiem veido apkaimes kopējo attīstības vēsturi un tradīciju.

⁷⁶ Gunta, Kalniņa, Bruno, Pētersons, Inta Pētersone, Inta, Sīpola, Raimonds Zalcmanis. *Rīgas ielas 1.sējums*. Rīga: Apgāds Priedaines, 2001. 50. lpp.

⁷⁷ Berģu rajons. Apkaimju saraksts Rīgā. Pieejams: <http://www.apkaimes.lv> [skatīts 2014. gada 12. maijā]

⁷⁸ *20. gadsimta pirmā puse, Garkalnes novads*. Pieejams: <http://www.zalagarkalne.lv/novada-vesture/view/10> [skatīts 2014. gada 16. maijā]

20. gadsimta nemieri skāra arī Garkalnes teritoriju, tostarp Bergūs. Jaunciemā-Bukultos 1905. - 1907. gada revolūcijas laikā Jaunciema strādnieki devās pie kokzāgētavas pārvaldnieka un pieprasīja samazināt darba stundas, uzlabot darba apstākļus un atcelt sodus. Pārvaldniekam jau bija iepriekš zināmas šīs aktivitātes un tika izsaukti dragūni - karavīri, kuri uz kaujas lauku devās zirgam mugurā, bet pirms kaujas no tiem nokāpa. 1906. gadā Mangaļu muižiņā, 3 km no Jaunciema soda ekspedīcija izrēķinājās ar nemierniekiem. Arī Juglas kaujas skāra Bergū apkaimes teritoriju.⁷⁹

Juglas ciema (Juglas parka) apbūve aizsākās 20. gadsimta. 20. gados pēc agrārās reformas, pilsētplānotājiem iedvesmojoties no Mežaparka apbūves un skaistās apkaimes veidošanas. Apkaime tika sadalīta 1500 – 2000 m² lielos zemes gabalos un lēnā garā to sāka apbūvēt. Apbūve turpinājās arī pēc 2. Pasaules kara, un šodien Bergūs raksturo ekspansīva mazstāvu dzīvojamo māju apbūve, atskaitot dažas daudzstāvu bloku mājas Rožu ielas sākumā un Bergū ielas galā. Padomju gados Baložkalnā ierīkots memoriāls 2. Pasaules karā kritušajiem kareivjiem, kura bronza atlietais kareivja cilnis šobrīd ir zudis.

Izmantojot to, ka apkārtnē daudz neskartas dabas, svaigs gaiss un ezera tuvums, Bergūs tika izveidotas nozīmīgas sociālas iestādes. 1964. gadā vēl toreizējā Bergū ciemā tika atklāts jaunuzceltais pansionāts ar 180 vietām, kas administratīvi atradās Ādažu pagastā. Kopš 1999. gada tas pazīstams kā Sociālās aprūpes centrs „Ezerkrasti”. Arī mūsdienās Bergūs turpinās privāto dzīvojamo māju būvniecība. Tiek apgūtas kādreizējās mežu platības un vietas ezera krastā. Te minams projekts „Gadalaiki”, kas paredzēja vairāku privātmāju, rindu māju un daudzstāvu dzīvojamo māju izbūvi Juglas ezera krastā, t.s. Zirdziņu pļavā un Juglas upītes krastā. Projektam 2006. gadā tika izsniegta būvatļauja, kuru pēc vairākkārtējām vietējo iedzīvotāju izveidotās biedrības „Bergīnieki” sūdzībām dažus mēnešus vēlāk Attīstības departaments apturēja. Kamēr risinās ar šo būvniecību saistītā tiesvedība, „Bergīnieki” demonstrē draudzīgas apkaimes pastāvēšanu, organizējot kolektīvas talkas apkaimes sakopšanai, Kaimiņu dienas un citas kolektīvas svinības.⁸⁰

2.2. Bergū vēsture un kultūras vērtības

Aplūkojot Bergū apkaimi mūsdienās tādu, kādu mēs to pazīstām, tad ir jāmin bijusī Baložu muiža (*Bonaventura*) un Bukultu muižas (*Bellenhof*) zemes abpus Brīvības

⁷⁹ Zariņa, Anna. *Viena diena Rīgas apkārtnē*. Rīga: Avots, 1988. 24. - 25. lpp.

⁸⁰ Apkaimju saraksts Rīgā. Pieejams: <http://www.apkaimes.lv> [skatīts 2014. gada 5. maijā].

gatvei aiz Juglas caurtekas (kādreizējā Ādažu pagasta teritorija), kuras 1974. gada 16. augustā tika iekļautas Rīgas pilsētas administratīvajā robežā līdz ar kādreizējo tās daļu. Administratīvajā robežā atrodas Berģu (Berģes) muižas teritorijas (bijušās viensētas Sausiņi, Vēveri, Grotiņi, Briežrags un citas teritoriālās vienības Juglas ezera austrumu krastā un Juglasciemā).⁸¹

Berģu senākā vēsture saistāma ar vācu krustnešu ienākšanu Latvijas teritorijā, kaut jau pirms tam cauri šai vietai stiepās ceļš uz Krievzemi. 1221. gadā starp Ķīšezeru un Juglas ezeru sāka celt dambi, kas tika dēvēts par *sprunguļu dambi*, jo tam tikuši izmantoti visdažādākie materiāli: baļķi, zari, akmeņi un niedres. Tas atradies apmēram pa vidu starp abiem mūsdienu uzbūrumiem, un blakus atradusies arī pārceltuve, kas noteica visas apkārtējās teritorijas attīstību, kaut dambja vēsture daudz būtiskāk saistīta ar citas Rīgas apkaimes – Bukultu vēsturi. Tomēr visriņķī *Via Magnia* jeb Rīgas - Pleskavas ceļam radās ciemati.

Livonijas ordenis 1297. gadā, lai kontrolētu rīdzinieku jūras tirdzniecību, aiz Juglas zemuma uzbūvēja pili – Neiermīli, kas atradās mūsdienu Bukultos. Pilsētnieku un ordeņa karu laikā Neiermīlei ir ārkārtīgi liela nozīme, jo tās dēļ rīdzinieki ir cietuši vairākas sakāves. Pati pils gājusi bojā cara Alekseja Mihailoviča Rīgas aplenkuma laikā, un tās akmeņi vēlāk izmantoti Ādažu baznīcas un Daugavgrīvas cietokšņa celtniecībai. Pirmais tilts pār Juglas ezeru šeit atradies jau 1668. gadā. Par apdzīvotību Baložos ir saglabājušies dati no 1545. gada, kad pilsētas pievārtē tika ierīkota muiža. No šī laika nekas gan nav saglabājies, taču pazīstamāks ir saimniecības nākamais īpašnieks – Bonaventuras Mollers, kas šeit saimniekoja kopš 1625. gada un deva muižai arī savu vārdu. Bonaventuras muiža pazīstama arī kā Baložu muižiņa, jo ap 1780. gadu par tās īpašnieku kļuvis namnieks Jānis Balodis. No viņa uzvārda nosaukumu ieguva arī plašāka apkaime.

Līdz 1863. gadam Baložkalns ar Juglas upi bija Rīgas pilsētas administratīvā robeža, tāpēc arī Rīgas apkaimes vēsture saistās ar nostāstiem par degvīna kontrabandu, ko nedrīkstējuši galvaspilsētā ievest. Uz tilta atradās stabs ar cara divgalvainā ērgļa simbolu un robežsargu postenis. Zināms, ka zviedru laikos 18. gadsimtā Baložkalnā ierīkota arī pasta stacija – *Vecpasts*, kas darbojās līdz 19. gadsimta vidum. Pasta stacijas funkcijas bija stipri dažādas, — šeit atradās krogs, kur ceļinieki varēja atpūsties vai arī samainīt zirgus, lai turpinātu ceļu. Lai arī vēlākos laikos pārbūvēta, šī ēka ir saglabājusies arī līdz mūsdienām un atrodas Kaktusu ielā 6. Ēkas kopskatu mainījis padomju laikos pieceltais otrais stāvs. Šajā

⁸¹ Gunta, Kalniņa, Bruno, Pētersons, Inta Pētersone, Inta, Sīpola, Raimonds Zalcmanis. *Rīgas ielas 1.sējums*. Rīga: Apgāds Priedaines, 2001. 55. lpp.

stacijā 1697. gadā Rīgas pārstāvji sagaidīja Maskavas delegāciju, kuras sastāvā atradies Rīgas iekarotājs cars Pēteris I, bet 1764. gadā Baltijas muižniecība un Rīgas rāte tur sveica ķeizarieni Katrīnu Lielo.

Celtne upes pretējā pusē ir brāļu Pihlavu 1827. gadā dibinātā linu audumu manufaktūra, ar kuru sākas rūpniecības attīstība pie Juglas upes, bet blakus atrodas Strazdmuižas parks, kur Teodors Pihlavs 1877. gadā nodibināja un par saviem līdzekļiem atvēra skolu neredzīgajiem. Ezera krastā atradās vairākas vasaras muižas, kas piederēja Rīgas bagātniekiem, un tālāk arī latviešu zemnieku sētas. Baložkalnā 1870. gados atradusies spirta dedzinātava, bet 19. gadsimta beigās, 20. gadsimta sākumā abpus tagadējai Brīvības gatvei bijuši daudzi krogi, piemēroti visiem sabiedrības slāņiem, kas reizēm ieguvuši arī nelāgu reputāciju.⁸²

Deviņpadsmitajā gadsimtā daudzas Eiropas tautas kļūst par nācijām. Arī latviešu izjuta nepieciešamību pēc pašu apzinātas pagātnes. Protams, katrai šķirai bija savi ekonomiskie un politiskie mērķi, kuru dēļ varēja pastāvēt tikai īslaicīga kopība. Svešautiešiem līdz tam savāktās mūsu tautas dzīves veidu raksturojošās senlietas tā arī palika tikai eksotiskas lietas, turpretī vairāk par pagastskolu beigušiem latviešiem vairs nelietotā josta, cimdu pāris, pūra lāde, pierakstītā un saglabātā teika vai tautas dziesma bija saikne ar savu vai vecāku bērnību.⁸³

Ļoti nozīmīga kultūras vērtība nacionālās pašizveides un latviskuma saglabāšanā ir Latvijas Etnogrāfiskajam Brīvdabas muzejam. 1868. gadā tiek nodibināta Rīgas Latviešu biedrība, un tā kļūst par šķirtni, kas liek latviešiem sākt sevi apzināties, un tas savukārt rada nepieciešamību pēc Latviešu jeb Etnogrāfiskā muzeja. Zinību komisijas pārziņā tika nodotas privātās kolekcijas, galvenokārt arheoloģijas liecības. Pirmās kolekcijas ir sūtījumi no dažādām Latvijas vietām. Sākotnēji Rīgas pilsētas valde atsakās atbalstīt muzeja izveidi. 1892. gadā biedrība atbrīvo divas istabas, kurās izvieto eksponātu skapjus ar folkloras materiāliem un etnogrāfiskiem priekšmetiem. Apskatei tiek izliktas arī tautiskos tērpos apģērbtas lelles un par modes tendenci kļūst tautastērpu valkāšana, ko vēlāk noraida jaunstrāvnieki. Sakarā ar desmito Viskrievijas arheoloģisko kongresu 1896. gadā, Rīgas Latviešu biedrība vienlaikus sarīko Latviešu etnogrāfisko izstādi. Izstāde kļuva par ievērojamāko tautiskā laikmeta izpausmi, gūstot finansiālu atbalstu. Īpaši šim nolūkam izbūvētā paviljonā kanālmalā varēja iepazīties ar latviešu zemi, saimniecību, valodu un kultūru. Bet aiz tā bija ēkas, kuru uzcelšanu var uzskatīt par mūsdienu Brīvdabas muzeja

⁸² Kolbergs, Andris. *Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu*. Jūrmala: Fonds Aka, 2007. 393. – 402. lpp.

⁸³ Kuplais, Mārtiņš, Ervins, Vēveris. *Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā*. Rīga: Avots, 1986. 200. – 203. lpp.

ideju – Kurzemes dzīvojamā māja, Vidzemes dzīvojamā rija, Kurzemei un Vidzemei kopīga *jaunlaiku* dzīvojamā māja un pirts. Paaudžu lietotie iedzīves priekšmeti, to veiksmīgais izkārtojums, novadu apģērbos tērptie manekeni daudzos skatītājos esot radījuši pilnīgas ticamības ilūziju. Noslēdzoties izstādei, ēkas tika nojauktas, tika senlietas savāktas un novietotas krātuvēs.

1913. gadā biedrība izsludināja muzeja ēkas meta konkursu, tomēr, sākoties Pirmajam pasaules karam un Latvijas Valsts izveidei, konkurss tika novirzīts Mākslas un kultūras departamentam. 1924. gadā arhitektūras profesors Pauls Kundziņš ierosināja izveidot Etnogrāfisko brīvdabas muzeju, uz kuru no visiem Latvijas novadiem ar laiku tiktu pārvestas un uzstādītas senās celtnes. Iecere par muzeja izveidi guva atbalstu gan Latvijā, gan Eiropas un Āzijas valstīs, un jau 1928. gadā muzejā tiek uzstādīta pirmā senceltne. 1932. gadā, kad to atklāja apskatei, 6 atkal uzstādītās ēkas apmeklēja 500 interesentu. Trīsdesmito gadu beigās Brīvdabas muzejs bija kļuvis par populārāko senlietu apskates vietu Latvijā – vasaras mēnešos ar to iepazinās gandrīz 100 000 apmeklētāju.

Mūsdienās muzejā ir vairāk kā simts senceltnu, kā arī visu Latvijas kultūrvēsturisko novadu zemnieku sētas, bet sadzīves priekšmetu un darbarīku skaits ēkās ir vairāki tūkstoši. Muzejā reizi gadā - jūnija pirmajā sestdienā un svētdienā - tiek rīkots gadatirgus. Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs atrodas Brīvības gatves galā, Juglas ezera krastā. Muzejs ir izvietots 100 hektāru lielā, kāpainā priežu mežā ar palienu pļāvām. Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs atrodas netālu no Juglas upes iztekas un tās ietekas Ķīšezerā. Gan Ķīšezers, gan Juglas ezers ar starp tiem esošajām zemienēm ir bijusi aizsardzības līnija pret ārējiem ienaidniekiem.⁸⁴

Kopš 30. gadu vidus no savas sākotnējās atrašanās vietas Latvijas laukos uz Rīgu tika pārceltas vairākas senceltnes. Organizējot Usmas baznīcas demontāžu un pārvešanu, Pieminekļu valde domāja par to, kā unikālo senceltni atjaunot un iedzīvināt Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja eksponātu vidū kā funkcionējošu sava laikmeta liecību. Vieta pārvedamajai Usmas baznīcai tika ierādīta Brīvdabas muzeja Kurzemes sētas tuvumā. Baznīcas montēšanas darbi norisinājās no 27. septembra līdz 6. decembrim. 1936. gada 1. martā, godinot baznīcas cēlājus, Rīgas Doma Akadēmiskā draudze noturēja baznīcā dievkalpojumu. Ziedojumos tika savākti vairāk nekā 10 Ls. Šis piemērs bija precedents kā iespējamai reliģiskajai darbībai, tā arī muzeja komerciālajām interesēm. Pieminekļu valdes sēdē tika nolemts turpināt dievkalpojumu praksi svētdienas rītos vasarā – divas reizes

⁸⁴ Kolbergs, Andris. *Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu*. Jūrmala: Fonds Aka. 2007. - 393. – 402. lpp.

mēnesī, bet ziemā – pēc vajadzības. 1991. gadā Usmas baznīcā tika nodibināta Brīvdabas muzeja draudze, kurā ir ap 75 draudzes locekļi, pārsvarā Bergū un Juglas iedzīvotāji, kā arī muzeja darbinieki. Usmas baznīcas ir rotāta ar bagātīgiem gleznu ierāmējumu kokgriezumiem un pašas gleznas veido nedalāmu baroka ansambli. Krāšņi ir veidoti arī uz priedes koka dēļu klājuma veiktie figurālie Usmas baznīcas griestu gleznojumi. Debesu telpu apdzīvo divdesmit eņģeļi. Desmit no viņiem griestaines vidusdaļā spēlē kāda neredzama diriģenta vadītajā orķestrī. Ar skatu un ar instrumentiem orķestranti pavērušies altārim, kura priekšā kupla lauru vainaga vidū uzgleznota simboliskā Svētās Trīsvienības zīme ar Dieva visu redzošo aci. No šīs acs tiek izstarota balta gaisma, kas vainaga ārpusē pāriet zelta mirdzumā.⁸⁵

Vēl viens ļoti nozīmīgs Bergū apkaimes identitātes simbols un vērtība ir Kaltiņu ozols. Tas visresnākais Rīgas dižozols. Turklāt visgrūtāk atrodamais koks, kam vairākkārt mainījies nosaukums un adrese. Pirmo reizi presē ozolu 1964. gadā minēja pirmais Latvijas dižkoku pētnieks S. Saliņš. Savā vairāk nekā 300 gadu ilgajā dzīves posmā ozols ir daudz cietis. 1967. gadā ozola dobums tika trīs reizes dedzināts. 1977. gadā ozolu iekļāva valsts aizsargājamo koku sarakstā.⁸⁶ 1981. gadā pie dižozola uzsāka būvēt kanalizācijas ūdeņu attīrīšanas iekārtas, un avārijas gadījumā plāns paredzēja kanalizācijas ūdeņus novadīt tieši uz dižozola saknēm. Koks atrodas bedrē, jo apkārt ir zemes vaļņi, kas tika izveidoti attīrīšanas iekārtu celšanas laikā. Dižkoks ir aizaudzis ar sīkiem kociņiem un krūmiem, tādēļ koku ir grūti saskatīt. Turpat pie koka ir akmens ar gravējumu *Kaltiņu ozols*.⁸⁷

Vienīgā izglītības iestāde Bergos, ar faktisko atrašanās vietu Garkalnes novadā, ir Bergū pamatskola. Bergū skolas pirmsākumi meklējami 16. gadsimtā, kad izveidota Bergū muiža. 1870. gadā šī ēka pārtapa par Bergū – Ādažu pamatskolu, tā sauktajā, "Avotu" mājā. Sākotnēji Bergū muižas īpašnieks bijis Kaspars Bergs, kura vārdu celtne arī ieguvusi. 1682. gadā Bergū muiža pārgājusi kapteiņa fon Šreicterfelda īpašumā, vēlāk tā piederējusi majoram Gustavam fon Lovisam. Tieši šim cilvēkam arī izveidots piemiņas akmens ar uzrakstu *Dem Major Gustav Fon Loviss 1770. – 1820.*

1869. gadā tika uzcelta muižas kungu māja, kura piederējusi muižniekam Engelhardtam – šobrīd tajā atrodas skolas ēka. Vecā skolas ēka "Avotos" celta ap 1870. gadu, bet skolas saimniecības ēka uzbūvēta 1795. gadā – tobrīd tā pildīja klēts funkcijas. Skolas piebūve rietumu pusē tapusi aptuveni 1909. gadā. Skola no "Avotiem" uz muižas ēku pārcelta 1922. gadā. 1926. gadā līdz ar skolotāju Jāni Kalniņu skolā aizsākas lielā teātra

⁸⁵ Spārītis, Ojārs. *Usmas baznīca. Rīgā. Latvijā. Pasaulē*. Rīga: Zinātne, 1999. 31.-127. lpp.

⁸⁶ Eniņš, Guntis. *100 dižākie un svētākie*. Rīga: Latvijas Avīzes izdevniecība, 2008. 175. lpp.

⁸⁷ Kluša, Julita. *Kaltiņu dižozols. Svētvietas Latvijā*. Pieejams: <http://dziedava.lv> [skatīts 2014. gada 20. aprīlī].

spēlēšana, kora dziedāšana un skolas parka apzaļumošana. Svarīgākās vērtības šajā laikā skolā bija darba tikums un labas skolēnu zināšanas. Gatve un daudzi citi koki ap skolu sastādīti jau majora Gustava fon Lovisa laikā. Tur ir daudz vecu ozolu un Sibīrijas baltegles. erģu skola dibināta 1870. gada 10. novembrī, Mārtiņdienā, "Avotos". Sākumā nosaukta par Mārtiņskolu. Mārtiņa nosaukums skolai ilgu laiku nav saglabājies, tāpēc tā dēvēta māju "Avoti" vārdā.

Skolā mācības sāktas 1870. gada 10. novembrī. Apmēram 45 skolēni mācījās vienā telpā, daloties 1., 2., 3. un 4. klasē. Skolēnus mācīja viens skolotājs, telpas apgaismoja divas petrolejas lampas. Vecāki katru gadu iemaksāja vienu sudraba rubli mācību līdzekļiem. Par neattaisnotiem kavējumiem tika ieviesta soda nauda 10 kapeikas par katru dienu.⁸⁸

⁸⁸ *Berģu muiža*. Pieejams: <http://www.zalagarkalne.lv/novada-vesture/view/10> [skatīts 2014. gada 16. maijā]

3. BERĢU REALITĀTE MŪSDIENĀS: SOCIĀLĀ TELPA UN VIETA

Franču filozofs Anrī Lefebre norāda, ka centrālais elements sociālajā telpā ir cilvēki, to raksturojošā vieliskuma un jutekliskuma izpausmē. Tādējādi telpa un laiks nav materiāla vienība, bet gan neatņemamu sociālu paradumu izteiksme. Darba autors Berģu sociālo telpu saprot kā visas darbības un savstarpējas attiecības telpā, kuras nevar reducēt tikai uz individuāliem nolūkiem un attiecināt vienas personas līmenī. Sociālā telpa paredz saskanīgu attiecību veidošanu ar citiem teritorijas iedzīvotājiem, nodrošinot kultūras, izglītības, sporta un citus kopējus pasākumus un aktivitātes. Tās ir grupas pieņemtas sociālas normas un noteikumi, kuri atvieglo grupas organizēšanas procesu.

Plašākā kontekstā sociālo telpu autors izprot kā ģeogrāfiskās telpas veidotus nosacījumus, kuru ietekmē tiek organizēta sabiedriskā dzīve. Iedzīvotājiem ir nepieciešams iesaistīties ģeogrāfiskās telpas pilnveidošanā un attīstīšanā, lai spētu tajā uzturēties. Apkārtējā vide veido arī noteikumu sistēmu, to pieņemot veidojas apkaimei unikālas vērtības un paradumi.

Darba autors, veicot divus pilotpētījumus un vienu interviju, atbild uz pētāmo jautājumu, vai un kādā veidā sociālā telpa pielāgojas ģeogrāfiskajai telpai, un kādā veidā ģeogrāfisko telpu ir iespējams pārveidot. Pilotpētījumu un intervijas jautājumi tiek veidoti kā turpinājums darba teorētiskajai daļai par vietas izveidi un tās nozīmi individuālā, sabiedrības un universālā mērogā. Tā ir vieta mūsdienās, sabiedrībai par svarīgu atzīsto vietas un telpas vēsturi; centra un perifērijas attiecības; ielas un viensētas nozīmi apkaimes struktūrā; domu telpu; kā arī piederības sajūtu vietai, konkrēti Berģiem vai citai Rīgas apkaimei.

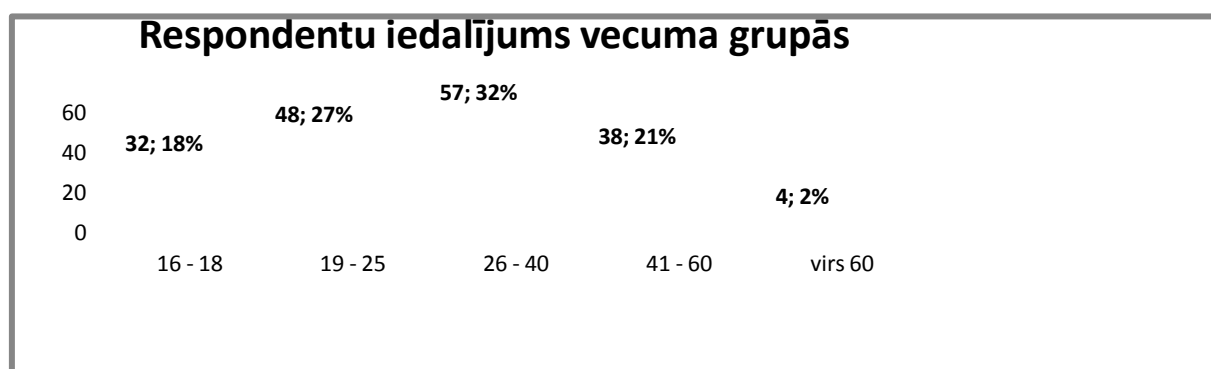
3.1. Pilotpētījums: Berģu iedzīvotāju viedoklis un apmierinātību ar apkaimi

Pilotpētījums bakalaura darba pētījuma daļā Berģu iedzīvotāju vidū tika izvēlēts, lai noskaidrotu viedokli par to, kā sociālās darbības un indivīdu telpas izpratne mijiedarbojas ar apkārt esošo telpu – Berģu apkaimi. Tādējādi darba autors atbild uz pētāmo jautājumu, kā sociālā telpa pielāgojas ģeogrāfiskajai telpai. Pilotpētījums izvēlēts kā gadījuma analīzes metode. Iegūtie dati apstrādāti ar Microsoft Office Excel programmu.

Pēc pētāmo jautājumu izvirzīšanas tika izveidota elektroniskā aptauja sociālajā vietnē www.draugiem.lv, lai varētu veikt anketēšanu. Aptaujas anketa pievienota bakalaura darba 3. pielikumā. No iegūtajām 190 respondentu atbildēm, par derīgām tālākā datu apstrādē tika atzīta 181 respondentu aizpildītā aptaujas anketa.

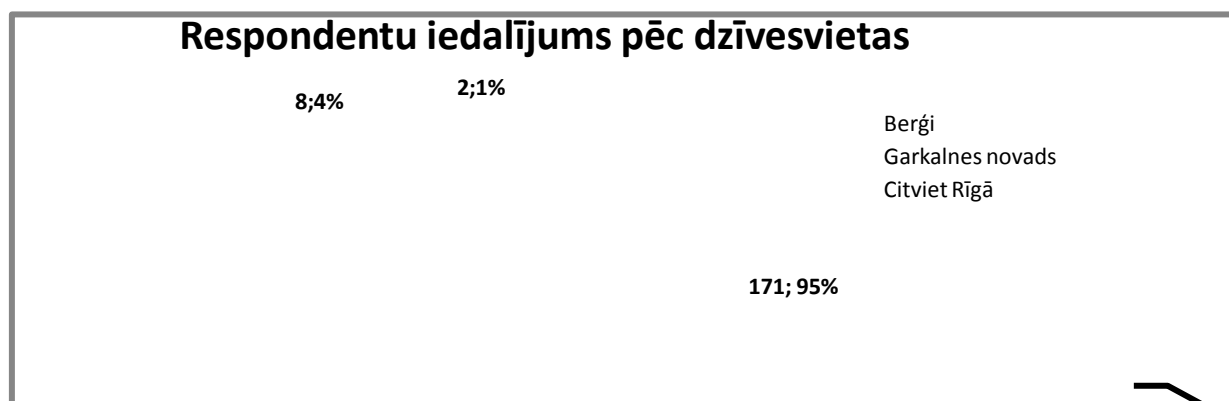
Aptaujas anketu analīzi darba autors sāk ar respondentu norādīto vecumu. Izveidotā vecuma tabula redzama 1.attēlā. Aptaujā piedalījās respondenti vecumā no 16 līdz 18 gadiem. Kopā aptaujā piedalījās 32 respondenti šajā vecuma grupā. Otra vecuma grupa ir no 19 līdz 25 gadiem – aptaujā piedalījās 49 respondenti šajā vecuma grupā. Trešā vecuma grupa ir no 26 līdz 40 gadiem – aptaujā piedalījās 58 respondenti šajā vecuma grupā. Ceturtā vecuma grupa ir no 41 līdz 60 gadiem – aptaujā piedalījās 38 respondenti šajā vecuma grupā. Piektā vecuma grupa ir respondenti virs 60 gadiem – aptaujā piedalījās 4 respondenti no šīs vecuma grupas.

1.attēls

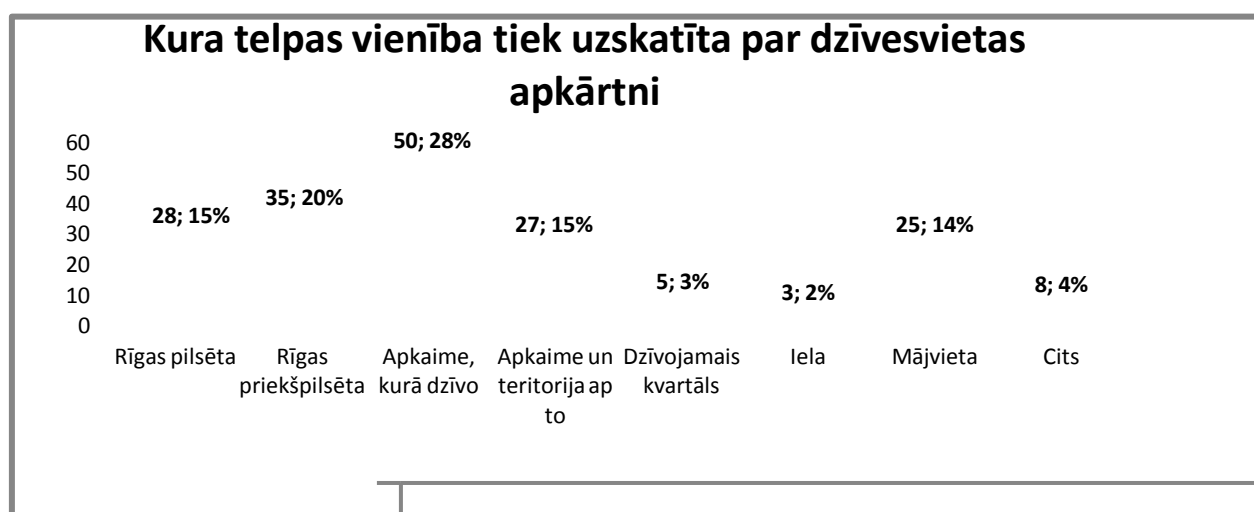
Aptauja tika veikta gan Bergu un Garkalnes novada iedzīvotājiem, gan respondentiem, kas ikdienā atrodas, bet nedzīvo Bergu apkaimē. Aptaujā piedalījās 171 Bergos dzīvojošs respondents; 8 respondenti, kuri dzīvo Garkalnes novadā un pārzina Bergus; un 2 respondenti, kuri agrāk dzīvojuši Bergos vai arī apkaimē strādā.

2.attēls

Jautājumā *Kuru telpas vienību Jūs uzskatāt par savu dzīvesvietas apkārtni?* respondentiem bija jāizvēlas no septiņiem atbilžu variantiem – „Rīgas pilsētu”, „Rīgas priekšpilsētu”, „apkaime, kurā dzīvoju”, „apkaime, kurā dzīvoju ar tai apkārt esošajām teritoriālajām vienībām”, „dzīvojamo kvartālu”, „ielu”, „mājvietu un tai pakļauto teritoriju”, vai arī iespējams sniegt citu atbildi atbilžu variantā „cits”. No 181 respondenta 28 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata Rīgas pilsētu; 35 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata Rīgas priekšpilsētu; 50 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata apkaime, kurā dzīvo; 27 respondenti par savu dzīvesvietu uzskata apkaime, kurā dzīvo ar tai apkārt esošām teritoriālām vienībām; 5 respondenti par dzīvesvietu uzskata dzīvojamo kvartālu; 3 respondenti par dzīvesvietu uzskata ielu, kurā tie dzīvo; 25 respondenti par dzīvesvietu uzskata mājvietu un tai pakļauto teritoriju. Astoņi respondenti, kuri norādīja atbilžu variantu „cits”, par dzīves vietu uzskata: Garkalnes novadu – 4 respondenti, pilsētas centru – 1 respondents, Latviju – 3 respondenti.

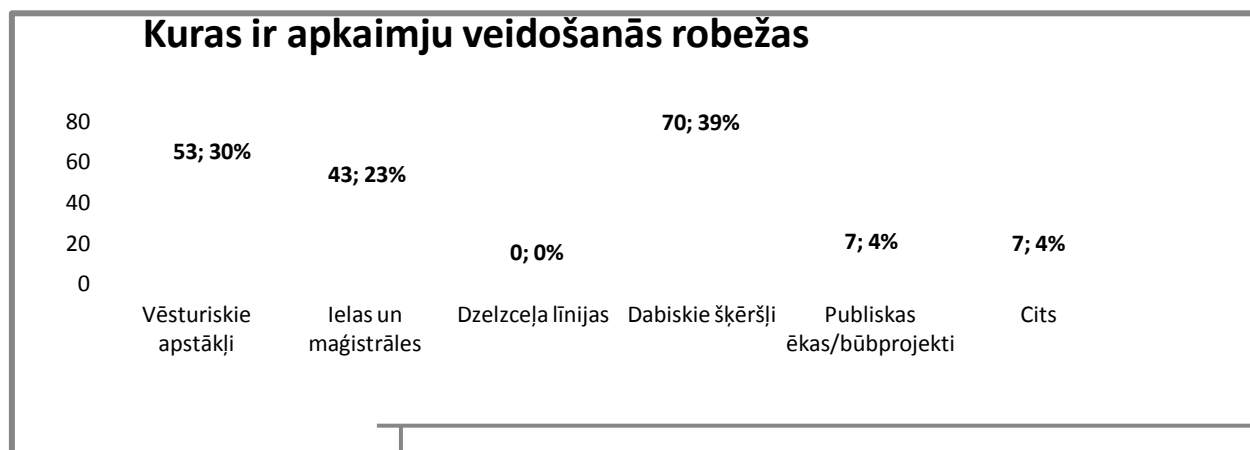
3.attēls

Jautājumā *Kuras, Jūsprāt, ir apkaimju veidošanās robežas?* respondentiem bija jāizvēlas no pieciem atbilžu variantiem – „vēsturiskie apstākļi”, „ielas un maģistrāles”, „dzelzceļa līnijas”, „dabiskie šķēršļi (mežu teritorija, ūdens krasta līnija)”, „publiskās ēkas un būvprojekti”, vai arī bija iespējams sniegt citu atbildi atbilžu variantā „cits”. No 181 respondenta 53 respondenti par apkaimju veidošanās robežu atzina vēsturiskos apstākļus; 43 respondenti norādīja, ka robežas veido ielas un maģistrāles; 70 respondenti uzskata, ka robežas veido dabiskie šķēršļi; 7 respondenti par apkaimju veidošanās robežām atzina publiskās ēkas un dažādus būvprojektus. Neviens no respondentiem dzelzceļa līnijas neuzskata par pietiekamu argumentu robežu izveidei. Astoņi respondenti, kuri norādīja atbilžu variantu „Cits”, par apkaimju veidošanās robežām uzskata: iedzīvotāju veidotas

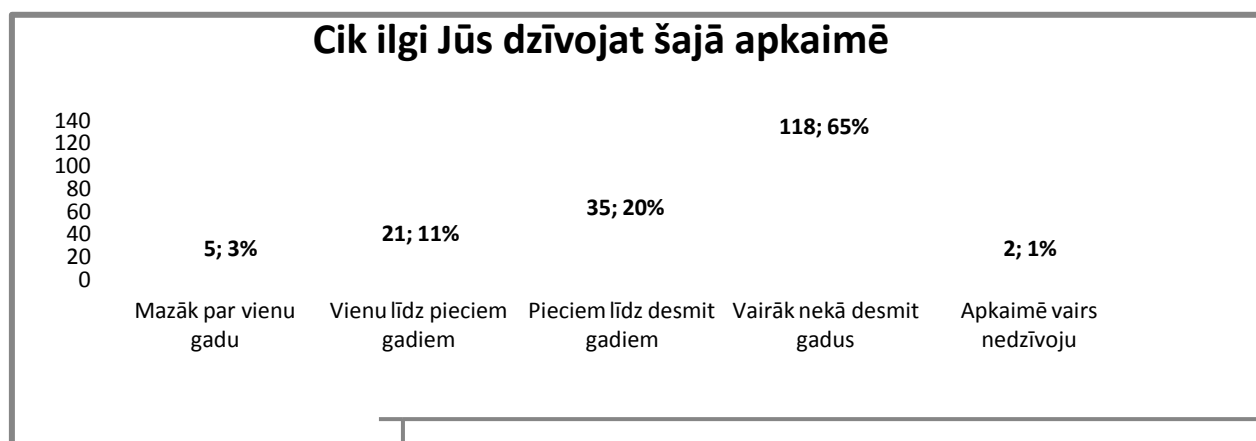
robežas – 4 respondenti, valsts robežu – 1 respondents, visas iepriekš minētās robežas – 1 respondents, rajona robežu – 2 respondenti.

4.attēls

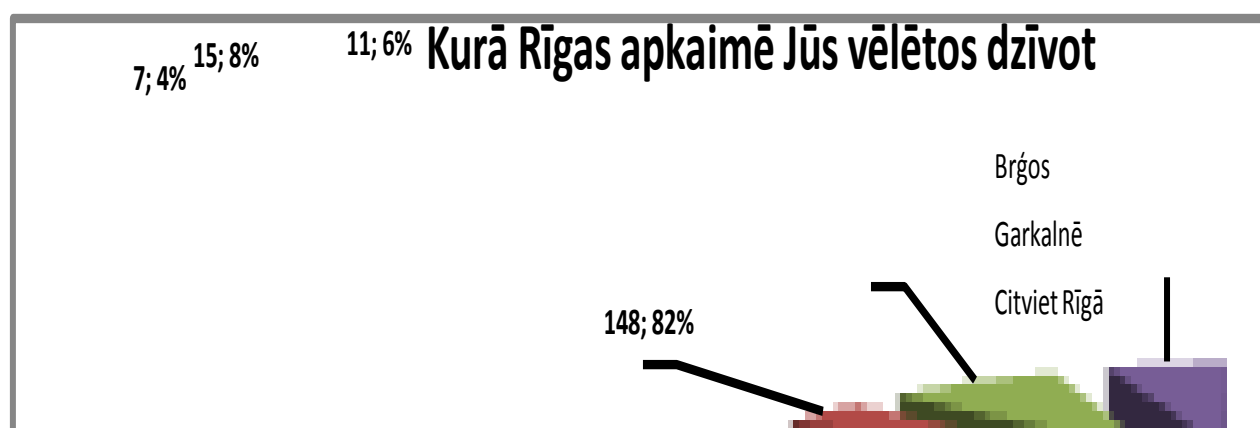
Piektajā aptaujas jautājumā *Cik ilgi Jūs dzīvojat šajā apkaimē?* tika sniegti pieci atbilžu varianti: „mazāk par vienu gadu”, „vienu līdz pieciem gadiem”, „piecus līdz desmit gadiem”, „vairāk nekā desmit gadus”, „apkaimē vairs nedzīvoju”. No 181 respondenta 5 respondenti norādīja, ka apkaimē dzīvo mazāk par vienu gadu; 21 respondents atzina, ka apkaimē dzīvo vienu līdz pieciem gadiem; 35 respondenti norādīja, ka apkaimē dzīvo piecus līdz desmit gadus; 118 respondenti atzina, ka apkaimē dzīvo vairāk nekā desmit gadus; savukārt 2 respondenti norādīja, ka apkaimē vairs nedzīvo. Jautājums ļāva noskaidrot to, cik respondenti varētu būt informēti par savu apkaimi, ņemot vērā to, cik ilgi tie apkaimē ir dzīvojuši. Autors secina, ka 85% respondenti apkaimē ir dzīvojuši piecus vai vairāk gadus, kas ir pietiekami ilgs laiks, lai apkaimi būtu iespējams izzināt un sniegt viedokli par to.

5.attēls

Sestais aptaujas jautājums *Domājot par dzīvi Bergos un Rīgas pilsētā kopumā, kurā Rīgas apkaimē Jūs vēlētos dzīvot?* ļāva noskaidrot to, cik Berģu, Garkalnes novada iedzīvotāji ir apmierināti ar savu rajonu, kā arī, vai tie divi iedzīvotāji, kuri agrāk dzīvojuši Bergos, vēlētos atgriezties uz dzīvi šajā apkaimē. Respondentu atbildes bija ļoti dažādas. Lielākais vairums respondentu – 148 respondenti, norādīja, ka vēlētos uzturēties tajā pašā apkaimē, kurā šobrīd, proti, Bergos; 7 respondenti atzina, ka vēlētos dzīvot Garkalnes novadā; 5 respondenti vēlētos dzīvot Mežaparkā; 5 respondenti vēlētos dzīvot Rīgas pilsētas centrā; 3 respondenti vēlētos dzīvot Baltezerā; 3 respondenti vēlētos dzīvot Mārupē; 2 respondenti vēlētos dzīvot ārpus Rīgas; 2 respondenti vēlētos dzīvot Juglā; un pa vienam respondentam vēlētos dzīvot Saulkrastos, Carnikavā, Ādažos, Imantā, Krasta ielas apbūvē un Purvciemā. Jāsecina, ka lielākais vairums Berģu iedzīvotāju ir apmierināti ar savu dzīvesvietu un to nevēlas mainīt, savukārt respondenti, kuri ir minējuši citu apkaimi, kura ir Rīgas pilsētas centrā vai tuvāk tam, ir gados jaunākie respondenti. Turpretim respondenti, kā citu dzīvesvietu norādījuši Carnikavu, Ādažus, Mārupi vai lauku teritoriju, ir gados vecāki respondenti. Vēlmi mainīt dzīvesvietu tuvāk pilsētas centram autors skaidro ar ierobežotām izklaides un atpūtas iespējām, kā arī dažādu objektu sasniedzamību Bergos, turpretim vēlmi dzīvot ārpus Rīgas ar klusākas vides meklējumiem, jo Berģu apkaime pēdējos gados kļūst aizvien apdzīvotāka.

6.attēls

Aptaujā tika noskaidrots, kuri apskates objekti, tradīcijas, pasākumi un citas kultūras un pilsētvides attīstošas vērtības ir svarīgi pieminēti un saglabāt Berģu apkaimē. Autors atzīst, ka respondentu atsaucība bija ārkārtīgi liela un tika uzskaitītas aptuveni 50 dažādas tradīcijas, pasākumi un objekti. Kā atpazīstamākie tika nosaukti Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, kā arī muzejā atrodošā Usmas baznīca – 107 respondenti;

Juglas ezers un tajā mītošā putnu populācija – 39 respondenti; Mašēnu ezera sateka ar Juglas upi – 22 respondenti; iedzīvotāju ikgadēji kopīgi rīkotā talka, ko paši Berģu iedzīvotāji uzskata par kopējas tradīcijas iedibinātājiem Latvijā – 6 respondenti; Kaimiņu svētki – 26 respondenti; koncerti un filmu vakari Garkalnes novada kultūras namā – 19 respondenti; latviešu tradicionālo svētku svinēšana, dalība rīkotajos gadatirgos un dievkalpojuma apmeklēšana Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā – 24 respondenti; Kaltiņu dižozols – 10 respondenti; meži un ūdens kā Pierīgas dabas bagātība – 22 respondenti; kopīga berģinieku Līgo svētku un Jaunā gada svinēšana ezera krastā, kā arī draudzīgas kaimiņu attiecības – 8 respondenti.

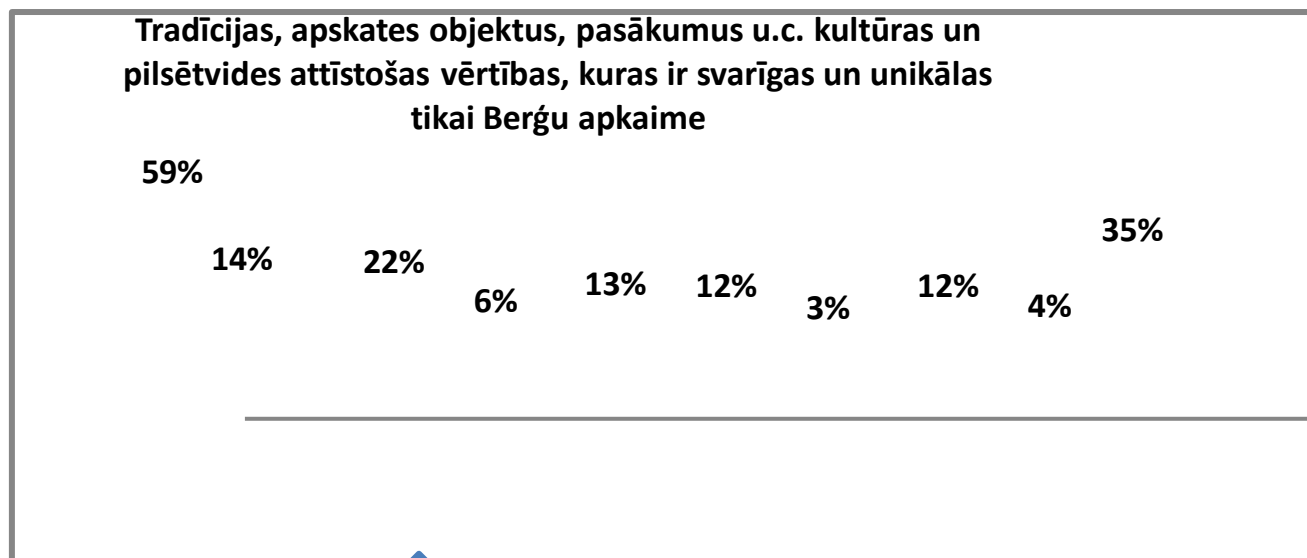
Tika uzskaitīti arī netradicionālas kultūras izpausmju vietas, piemēram, kafejnīca *Tētuks*, kas ir vienīgā ēstuve Berģu rajonā, respondentam atzīstot to par vietu, kur satikt *savējos*; jauniešu atpūta vakaros, braucot ar auto vai motociklu pa nelielajām Berģu ielām vasarā un *driftēšana* uz Juglas ezera ziemā; *Zirgu pļava* kā ilggadēja jauniešu brīvā laika pavadīšanas vieta; bērniem draudzīgā vide; sporta iespējas: vasarā peldēšana un riteņbraukšana, ziemā slēpošana un slidošana; mežs ar kāpu viļņojumu kā latviešu dvēseliskās identitātes neatņemama sastāvdaļa; izjāde ar zirgiem; draudzība kopš bērnības vairākās paaudzēs, Juglas krastā esošo veco māju apbūve, ogošana, ielu nosaukumi – Ulža, Baņutas, Saulcerītes un citas.

Apkopojot rezultātus, kā nozīmīgākais apskates objekts Berģu rajonā tiek minēts Brīvdabas muzejs, ko par ievērojamu atzina 59% respondenti, savukārt 13% respondenti norādīja, ka pilsētvidi attīstoša vērtība ir muzeja rīkotie gadatirgi un tradīciju svinēšanas paradumi. Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs ir viens no ievērojamākajiem apskates objektiem Latvijā. Autors uzskata, ka šī iemesla dēļ iedzīvotāji muzeju uzskata par Berģu simbolu, jo tas aptver latviešu kultūru vairāku gadsimtu garumā. Turklāt Brīvdabas muzeja platība ir liela, ap kuru ir apbūvētas daudzas dzīvojamās ēkas, muzejam kļūstot par klātesošu un simbolisku vērtību daudziem Berģu apkaimes iedzīvotājiem. 14% respondenti par nozīmīgiem atzina rīkotos kaimiņu svētkus, kuros piedalās vairāki simti Berģu iedzīvotāji, kā arī 3% respondenti uzsvēra kopēji rīkoto talku, kas ir aizsākta jau Padomju gados. Autors atzīst, ka šie kolektīvie pasākumi ir visunikālākie Berģu sabiedrības raksturojošie notikumi, kas vieno sabiedrību, veidojot kopējas intereses un rosinot uzticību pret citiem rajona iedzīvotājiem. Ļoti daudzi respondenti norādīja, ka Berģiem raksturīgi ir to ezeri (Juglas ezers 22%, Mašēnu ezers 12%). Tas ir skaidrojams ar to, ka Berģos atrodas otrais un trešais pēc platības lielākais ezers Rīgā.

Autors secina, ka iedzīvotāji Berģu rajonu uzskata par pilsētas sastāvdaļu, to pamatojot ar tās administratīvo robežu un attālumu līdz galvaspilsētas centram, taču cenšas

norobežoties no straujā dzīvesveida pilsētā vai blīvāk apdzīvotos rajonos, it īpaši par svarīgām uzskatot tādas vērtības, kā dabu un savstarpējās attiecības – kaimiņi, kopējas aktivitātes un svētki, draudzīgi un izpalīdzīgi cilvēki.

7.attēls

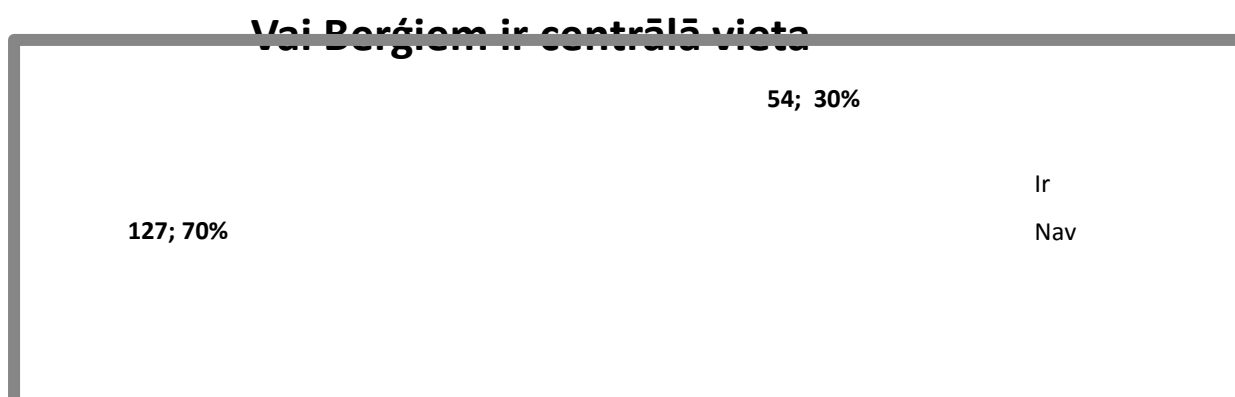
Astotajā aptaujas jautājumā *Nosauciet tās pozitīvās iezīmes, kuras Jums patīk un ar kurām Jūs esat ļoti apmierināts Bergos?* tika noskaidrots, kuras Bergu vērtības, notikumi vai iezīmes iedzīvotājiem liek justies patīkami. Kā galvenās iezīmes tika uzskaitītas: dabas, to skaitā ezeru un mežu, tuvums, ko norādīja 64% respondenti; 21% respondentu atzina, ka ļoti nozīmīga ir Bergu nepiesārņotā vide un svaigais gaiss; 28% respondenti norādīja, ka apmierinātību rada miers un klusums apkārtnē; savukārt 25% respondenti par svarīgu atzina draudzīgos un atsaucīgos cilvēkus, kā arī labās attiecības ar kaimiņiem. Citās atbildēs par pozitīvām apkaimi raksturojošām iezīmēm tika minētas: Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, nošķirtības no pilsētas, kultūras nams, zems noziedzības līmenis, latviska vide, viensētas, talkas, bērnu laukumi, veloceļņš un citi atbilžu varianti.

Devītajā jautājumā tika noskaidrotas visas *tās negatīvās iezīmes, kuras Bergos ir nepatīkamas un kuras labprāt mainītu*. Šajā jautājumā respondentu atbildes nebija viennozīmīgas. Vairums gados jaunākie respondenti – no 19 līdz 25 gadiem, atzina, ka Bergu apkaimē apmierina viss, kopskaitā 12% respondenti. Turpretim 15% respondenti par svarīgu atzina retu satiksmes iespēju līdz pilsētas centram; 10% respondenti pauda bažas par blīvo apkaimes apdzīvotību, kas īpaši manāma pēdējos gados; 8% respondenti uzskata, ka vajadzētu ierīkot gājēju ietves gar ceļa malām; 8% respondenti pauda neapmierinātību par dzērājiem apkaimē; 10% respondenti vēlētos redzēt ceļu uzlabojumus Bergu apkaimē; 4% respondentu uztrauc mežu izciršana, kā arī draudi ezera aizaugšanai un izklaides vietu

trūkums. Kā citas negatīvas pilsētvides raksturojošas iezīmes tika atzītas kanalizācijas trūkums, mašīnu straujais ātrums un radītais troksnis, suņi brīvā dabā, ziemā netīrītas ielas, nesakārtotas pieturas, uguns kuri dārzos, aptieku/veikalu/bankomātu neesamība un citi atbilžu varianti.

Jautājumā *Ja Bergiem ir centrs, kur, Jūsaprāt, tas atrodas?* respondentiem bija jāizvēlas no diviem atbilžu variantiem, kas atzīmēti ar kodiem – „ir” un „nav”. Ja respondents sniedz atbildi „ir”, viņš var atbildēt uz nākošo jautājumu, bet, ja respondenta atbilde ir „nav”, viņš aptaujas anketu turpina no 12. jautājuma. No 181 respondenta 54 respondenti atzina, ka Bergiem ir centrālā vieta, bet 127 respondenti atbildēja noliedzoši.

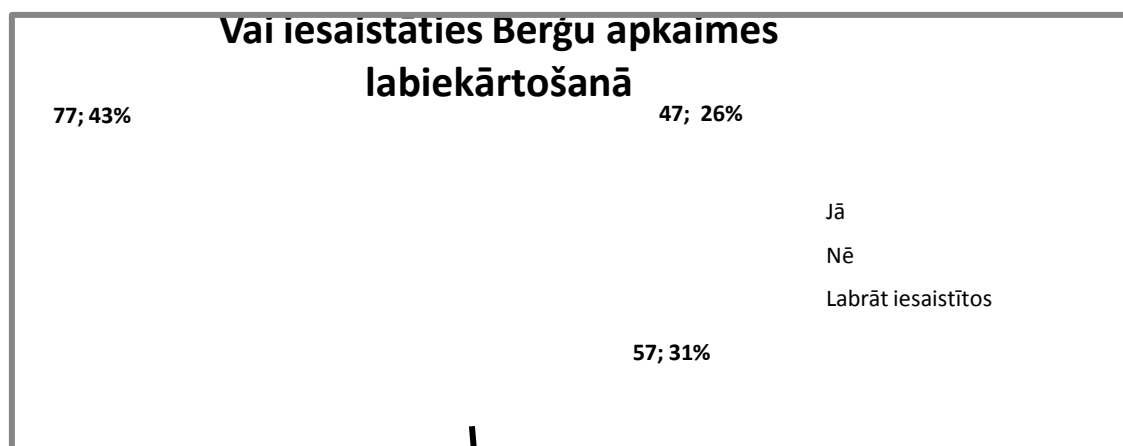
8.attēls

Aptaujas nākošais jautājums tika uzdots tikai tiem respondentiem, kas iepriekšējā jautājumā atbildēja apstiprinoši. Jautājums *Ja Bergiem ir centrs, kur, Jūsaprāt, šī vieta atrodas?* tika uzdots, lai noskaidrotu, kura ir tā vieta, kuru paši bergīenieki ir izvēlējušies un uzskata par centrālo vietu – satikšanās un ģeogrāfiskā ziņā. Absolūts vairākums – 61% respondentu, norādīja, ka centrālā vieta Bergos atrodas pie veikala „Senā bode”. Arī 17% respondenti norādīja, ka Bergu centrs atrodas iepretim pagriezienam uz Upesciemu. Abas šīs vietas atrodas blakus, kas liecina par stabilu centrālo vietu apkaimē. Jāsecina, ka šī centrālā vieta ir izvēlēta, jo tā nodala Rīgas pilsētas un Garkalnes novada administratīvo robežu; veikals un pagrieziena atrodas Bergu ielas vidū, kas ir arī apkaimes ģeogrāfiskais centrs, turklāt tas ir vienīgais un ilgāk strādājošais veikals Bergu apkaimē, tātad vieta, kurā negaidīti satikties. Tikai 10% respondenti par apkaimes centru uzskatījuši kultūras namu. Darba autors secina, ka kultūras nams nav ieguvis tik lielu popularitāti, jo atrodas atstatus no pašas apkaimes – otrpus šosejas, un ir ļoti grūti sasniedzams, līdz ar ko apkaimes centram ir jāsniedz neapšaubāmi viegla piekļuve. Kā iespējamie apkaimes centri tika minēti arī Juglas ezera krasts, Tadenavas un Rožu ielas, *Zirgu pļava*, pansionāts, Brīvdabas muzejs, skola un bērnu rotaļu laukums.

Aptaujas divpadsmitais jautājums tika uzdots tiem respondentiem, kuri desmitajā jautājumā atbildēja noliedzoši. Jautājumā *Kura vieta Berģos, Jūsaprāt, būtu vispiemērotākā šāda centra izveidei?* tika noskaidrotas visas iespējamās vietas, kuras varētu iedomāties kā Berģu apkaimes centrālo vietu. Arī šeit lielākais vairums respondentu norādīja, ka par iespējamo apkaimes centru varētu kļūt veikals „Senā bode” (17%) un pagrieziens uz Upesciemu (12%). Daudz vairāk respondenti apgalvoja, ka apkaimes centrs varētu veidoties sociālās aprūpes centra „Ezerkrasti” teritorijā (5%) vai pie sociālās aprūpes centra esošajā pļavā, tā sauktajā, Zirgu pļavā (7%). Kā iespējamo centru 5% respondenti norādīja kultūras namu, 2% Juglas ezeru ar tā krasta teritoriju, 2% Brīvdabas muzeju, 3% Baložkalna kāpu. Kā netradicionālas centra izveides vietas tika minētas: pamesti grausti, bijusī bibliotēkas ēkas vieta, skola, „ambulances tīrums”, autobusa galapunkts, sadzīves preču veikals „Depo” un citi. Savukārt 6% respondenti uzskata, ka centra izveide apkaimē nav nepieciešama. Šādu viedokli galvenokārt pauda respondenti vecumā no 16 līdz 18 un no 19 līdz 25 gadiem. To iespējams skaidrot tā, ka jaunākai paaudzei dzīvesvietas robežas nosaka Rīgas pilsēta kopumā, tādēļ arī netiek izdalīta noteikta centrālā vieta apkaimes kontekstā.

Trīspadsmitais aptaujas jautājums *Vai Jūs iesaistāties Berģu apkaimes labiekārtošanas aktivitātēs?* ļāva noskaidrot to, cik Berģu iedzīvotāji labprāt iesaistās ģeogrāfiskās un sociālās telpas saglabāšanā un pilnveidošanā. Respondentiem tika piedāvāti trīs atbilžu varianti. Šajā jautājumā respondentiem bija jāatzīmē viens atbilžu variants. Kopskaitā 47 respondenti atzina, ka iesaistās Berģu apkaimes attīstības aktivitātēs, 57 respondenti neiesaistās, turpretim 77 respondenti labprāt iesaistītos, bet nav informēti par šāda veida aktivitātēm. Visi respondenti, kuri atzīmēja atbilžu variantu „jā”, turpināja aptauju, turpretim respondenti, kuri atzīmēja pārējos divus atbilžu variantus, aptauju noslēdza. Ir jāsecina, ka Berģu iedzīvotāji labprāt iesaistās Berģu telpas labiekārtošanā, tomēr bieži vien par to nav pieejama pietiekama informācija.

Aptauja tika noslēgta ar jautājumu *Kāda veida Bergu apkaimes labiekārtošanas aktivitātes Jūs iesaistāties?* Lielākais vairums respondentu (81%) iesaistās pavasarī rīkotajās talkās, sakopjot apkārt esošo vidi. Kopskaitā 23% respondenti ir atbildējuši, ka labprāt iesaistās Kaimiņu svētkos; 15% respondenti iesaistās apkaimē rīkotajās sapulcēs, lemjot par nozīmīgiem apkaimes uzlabošanas jautājumiem, piemēram, ieteikumiem samazināt apbūves blīvumu un meža izciršanu; 11% respondenti piedalās kultūras nama rīkotajos pasākumos vai darbojas pašdarbības kolektīvos, kā arī atbalsta sporta pasākumus apkaimē. Kā netradicionālākas labiekārtošanas aktivitātes tika minētas bērnu laukuma uzlabošana, pludmales labiekārtošana, ceļu uzlabošana, labdarības pasākumu rīkošana, piemājas apkārtnes un dārza sakārtošana, vēsturisku vietu atjaunošana un citas aktivitātes.

Secinājumi

Pēc aptaujas datiem jāsecina, ka Bergu iedzīvotāji par savu dzīvesvietu uzskata apkaimi, nevis pilsētu plašākā mērogā. To raksturo Bergu apkaimes novietojums – apkaime atrodas atstāvis no pilsētas centra, divu ezeru un meža ieskauda, kā arī lielceļa norobežota. Līdz ar apkaimes noslēgtību, tās noteicošās vērtības ir dabiskums, svaigais gaiss un miers, kas valda apkārt. Turklāt respondentu atbildēs kā nozīmīgas vērtības tika minētas arī kaimiņu attiecības un laipnie iedzīvotāji. Apkaimi reti šķērso svešinieki, tādēļ ir nepieciešams saglabāt draudzīgas un izpalīdzīgas attiecības. Aptaujas atbildēs tiek norādīts, ka apkaimes robežas berginiekiem nosaka dabiskie šķēršļi un vēsturiskie apstākļi, tās sakrīt ar apkaimes ģeogrāfisko novietojumu un administratīvajām Rīgas pilsētas un rajona vēsturiski izveidotajām robežām. Tātad var secināt, ka apkaimes vērtības un robežas nosaka ģeogrāfiskā telpa. Tā ietekmē arī sociālo telpu, jo berginieki ļoti aktīvi iesaistās apkaimes robežu saglabāšanā un pārmantošanā, veidojot jaunas tradīcijas, piemēram, talku un

Kaimiņu svētkus.

Respondentiem ir izteikta apkaimes piederības izjūta (82%), kas liecina par bergīnieku apmierinātību ar dzīvi apkaimē. Iemesls tam varētu būt nelielais iedzīvotāju skaits un noslēgtā vide, kas rada savstarpējas uzticības un drošības izjūtu. Uz to norāda arī sniegtās atbildes par iezīmēm, ar kurām respondenti ir apmierināti: dabas tuvums, miers un cilvēku izpalīdzība. Savukārt iezīmes Bergos, kuras rada negatīvas asociācijas par apkaimi, ir saistītas ar apkaimes vājo infrastruktūru un iespēju daudzveidības trūkumu. Negatīvās iezīmes respondenti neattiecina uz apkaimes ģeogrāfisko vai sociālo telpu.

Apkaimē neatrodas viennozīmīga centrālā vieta. To iespējams skaidrot, jo apkaimē ir vairāki „centri” - vairākas viensētas un ielas kā apkaimes centrālā vienības. To nosaka ievērojamās kaimiņu attiecības, kas veido nelielas kopienas un kļūst par centrālajām vietām visapkārt Bergiem. Tas īpaši vērojams Jāņu svētku svinēšanā, kur ezera krastā vienkopus sanāk Bergu iedzīvotāji, veidojot ugunskurus viscaur gar ezera krastu un sadaloties vairākās cilvēku grupās. Tomēr kā iespējamais apkaimes centrs tiek uzskatīts krustojums un veikals pie tā. Respondentu centra izvēli nosaka tas, ka šajā vietā ir vislielākā satiksme un to apmeklē visvairāk iedzīvotāju. Krustojums atrodas Bergu apkaimes vidū, kas ir ģeogrāfiska telpas pozīcija. Tātad ģeogrāfiskā telpas novietne organizē sociālo telpu.

Aptaujā tika noskaidrots, ka liela daļa respondentu iesaistās (26%) vai, ja būtu pieejama informācija, labprāt iesaistītos ģeogrāfiskās telpas labiekārtošanai (43%). Tas norāda uz bergīnieku vēlmi pasargāt un saglabāt ģeogrāfisko telpu: talkas, lēmumi par vides saglabāšanu, meža izciršanas aizliegumi. Ģeogrāfiskās telpas pilnveidošana lielākoties notiek kolektīva darba formā. Tas rosina bergīniekus veidot sapulces, dibināt un līdzdarboties Bergu biedrībā, kā arī rīkot kopējas talkas, sadalot uzkopjamo teritoriju attiecībā pret dzīvesvietu un ielu, kurā bergīnieki dzīvo. Jāsecina, ka sociālā telpa tiecas ietekmēt ģeogrāfisko telpu, jo iedzīvotāji vēlas līdzdarboties telpas pasargāšanā.

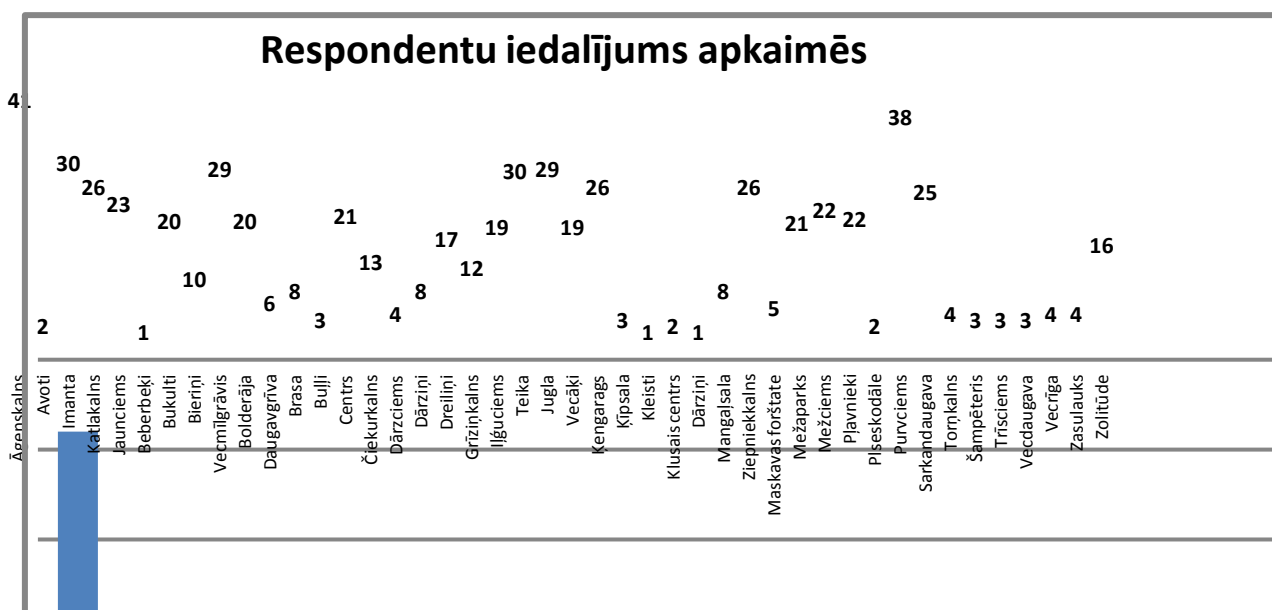
3.2. Pilotpētījums: Rīgas iedzīvotāju viedoklis par dzīvesvietu un Bergu apkaimi

Pilotpētījums bakalaura darba pētījuma daļā tika veikts arī dažādu Rīgas apkaimju iedzīvotāju vidū. Pilotpētījuma jautājumi par Bergu iedzīvotāju viedokli un informētību tika pielīdzināti Rīgas apkaimju iedzīvotājiem veiktajā aptaujā. Autors noskaidroja arī to, kuros rajonos informētība par Bergiem ir lielāka, kā arī ievērojamākos apskates objektus un vērtības Bergos, kurus par nozīmīgiem uzskata rīdzinieki. Aptauja darba autoram ļauj

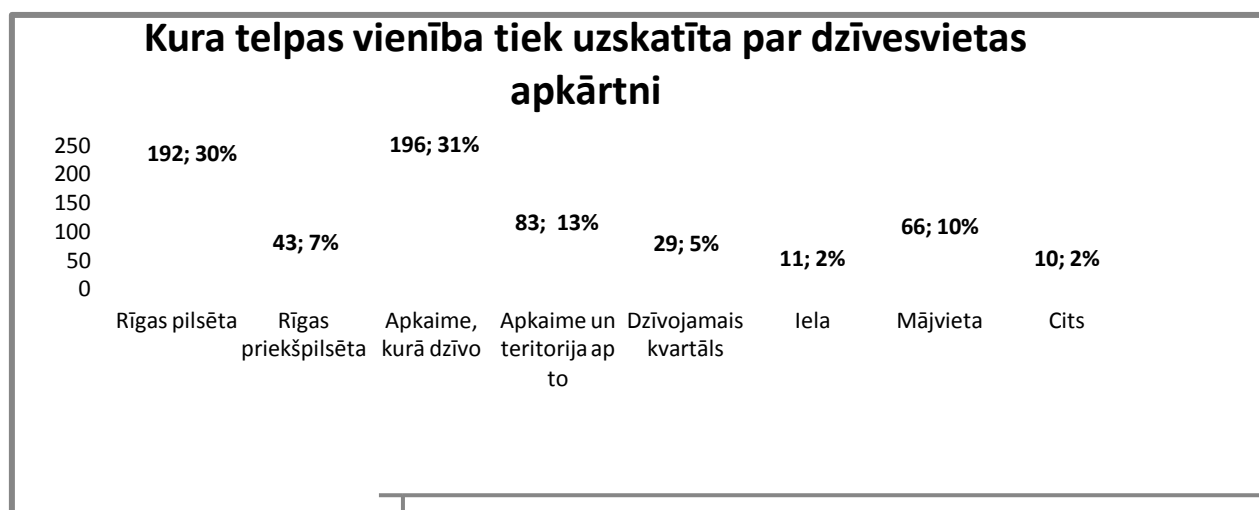
izvērtēt, kuras vērtības un paradumi ir unikāli tikai Berģu rajonā, tādējādi nosakot to saistību ar konkrētu ģeogrāfisku telpu un ietekmi attiecībā uz sabiedrību un tās robežām.

Elektroniskā aptauja tika izveidota sociālajā vietnē www.draugiem.lv. No iegūtajām 674 respondentu atbildēm, par derīgām tālākā datu apstrādē tika atzītas 630 respondentu aizpildītās aptaujas. Kopumā aptaujā piedalījās respondenti no 44 apkaimēm. Aptaujā piedalījās 89 respondenti vecumā no 16 līdz 18 gadiem; 188 respondenti vecumā no 19 līdz 25 gadiem; 184 respondenti vecumā no 26 līdz 40 gadiem; 148 respondenti vecumā no 41 līdz 60 gadiem; un 21 respondents vecumā virs 60 gadiem. Turklāt 370 respondenti (59%) norādīja, ka apkaimē dzīvo vairāk nekā desmit gadus, savukārt tikai 36 respondenti (6%) norādīja, ka apkaimē dzīvo mazāk par vienu gadu. Līdz ar to sniegtās respondentu atbildes par apkaimi norāda uz iegūto datu patiesumu.

10.attēls

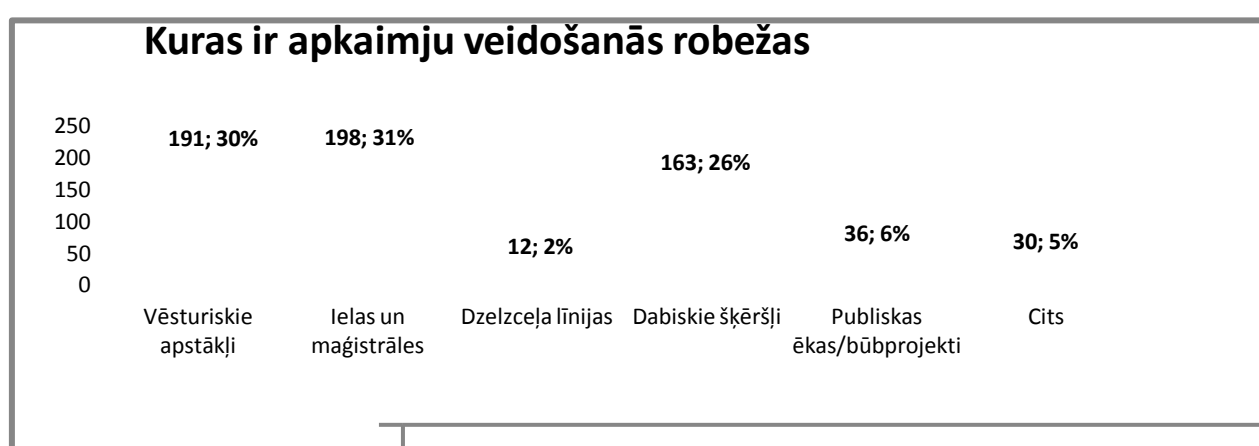

Uz jautājumu *Kuru telpas vienību Jūs uzskatāt par savu dzīvesvietas apkārtni?* no 630 respondentiem 192 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata Rīgas pilsētu; 43 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata Rīgas priekšpilsētu; 196 respondenti par savas dzīvesvietas apkārtni uzskata apkaimi, kurā dzīvo; 83 respondenti par savu dzīvesvietu uzskata apkaimi, kurā dzīvo ar tai apkārt esošām teritoriālām vienībām; 29 respondenti par dzīvesvietu uzskata dzīvojamo kvartālu; 11 respondenti par dzīvesvietu uzskata ielu, kurā tie dzīvo; 66 respondenti par dzīvesvietu uzskata mājvietu un tai pakļauto teritoriju. Desmit respondenti, kuri norādīja atbilžu variantu „cits”, par dzīves vietu uzskata kādu konkrētu apkaimi – 7 respondenti, vai arī valsti – 3 respondenti.

Jautājumā *Kuras, Jūsaprāt, ir apkaimju veidošanās robežas?* no 630 respondentiem 191 respondents par apkaimju veidošanās robežu atzina vēsturiskos apstākļus; 198 respondenti norādīja, ka robežas veido ielas un maģistrāles; 12 respondentiem robežu izveidē nozīmīga ir dzelzceļa līnija; 163 respondenti uzskata, ka robežas veido dabiskie šķēršļi; 36 respondenti par apkaimju veidošanās robežām atzina publiskās ēkas un dažādus būvprojektus. Trīsdesmit respondenti, kuri norādīja atbildi variantu „cits”, par apkaimju veidošanās robežām uzskata vairākas iepriekš minētās robežas; apkaimju nosaukumus un apzīmējumus kartē; iedzīvotāju ienākumu līmeni; valodu; kultūras līmeni un citus.

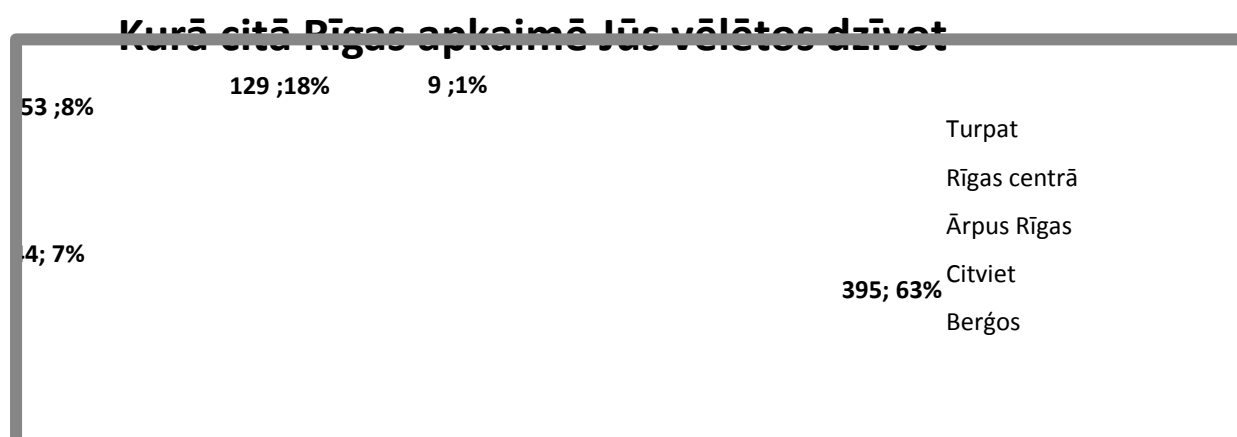
12.attēls

Aptaujas jautājums *Domājot par dzīvi savā apkaimē un Rīgas pilsētā kopumā, kurā Rīgas apkaimē Jūs vēlētos dzīvot?* ļāva noskaidrot to, cik Rīgas apkaimju iedzīvotāji ir apmierināti ar savu apkaimi. Lielākais vairums – 395 respondenti, norādīja, ka vēlētos

uzturēties tajā pašā apkaimē; 53 respondenti vēlas dzīvot ārpus Rīgas; 22 respondenti vēlētos dzīvot Mežaparkā; 44 respondenti par iespējamo dzīvesvietu atzinuši Rīgas pilsētas centru; 12 respondenti vēlētos dzīvot Teikā; 11 respondenti vēlētos dzīvot Mārupē; 18 respondenti vēlētos dzīvot Klusajā centrā; 9 respondenti vēlētos dzīvot Bergos; turpretim 59 respondenti ir norādījuši, ka labprāt uzturētos kādā citā Rīgas apkaimē. Salīdzinājumā ar Bergu apkaimi, Rīgas apkaimes iedzīvotāji daudz vairāk tiecas izvēlēties dzīvesvietu, kura atrodas tālāk no pilsētas centra. To iespējams skaidrot ar pilsētas radīto burzmu, dārgajām izmaksām un piesārņojumu.

13.attēls

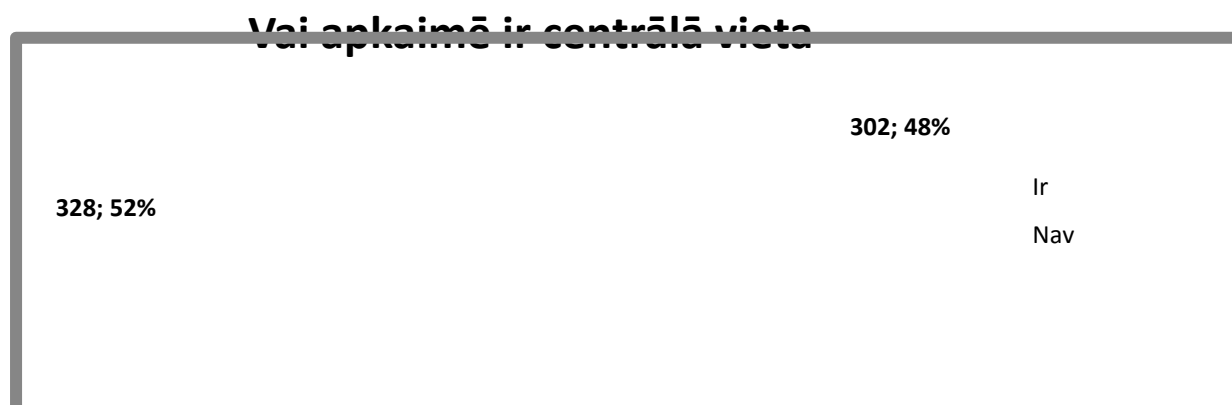
Jautājumā *Nosauciet tās pozitīvās iezīmes, kuras Jums patīk un ar kurām Jūs esat ļoti apmierināts apkaimē?* tika noskaidrots, kurās Rīgas pilsētas apkaimēs esošie notikumi un iezīmes iedzīvotājiem liek justies patīkami. Kā galvenās iezīmes tika uzskaitītas: apkārt esošā daba, ko norādīja 24% respondenti; 25% respondenti apgalvoja, ka apmierinātību rada miers un klusums apkārtnē; 14% respondenti par svarīgu atzina ērto satiksmi līdz pilsētas centram; 14% uzskata, ka ievēribas cienīga ir apkārtnē esošā arhitektoniskā apbūve; 6% par nozīmīgu norāda netālu atrodošos veikalus un tirdzniecības centrus; savukārt tikai 8% respondenti norādīja, ka viņiem svarīgas ir attiecības ar kaimiņiem vai draugiem apkaimes robežā. Citās atbildēs par pozitīvām apkaimi raksturojošām iezīmēm tika minētas ērtas autostāvvietas, lēta īres maksa vasarā, latviska vide, „ekstrēmisms” apkaimē, netālā atrašanās vieta no darba un citi atbilžu varianti.

Aptaujas nākošajā jautājumā tika noskaidrotas visas *tās negatīvās iezīmes, kuras apkaimē nepatīk un kuras labprāt tiktu mainītas*. Salīdzinājumā ar Bergiem, daudz vairāk

respondenti atzina, ka apkaimē apmierina viss (24%). Rīgas apkaimju iedzīvotāji vairāk pievērsās piesārņojuma un vides problēmām, kā arī sociālai nevienlīdzībai - 25% respondenti par svarīgu atzina cilvēku nolaidību, atkarības, huligānismu, degradāciju; 12% respondenti pauda bažas par apkaimes iedzīvotāju alkoholu patēriņu un dzeršanas tradīciju; 11% respondenti uzskata, ka būtu nepieciešams mazināt piesārņojumu; 10% respondenti pauda neapmierinātību par apkaimes sliktas kvalitātes ceļiem; 9% respondenti vēlētos biežāku satiksmes nodrošinājumu uz pilsētas centru; 7% respondentu neapmierina attālums līdz centram. Kā citas negatīvas pilsētvides raksturojošas iezīmes tika atzītas zaļo zonu neesamība, lielā satiksme, garlaicība, nelielais kultūras pasākumu daudzums un citi atbilžu varianti.

Jautājumā *Ja apkaimē ir centrs, kur, Jūsaprāt, tas atrodas?* respondentiem bija jāizvēlas no diviem atbilžu variantiem, kas atzīmēti ar kodiem – „ir” un „nav”. No 630 respondentiem 302 respondenti atzina, ka apkaimē ir centrālā vieta, bet 328 respondenti atbildēja noliedzoši. Un jautājumā *Ja apkaimē ir centrs, kur, Jūsaprāt, šī vieta atrodas?* tika noskaidrots, ka populārākie Rīgas apkaimes centri ir: kāds apkaimē esošs objekts (38%), piemēram, Brīvības piemineklis, Zemitāna laukums, Rīgas Zooloģiskais dārzs un citi; veikali (34%); kultūras nams (12%); ielas (8%) un skola (2%), kā arī citi objekti (11%), piemēram, pludmale, naktsklubs, bārs u.c.

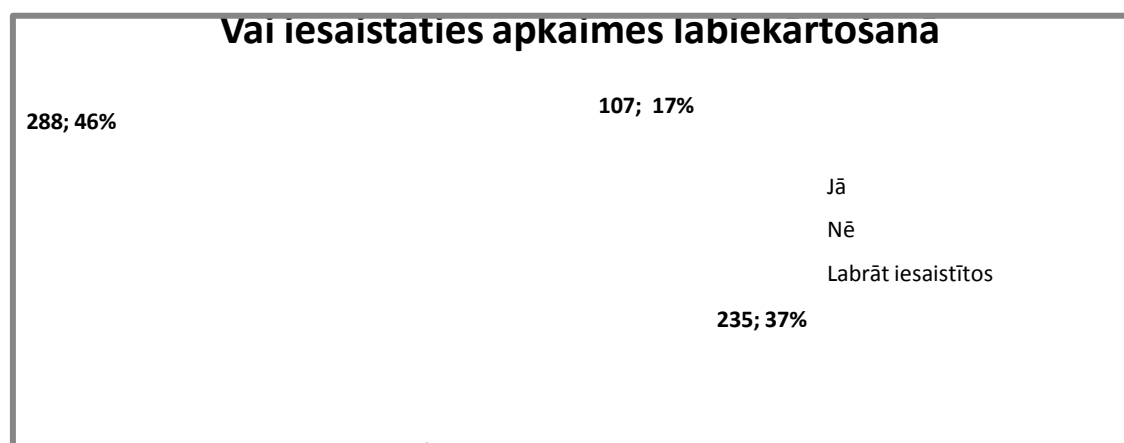
14.attēls

Jautājumā *Vai Jūs iesaistāties apkaimes labiekārtošanas aktivitātēs?* tika noskaidrots, ka daudz mazāk iedzīvotāji iesaistās apkaimes attīstības aktivitātēs (17%); 37% respondenti neiesaistās, turpretim 46% respondenti labprāt iesaistītos, bet nav informēti par šāda veida aktivitātēm. Jāsecina, ka citu apkaimju iedzīvotāji ir daudz kūtrāki savas dzīves telpas labiekārtošanā. Lielākais vairums respondentu (66%) iesaistās pavasara rīkotajās talkās; 35% respondenti ir atbildējuši, ka labprāt iesaistās sabiedriskās aktivitātēs, piemēram, foto orientēšanās konkursa vai laivu sacensību rīkošanā apkaimē; 13%

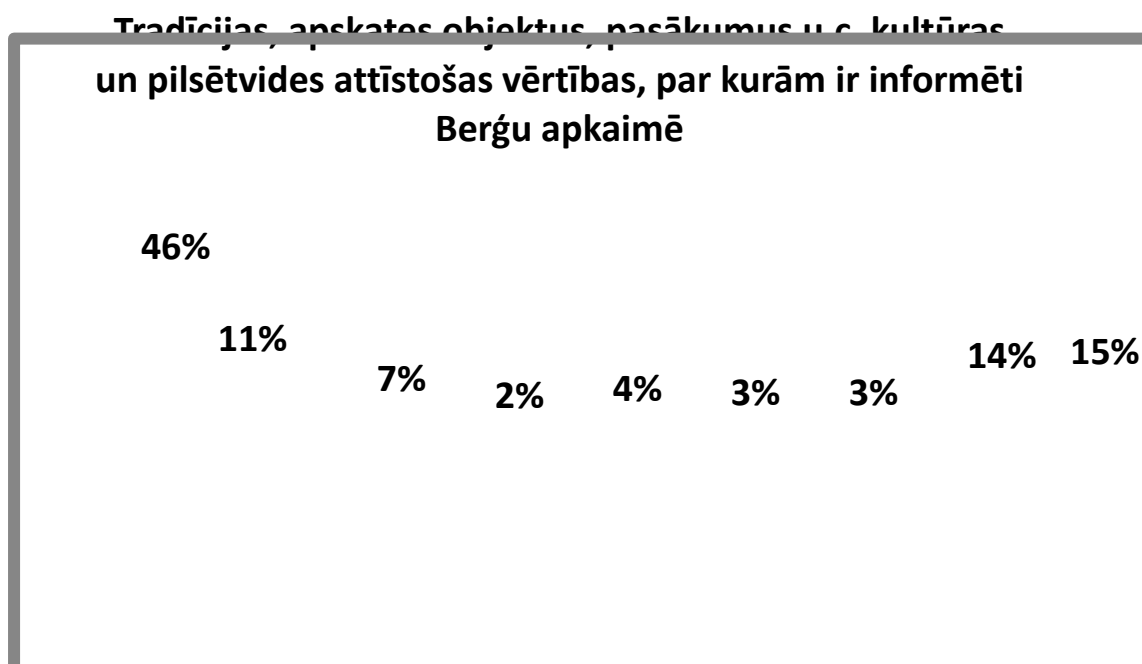
respondenti iesaistās apkaimē rīkotās sapulcēs, lemjot par nozīmīgiem apkaimes uzlabošanas jautājumiem, piemēram, vecu graustu likvidēšanu; 21% respondents piedalās dažādos kultūras pasākumos un apmeklē koncertus; 10% respondenti iesaistās rīkotajā sporta aktivitātēs.

15.attēls

Aptauja tika noslēgta ar jautājumu *Tā, kā bakalaura darbs tiek veikts par Bergiem, vai Jūs esat informēts(-a), kur šī apkaime atrodas?*, uz ko lielākais vairums – 579 respondentu (92%), atbildēja, ka ir informēti par apkaimes atrašanās vietu. Respondenti, kuri par apkaimi nebija dzirdējuši, ir gados jaunāki. Turklāt par apkaimi visvairāk nav informēti respondenti, kuri dzīvo Daugavas *kreisajā krastā*: Āgenskalnā (14%), Katlakalnā (8%), Imantā (8%), Ziepniekkalnā (4%), Zolitūdē (4%), Daugavgrīvā (4%) u.c. apkaimēs. Informētība par Bergiem Daugavas *labajā krastā* ir daudz lielāka, par tās atrašanās vietu nav informēti respondenti Vecmīlgrāvī (8%), Teikā (6%), Centrā (4%), Dreiliņos (4%) u.c. apkaimēs.

Kā visnozīmīgākos apskates objektus, tradīcijas un citas kultūras un pilsētvides attīstošas vērtības Bergos 47% respondenti norādīja Brīvdabas muzeju; 11% respondenti atzina kultūras namu; 7% respondenti par nozīmīgu atklāja Juglas ezeru; 2% respondenti novērtēja Bergos pieejamo dabas daudzveidību; 4% respondenti par nozīmīgu atzina sociālās aprūpes centru „Ezerkrasti”; 3% respondenti par tādu uzskata sadzīves preču veikalu „Depo”; 3% respondenti par interesantu atzina ēstuvi „Pie Tēta”. Citus atbilžu variantus kopumā sniedza 14% respondenti, par svarīgiem norādot sekojošus objektus un parādības: veco jahtklubu, sociāli ekonomisko attīstības līmeni, Rīgas zīmi, Bergu ielas, peldvietas un citus. Savukārt 15% respondenti nav informēti par apskates objektiem vai tradīcijām Bergos.

Secinājumi

Salīdzinot Rīgas pilsētas apkaimju iedzīvotāju sniegtās atbildes ar Berģu apkaimes iedzīvotāju atbildēm, jāsecina, ka abās apkaimēs pastāv nozīmīga telpas izpratnes un paradumu atšķirība. Darba autors to skaidro ar ģeogrāfisko telpu, kurā iedzīvotāji ikdienā uzturas. No 44 apkaimēm 12 apkaimes (Mežaparks, Mangaļsala, Vecāķi, Trīsciems, Daugavgrīva, Kleisti, Beberbeķi, Bierīni, Bišumuiža, Buļļi, Dārziņi un Bukulti), līdzīgi Berģiem, atrodas dabas tuvumā. Tomēr Berģu apkaime ģeogrāfiski ir noslēgta no pārējām Rīgas apkaimēm: ar Juglas un Mašēnu ezeru, daudzajiem mežiem, kāpu un lielceļu. Berģi neveido tiešas robežas ar citām Rīgas apkaimēm un tai nav iespējams brīvi piekļūt. Tas arī atšķir berģinieku sniegtās atbildes no citu Rīgas apkaimju aptaujātajiem respondentiem. Darba autors uzskata, ka šis faktors nosaka Berģu apkaime sociālās telpas atšķirības.

Berģu iedzīvotāji izsaka piederības sajūtu apkaimei kā autonomai pilsētas vienībai. Berģinieki apkaimei jūtas vairāk piederīgi (50%), nekā Rīgas pilsētai (28%). Turpretim citu apkaimju iedzīvotāji izjūt daudz mazāku piederību savai apkaimei (31%), taču par tikpat nozīmīgu atzīst arī Rīgas pilsētu (30%). Tas skaidrojams ar to, ka citās Rīgas apkaimēs ģeogrāfiskā vide nav noslēgta, to ir viegli šķērsot un tā brīvi robežojas ar citām apkaimēm. Arī par apkaimju veidošanās robežām Berģu iedzīvotāji atzīst lielākoties dabas radītus šķēršļus (39%), bet daudz mazāk vēsturiskos apstākļus (30%). Pretējs uzskats ir

Rīgas iedzīvotājiem, kuriem dabas radīto šķēršļu nozīme apkaimju robežu izveidē nav nozīmīga (26%). Daudz nozīmīgāka ir ielu un maģistrāļu (31%), kā arī vēsturisko apstākļu (30%) radītās robežšķirtnes.

Uzskaitot patīkamu emociju apkaimes raksturojošos apstākļus, Bergos tika norādīta dabas daudzveidība: ezeri un meži (64%), miers un klusums (28%), svaigs gaiss (14%), kā arī atsaucīgi iedzīvotāji un kaimiņi (25%). Līdzīgas atbildes ir pauduši arī 24% Rīgas iedzīvotāji, norādot, ka apkaimi raksturo dabas daudzveidība, kā arī miers un klusums apkaimē (25%). Tomēr šis ģeogrāfiskais un dabas īpatsvars citu apkaimju iedzīvotāju vidū ir zemāks nekā Bergos. Arī draugu un kaimiņu attiecības ir bijušas nozīmīgas tikai 8% respondentiem.

Tas liecina, ka ģeogrāfiski norobežotā telpā ir izteiktāka sociālās telpas nozīme, uz to norāda sniegtās atbildes Bergu, kā arī Mangaļsalas, Vecāķu, Mežaparka, un Jaunciema apkaimēs jeb apkaimēs, kuras raksturo dabas daudzveidība. Savukārt apkaimēs, kurās noteicoša ir infrastruktūra un ekonomiski sociālie apstākļi, telpa tiek asociēta ar apbūves dažādību (14%), satiksmi (14%), attālumu līdz centram (12%) un veikalu pieejamību (6%). Tādas apkaimes ir Vecrīga, Purvciems, Teika, Āgenskalns, Imanta, Sarkandaugava un Ilģuciems.

Centra jēdziens citās Rīgas apkaimēs ir izteiktāks (48%) nekā Bergos (30%). To var salīdzināt ar apkaimju fizisko attālumu līdz pilsētas centram. Ja salīdzinām Bergus, kuri no pilsētas centra atrodas 12km attālumā, ar apkaimēm, kuras no pilsētas centra atrodas vienlīdz tālu - Mangaļsala 20km, Vecāķi 17km, Jaunciems 19km un Dārziņi 16km attālumā, - tad arī šajās apkaimēs nav izteikta centrālā vieta izjūta. Nestabilu centra jēdzienu Bergos iespējams skaidrot ar dabas daudzveidību un ne pārāk izteiktu apbūvi, tādēļ apkaimē ir vairāki centri, lielākoties viensētas vai konkrētas ielas. Kā kopējais apkaimes centrs tiek noteikts divu galveno ielu krustojums ar tam blakus atrodošos veikalu (71%).

Citās Rīgas apkaimēs par centrālo vietu ir kļuvuši objekti apkaimē (38%), lielākoties apbūves un pieminekļi. Arī veikals (34%) ir kļuvis par nozīmīgu apkaimes centrālo vietu, it īpaši Purvciemā, Ziepniekkalnā, Zolitūdē, Centrā, Teikā, Imantā un Sarkandaugavā, kas pēc Marka Ožē ir viena no raksturīgākajām ne-vietām: mākslīgi radīta realitāte. Apkaimē veikals kļūst par iespējamu mākslīgi veidotu centru, piemēram, veikals ir atvērts tikai noteiktā diennakts laikā un ir slēgts brīvdienās.

Apkārtējās vides labiekārtošanā un dažādās aktivitātēs Rīgas apkaimju iedzīvotāji iesaistās mazāk (17%) nekā Bergu iedzīvotāji (26%). Visvairāk, 81% respondents Bergos un 66% respondenti Rīgas apkaimēs, iesaistās talkās. Lielo aktivitāti ir iespējams skaidrot ar ģeogrāfisko vidi, jo apkārt esošo dabu ir nepieciešams kopt un labiekārtot. Tas arī ietekmē

sociālo telpu, jo, rīkojot kopējas talks, apkaimes iedzīvotāji sanāk kopā un veido jaunas tradīcijas, piemēram, Kaimiņu svētkus vai Jaungada sagaidīšanu ezera krastā. Citās Rīgas apkaimēs nozīmīgas ir sabiedriskās aktivitātes, kas nosaka piedalīšanās dažādās sanāksmēs par ar apkaimi saistītu jautājumu risināšanā, kā arī kultūras pasākumos. Šajās apkaimēs – Vecrīgā, Purvciemā, Pļavniekos, Imantā u.c. – ģeogrāfisko telpu neraksturo izteikta dabas daudzveidība, tādēļ arī sociālā telpa tiek veidota citādāka nekā Bergos. Iedzīvotāju iesaistīšanos aktivitātēs nenosaka sabiedrībai gūtais labums un kopējs prieks, bet gan individuāls pašapmierinājums, kurš tiek iegūts, iesaistoties sabiedriskās darbībās. Tāds piemērs ir sapulces par ceļu kvalitātes uzlabošanu, kur svarīga ir *personīgā* vēlme uzlabot ceļu kvalitāti, lai samazinātu *personīgā* auto degvielas patēriņu, tomēr ir nepieciešama cilvēku ietvars, kurā lēmumi var tikt pieņemti.

Apkopotie rezultāti liecina, ka Bergu iedzīvotājiem ir izteikta atbildības sajūta pret dabu. Daba ir iedzīvotāju dzīves telpa un to ir nepieciešams saglabāt. Ģeogrāfiskās vides, precīzāk, dabas, radītie apstākļi nosaka arī cilvēku izturēšanos un komunikāciju ar citiem. Ģeogrāfiskās telpas ietekmi uz sociālo telpu norāda sekojošs piemērs: Bergos nav iespējams celt daudzstāvu mājas kāpu nevienmērīgā reljefa dēļ, tāpēc Bergu apkaimē ir daudz privātmājas un viensētas. Savukārt tas nosaka sociālās telpas īpatnības - draudzīgās attiecības kaimiņu starpā, izpalīdzību, kopējos svētkus un tradīcijas, nelielo noziedzības līmeni. Apkaimes, kuras neraksturo tāda dabas daudzveidība kā Bergos, ģeogrāfiskā telpa nosaka rūpes par infrastruktūru apkaimē. Līdz ar to šāda veida apkaimēs svarīgs ir transports, tirdzniecība, dzīvokļi, skolas, komunikācijas sistēmas. Ģeogrāfiskā telpa veido sociālo telpu, kuru raksturo pakalpojumu sfēra: veikali, kafejnīcas un izklaides vietas.

3.3. Piederība vietai: daļēji strukturētā intervija

Pētījuma pēdējā daļā tika veikta daļēji strukturētā intervija. Intervijā respondenti vispārēji izteicās par kādu jautājumu. Saruna tika ierosināta ar diezgan plaši atvērtu jautājumu un tā ilga aptuveni 20 minūtes. Daļēji strukturētās intervijas laikā tika pierakstīti svarīgākie dati. Darbā tika apkopotas sešas daļēji strukturētas intervijas (*Skatīt 4. pielikumu*). Intervējamie ir dažādu Bergu apkaimē atrodošos nozīmīgu valsts, pašvaldību un lokālo institūciju pārstāvji – Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolas, Pierīgas Pārtikas un veterinārā dienesta, Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja, Sociālās aprūpes centra „Ezerkrasti” un Rīgas 63. pirmsskolas izglītības iestādes darbinieki. Trīs intervētie pārstāvji dzīvo vai agrāk ir dzīvojuši Bergos, savukārt citi trīs intervētie tikai strādā Bergu apkaimē.

Šāds sadalījums sniedza iespēju iegūt daudzveidīgākus un padziļinātākus viedokļus par Bergiem, kā unikālu rajonu, salīdzinot un mēģinot rast kopējas iezīmes vērtībām, kuras par nozīmīgām atzīst Bergu pamatiedzīvotāji, un vērtībām, kuras ir ievērojuši pastāvīgie Bergu apkaimes apmeklētāji.

Pārstāvji tika izraudzīti no pēc iespējas atšķirīgākām institūcijām, tādējādi atbildes tika veidotas, kā kādas institūcijas spēja integrēties apkārtējā vidē un sabiedrībā, līdztekus uzsverot institūcijas nozīmību lokālā, pašvaldības un valsts mērogā. Institūcijas pārstāvji sniedza arī redzējumu par to, kā uzlabot Bergu iedzīvotāju un attiecīgās institūcijas komunikāciju un savstarpējo saskarsmi. Atbildes darba autoram sniedza padziļinātu ieskatu tam, kā veidojas sociālā telpa Bergos un kā tiek pieņemti ģeogrāfiskās telpas radītie nosacījumi.

Kā *būtiskākos kultūras un pilsētvides objektus* intervējamie norādīja Brīvdabas muzeju, apkārt esošās dabas vērtības un sabiedrības tradīcijas, piemēram, kopēju svētku svinēšanu, sporta tradīcijas un apkārtnes sakopšanu. Tika minētas arī oriģinālas sabiedrību raksturojošas vērtības – ikgadējā mājdzīvnieku potēšana pret trakumsērgu, kas vieno vietējos iedzīvotājus, Vecgada sagaidīšana pie ezera vai *zaļā vārna* kā reģiona un institūcijas kultūras simbols. Tie respondenti, kuri Bergos tikai strādā, lielākoties nosauca konkrētus un fiziskus kultūras objektus, turpretim Bergu iedzīvotāji minēja vērtības, kuras raksturo sabiedrību kā vienotu veselumu. Turklāt tādas vērtības, kā kopēju talku vai apkārtnes labiekārtošanu, Bergu iebraucēji skaidroja kā formāli institucionālu pienākumu pret apkārtni, turpretim berginieki īpaši uzsvēra nemateriālās vērtības un nožēlu par to nepamatotu izzušanu.

Kā divas interesantas sabiedrību raksturojošas vērtības tika nosauktas – spēja nodibināt kaimiņu attiecības un tā, ka Bergu iedzīvotāji savā izpausmē ir mākslinieki. Šo apkaimes iedzīvotāju raksturojumu norādīja gan intervētie Bergu apmeklētāji, gan paši iedzīvotāji. Uzskaitītās kaimiņu attiecības un radošums sabiedrību padara vienotu, neviens sabiedrības loceklis necenšas pierādīt savu pārākumu pār kādu citu sabiedrības grupu. Darba autors uzskata, ka šīs vērtības ir būtiski ieaudzināt bērniem, jo ģimene ir galvenais vērtību apzinātājs un glabātājs, pēc tam ir jāvēršas pie apkārtējiem. Tas ir manāms Bergos, kur iedzīvotāji vēršas pie kaimiņiem, kas kļūst par tuviem līdzcilvēkiem. Kā neparastas pilsētvides vērtības un objekti tika norādīti arī apkārtējā vide ar kāpu veidojumiem, kas atdala Garkalnes novadu un pilsētas robežu, kā arī Rīgas garākais krogs, kas atrodas netālu no Brīvdabas muzeja.

Nozīmīgi, ka tieši berginieki Bergu kultūru uzskata par izzūdošu. To nenorādīja respondenti, kuri dzīvo citās Rīgas apkaimēs. Berginieki kultūras neesamību skaidroja ar

vairāku izglītības un kultūras iestāžu likvidāciju. Līdz ar to ģeogrāfiskas telpas nemateriālās kultūras esamība vai neesamība atstāj daudz lielāku iespaidu uz telpas iedzīvotājiem, un kļūst sekundāra visiem tiem indivīdiem, kuri šai telpai nav ilgstoši piederīgi.

Apskatot vērtības, kuras atrodas Bergū apkaimē, tika veidota polemika starp iedzīvotājiem un kultūras iestādēm, kuras pārstāv sabiedrības atzītas kultūras vērtības, piemēram, Brīvdabas muzeju un kultūras namu. Bergīnieki uzsvēra, ka šīs kultūras iestādes neatsaucas uz dažādām iedzīvotāju interesēm un ierosinājumiem. Turpretim kultūras iestādes norādīja uz iedzīvotāju individuālismu un pārāk lielo brīvību, kā arī nespēju just kopēju apziņu par nepieciešamību šīs vērtības saglabāt. Darba autors secina, ka Bergū iedzīvotājiem ir nozīmīga nepieciešamība iedomāties sabiedrību kā vienojošu elementu jeb sociālu telpu. Ne muzejs, ne kultūras nams pilnībā nenodrošina šo vienotību, jo tās ir institūcijas – valsts vai pašvaldības pārvaldīts īpašums. Darba autors norāda, ka Bergū iedzīvotāji šīs institūcijas uzskata par apkaimes vērtībām un ikviena vērtība paredz tās neformālu kopšanu un saudzēšanu, tomēr ar valsts vai pašvaldības pakļautībā esošām institūcijām tas ir grūtāk paveicams.

Uz to, *vai respondenti iesaistās objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā*, visi aptaujātie norādīja, ka aktīvi iesaistās un ir informēti par vērtību kopšanu. Respondenti, kuri dzīvo Bergos, vērtību saglabāšanu uztver kā loģisku iezīmju pārmantošanu, turpretim respondenti, kuri Bergos nedzīvo – vērtību aktualizēšanu skaidroja kā pienākumu un atbildību pret vidi un iedzīvotājiem. Objektu un vērtību saglabāšana ir veids, kā pausts sabiedrības uzskatu brīvību, izpausmi un garīgu autonomiju

Kā būtiskākie *vērtību saglabāšanas ierobežojošie iemesli* tika norādīti cilvēku kūtrums, informāciju tehnoloģiju aktualitāte, kļūstot par cēloni vienaldzībai iesaistīties vērtību kopšanas procesā, kolektīvās atbildības trūkums, individuālisms, zinību trūkums, administratīvie un finansiālie apstākļi. Respondenti, kuri dzīvo Bergos, daudz vairāk uzsvēra sabiedrībai piemītošu kūtrumu un ne pārāk lielo vēlmi iesaistīties kopējās aktivitātēs, kaut arī šie respondenti kopējās aktivitātes atzīst par Bergū svarīgāko vērtību. Turpretim respondenti, kuri Bergos nedzīvo, tiecās norādīt, ka sabiedrība Bergos ir vienota un nepastāv izteiktas vērtību ierobežojošas iezīmes.

Aptaujātie respondenti, kuri Bergos nedzīvo, kā *iemeslus nepilnīgai vērtību saglabāšanai* norādīja ierobežojumus, kurus raksturo komunikācijas trūkums starp institūciju un sabiedrību vai institūciju un pašvaldību. Darba autors skaidro, ka nesaskaņas starp sabiedrību un institūciju rodas, jo iedzīvotāji identificē sevi ar vērtībām, tomēr tiem nav brīva piekļuve šo vērtību apskatei un dažādiem iesaistes procesiem tajās. Piemēram, Brīvdabas muzeja direktora vietniece norādīja, ka muzeja žogā nelegāli ir izveidotie 28

caurumi. To ir iespējams raksturot kā bergīnieku protestu komunikācijas trūkumam un apdraudētības izjūtai attiecībā pret lokālo vērtību, ar kuru sabiedrība sevi identificē.

Respondenti norādīja, ka *iedzīvotājus, kā sabiedrības ietvarā esošo vērtību netiešus mantiniekus*, ir iespējams likt apzināties, stāstot par vērtībām ģimenē, aktualizējot šo vērtību nozīmību izglītības iestādēs un sabiedrībā kopumā. Savukārt Brīvdabas muzeja pārstāve uzskata, ka ir ārkārtīgi grūti likt apzināties vērtību apjomu un sabiedrības vajadzību pēc šīm vērtībām.

Respondentiem *tika rādītas piecas iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objekti*: Brīvdabas muzeja Kurzemes sēta, Juglas ezera piekraste, Baložkalna kāpa, attēls no Kaimiņu svētkiem un Kaltiņu dižozols (*Skatīt 3. pielikumu*). Attēli bija jāatpazīst, norādot kultūrvēsturisko nozīmi vai aktualitāti. Respondenti, kuri dzīvo Bergos spēja nosaukt visus objektus un aktivitātes, turpretim respondenti, kuri Bergos nedzīvo, nosauca tikai redzamākos dabas objektus – Brīvdabas muzeju, Juglas ezeru un Baložkalna kāpu. Neviens ārpus Bergiem dzīvojošs respondents nespēja nosaukt kaimiņu svētkus kā sabiedrisku aktivitāti Bergos.

No piedāvātajiem attēliem visi respondenti kā nozīmīgākās vērtības atzina Kaimiņu svētkus un Brīvdabas muzeju. Arī Juglas ezeru respondenti, kuri dzīvo Bergos, atzīst par sabiedrības piederības veicinošu vērtību, turpretim respondenti, kuri Bergos nedzīvo, viedokļi par ezeru ir atšķirīgi. Pirmskolas izglītības iestādes pārstāve sevi identificē ar ezeru, jo viņa iesaistās nepārtrauktā ezera saglabāšanas procesā. Savukārt Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolas direktores vietniece ezeru neuzskata par sabiedrības kopēju vērtību, jo nav bijusi tieša saikne ar to, tikai apziņa, ka šis objekts atrodas netālu no darba vietas. Tas norāda ģeogrāfiskās telpas, piemēram, Juglas ezera, ietekmi uz sociālo telpu kādas konkrētas vietas mērogā. Darba autors secina, ka vērtībām, ar kurām indivīds sevi identificē, ir jāpiemīt simboliskai nozīmei, ko veido pieredze

Vairāk kā puse respondentu latviskuma jēdzienu izmantoju kā alegoriju Bergu apkaimei. Tika norādīts, ka latviskums Bergos ir aizsācies vēsturiski, iedalot zemes īpašumus, turklāt bergīniekiem piemīt latviešiem raksturīgas īpašības: spēja nodibināt kaimiņu attiecības, pamudinājuma iniciēšana sociālām aktivitātēm un čaklums. Par latviskumu norāda arī Bergu ielu simboli, piemēram, Raiņa motīvs ar Ulža, Zanes un Gatiņa ielu ansambli, kā arī Brīvdabas muzeju kā izzudusī lauku vide.

Uz jautājumu, *kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu apkaimē, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem*, respondenti uzsvēra izpalīdzības, draudzīguma, uzticības un pieklājības normu aktualizēšanu. Šīs normas ir nozīmīgas, jo Bergu apkaime ir neliela, galvenokārt privātmāju apbūves teritorija ar

salīdzinoši lielu iedzīvotāju skaitu. Nelielās grupās konflikts nebūs tik izvērsts, kāds tas ir iespējams lielākā teritoriālā vienībā ar augstāku iedzīvotāju skaitu un to etnisko, reliģisko un uzskatu daudzveidību; nav izteikta segregācija un sociāla nevienlīdzība, kā arī daudz vieglāk ir pieņemt pamatotus kopējus lēmumus.

Apkopojot atbildes, jāpieņem, ka Bergi ir unikāla teritoriāla vienība ar laika gaitā izveidotām un pārmantotām vērtībām, kā arī pastāvošu sabiedrības spēju integrēt visu jauno un mūsdienīgo. Apkaimes iedzīvotāji Bergus uzskata par pilsētas sastāvdaļu, to pamatojot ar tās administratīvo robežu un attālumu līdz galvaspilsētas centram, taču cenšas norobežoties no straujā dzīvesveida pilsētā. Darba autors secina, ka ģeogrāfiskā telpa veido pienākuma un atbildības izjūtu sociālajai telpai, iedzīvotājus motivējot un pārliecinot par ģeogrāfiskās telpas saglabāšanu. Turklāt pienākuma izjūta rada spēju strādāt komandā, tātad ģeogrāfiskās telpas ietekmē sociālā telpa tiek nostiprināta.

NOBEIGUMS

Noslēdzot pētījumu par vietas un telpas nozīmi pilsētas kontekstā, secinu, ka vieta un telpa, kas veidojušās kā ideja par pasaules centru ar tām piešķirtu simbolisku jēgu, ir atstājušas dziļu iespaidu ne tikai ģeogrāfiskās telpas veidolā, bet kultūrā kopumā, ko pierāda darba gaitā apskatītie autoru viedokļi un cilvēku apdzīvoto telpu apraksts. Nav viennozīmīga vietas un telpas definīcija, tā ir atšķirīga dažādos laika posmos, bet galvenie teritorijas raksturlielumi ir vietas teritoriālais lielums, apdzīvotība, sociālā telpa, kā arī citi simboliski telpas elementi, kuri dažādo telpas uztveri.

Bakalaura darbā autors izvirzījis mērķi, ar kura palīdzību būtu iespējams izziņāt vietas teorētisku izpratni atšķirīgu zināšanu ietvarā, kā arī salīdzināt to ar pieredzi kādai telpas vienībai, konkrēti – Bergu apkaimē. Autors vietas un telpas uztveri analizējis, izmantojot filozofiskus, semiotiskus un ģeogrāfiskus raksturojumus, noskaidrojot jēdzienu nozīmi dažādos pētījumos.

Nākošais pētījuma uzdevums bija teorētiski apskatīt vietu kā telpisku veidojumu. Autors vietu skaidroja kā zīmju kopumu, kas rada telpas dalījumu, veido tās robežas un jaunas zīmju sistēmas – ielu un māju. Analizējot simbolisko vietas nozīmi, autoram vispirms bija nepieciešams veikt vietas un telpas dalījumu. Tam tika izvēlēts veidot vietas un telpas ģeogrāfisku un filozofisku nošķirumu. Autors secina, ka ģeogrāfiskā kontekstā telpu raksturo novietojums, bet vietai piemīt nozīmes jēga, kas paskaidro telpu. Savukārt filozofijas kontekstā vieta raksturo tai piemītošu elementu kārtību, turpretim telpu ir iespējams noteikt tikai ar darbību palīdzību.

Analizējot telpas vietu kā zīmju kopumu Bergos, bija nepieciešams teorētiski vietu skatīt pilsētas kontekstā. Zīmes, kuras raksturo pilsētas vidi, vienmēr ir fiziskas realitātes elementi, tomēr tās rada arī dažādas tām piemītošas nozīmes. Kā vienu no pilsētas zīmju nozīmēm darba autors skata stāstu. Mišels de Serto norāda, ka stāsti ir nozīmīgi, jo tie atveido patieso realitāti, tostarp tiešās cilvēka un telpas attiecības. Arī veiktajās empīriskās daļas Bergu iedzīvotāju un to viesu intervijās stāsts kļūst par galveno cilvēka telpas uztveres raksturlielumu. Bergu stāsts norāda uz centieniem nodrošināt atmiņai paliekošu vietu un ir veids, kā saglabāt telpas pieredzi un tās uztvērumu.

Pievēršoties padziļinātākai telpas apskatei pilsētas kontekstā, autors secina, ka pilsētas telpa veidojas ap stabiliem punktiem. Kā šāda veida punktus autors izdala ielu, kas var kļūt gan par telpisku robežšķirtni, gan arī atskaites punktu, ap kuru tiek organizēta telpa un veidota pilsēta, kā arī māju, kas fiziskai telpai piedēvē emocionālu nokrāsu. Iela un māja

kļūst par atskaites punktiem telpā, veidojot centru un perifēriju vai arī nosakot robežas. Tās ir telpas zīmes.

Filozofs Martins Heidegers norāda, ka būt pasaulē nozīmē pasauli instinktīvi saprast. Pasaules izpratne ir nozīmīga arī telpas uztverei, tādēļ bakalaura darbā tiek skatīta domas un uztveres telpa. Telpas uztvere ir gan maņu refleksija, gan arī mūsu pieredze, kurā patveras mūsu sapņi un iztēle. Tas norāda uz telpas duālismu: mūsu domu telpa ir paralēla telpas realitātes formai. Pasaules uztveri autors darbā papildina arī ar ķermeņa uztveri, ķermenim kļūstot par mediatoru starp fizisku telpu un telpas uztvērumu. Autors secina, ka šāds pieņēmums liek cilvēku izprast kā vienotu veselumu.

Pietuvojoties Bergū apkaimes vēsturiskam un laicīgam apskatam, autors skaidro neeksistējošu vietu pastāvēšanu. Ne-vietas ir ļoti nozīmīgas mūsdienu vietas un telpas kontekstā. Tās raksturo īslaicīgums un ātri izzūdošas vērtības. Autors secina, ka ne-vietas ir klātesošas arī Bergū apkaimē, tomēr tās, salīdzinājumā ar citām apskatītajām Rīgas apkaimēm, ir nenoturīgas un konfrontē ar antropoloģisku vietu.

Tātad, izvērtējot darba procesā apkopoto informatīvo materiālu, darba autors nonāca pie secinājuma, ka vieta un telpa nav tikai teritoriāla vienība, bet tā ietver plašu zīmju kopumu. Otrkārt, katra no vietas un telpas zīmēm pieprasa to uztvērumu un tās ir nepieciešams izzināt pieredzes ceļā. Treškārt, vieta un telpa rada abstraktu formu, kuru iespējams izzināt tikai kopēji radītā pieredzē jeb tās sociālo telpu.

Bakalaura darbā teorētiskā vietas un telpas izpratne tiek apskatīta konkrētas Rīgas apkaimes – Bergū kontekstā. Bergi ir viena no lielākajām Pierīgas apkaimēm ar salīdzinoši senu vēsturisku datējumu. Tajā ievērojamas kultūras vērtības, kas ir gan valstiski reprezentatīvas, gan sabiedrībā iecienīti atpūtas objekti. Tomēr autors uzskata, ka Bergū vērtība ir tās daudzveidīgā sabiedrība un kultūra – arhitektūra, tradīcijas, mākslas un mūzikas pasākumi, kā arī tās daba – divas upes un divi ezeri, visapkārt atrodošie meži un lielākā Rīgā esošā kāpa un dižozols. To apstiprina empīriskajā daļā aptaujātie respondenti, kuri ikdienā atrodas Bergū rajonā vai cieši saistīti ar apkaimes attīstību un vērtību izkopšanu.

Autors veica Bergū apkaimes vietas piederības analīzi, kas atklāja to, ka bergīnieki jūtas piederīgi savai apkaimei. Turklāt piederību nenosaka tikai pieķeršanās ģeogrāfiskai telpai un tajā esošiem objektiem, bet gan gandarījumam veidot kopējas tradīcijas, kas kļūst par telpas raksturojumu. Šādas analīzes rezultātā ir radušies secinājumi par vietas pilsētas veidotā telpā un nozīmi mūsdienās. Autors secina, ka sociālo telpu Bergos nosaka ģeogrāfiskā telpa. To raksturo Bergū atstatus atrašanās vieta no pārējām apkaimēm, tā rezultātā Bergū iedzīvotājiem ir izveidojušās unikāli paradumi un telpas vienības, kuras

„ārpus” telpas pārstāvjiem nav izprotamas, tādas ir – *zaļā vārna, Zirgu pļava, ambulances tīrums* u.c.

Autors apskata arī telpas izpratni citās Rīgas apkaimēs. Pilotpētījums sniedz atbildi uz bakalaura darba izvirzīto pētāmo jautājumu, vai ģeogrāfiskā telpa ietekmē sociālo telpu, jo dažādās Rīgas apkaimēs ar dažādiem ģeogrāfiskiem novietojumiem un iezīmēm sociālās telpa veidojas atšķirīgi. To apstiprina veiktās daļēji strukturētās intervijas, kurās, apskatot Bergu apkaimi, intervējamie, kuri nedzīvo Bergos, nespēj pilnībā izprast Bergu ģeogrāfisko un sociālo telpu – to ir iespējams uztvert, bet to ir grūti aptvert, jo ir nepieciešama telpas pieredze.

KOPSAVILKUMS (TĒZES)

1. Telpa un laiks ir struktūra, kas aptver visu realitāti, bez telpas un laika nosacījumiem nevar iedomāties nevienu reālu lietu.
2. Izprotot vietas nozīmi un tās simbolisko jēgu, indivīds vispirms apzinās sevi kādas sociālas kopienas ietvarā, kas ar simboliskām darbībām ietver un veido vietu.
3. Telpas organizēšana paredz primāro funkciju nodrošināšanu: pajumti, pārtiku un aizsardzību no ārējiem draudiem.
4. Vietas un telpas priekšstati plaši mainās no vienas sabiedrības un laikmeta uz citu sabiedrību un laikmetu.
5. Vieta un telpa ir tikpat mainīgas, cik mainīgs ir laiks: vienmēr grozāms un nekad tādas pats. Tādēļ telpa un vieta ir laika mainīgumam pakļautas realitātes.
6. Pilsēta tiek veidota ap stabili apzīmētiem punktiem: krustojumiem, ūdensšķirtnēm, zemes ceļiem, kalniem vai cita veida punktiem.
7. Iegūstot nosaukumu, pilsēta kļūst par punktu, ap kuru tiek organizēta apkārt esošā telpa.
8. Primārā telpas nozīme ir sabiedrības pozīcija, nevis abstrakta atrašanās vietas uztvere.
9. Mūsdienu pilsētās cilvēki vairs nepaļaujas uz apkārtējās vides uztveri, tādējādi veicot cēloņsakarības un mehāniskas darbības. Mūsdienu pilsēta apstādina kustību un neatstāj vietu, kurā uzkavēties.
10. Indivīdu kopas – fizisku vai virtuālu – pārstāvētu telpas dimensiju raksturo sociālā telpa. Franču filozofs Anrī Lefebre norāda, ka centrālais elements sociālajā telpā ir cilvēki, to raksturojošā vieliskuma un jutekliskuma izpausmē. Tādējādi telpa un laiks nav materiāla vienība, bet gan neatņemamu sociālu paradumu izteiksme.
11. Centrs un perifērija nav nodalīti jēdzieni un tie veido pilsētas kārtību, kas tiek organizēta iekšējā pilsētas telpā. Veidojot pilsētas iekšējo telpu, ikviens telpas elements – māja, dievnams, laukumi un citi – tiek veidoti kā telpa ap centru vai telpa līdzās noteiktam centram.
12. Perifērija ir pilsētas daļa, ar kuru tikai daļai no pilsētas iedzīvotājiem ir tieša saistība.
13. Tie, kuri atrodas centros, iegūst sabiedrisko statusu, ar kuru viņu rokās nonāk kontroles tiesības pār resursiem, kas ļauj saglabāt atšķirības no tiem, kuri atrodas perifērijas reģionos.
14. Rietumu sabiedrību raksturo egocentriskā kultūra, kurā laiks tiek mērīts, nosakot noteiktu laika atskaites punktu un pārvietojumu no viena punkta uz citu. Šajā kultūrā ielas veidojas kā lineāra matricas ar taisnleņķa krustojumiem. Par galveno ielu kļūst senākā, ap

kuru abās pusēs izvietotas nozīmīgākās sabiedriskās ēkas.

15. Māja ir objekts, kuru būtu nepieciešams aprakstīt un pārbaudīt. Tas veido sākotnēju universu, un visa apdzīvotā telpa glabā mājas jēdziena būtību.

16. Franču filozofa Gastona Bašlāra māja ir objekts, kuru nepieciešams aprakstīt. Lai tiktu klāt pie reālā – pie mājas ir jāiziet cauri ireālajam – dažādām mākslīgi radītām metaforām, līdz ar to reālais tiek izprast ar ireālā līdzekļiem.

17. Martina Heidegera telpas izpratne paredz visas tās abstrakcijas, kādā veidā mēs veicam ikdienas darbības. Lietas, ar kurām ikdienā saskaramies, atrodas tuvāk vai tālāk no mums. Tas, kā mēs pirmo reizi iepazīstamies ar šīm lietām, nosaka to, kā mēs izprotam telpu.

18. Bergū apkaimes sociālās telpas atšķirību nosaka tas, ka Bergi neveido tiešas robežas ar citām Rīgas apkaimēm un apkaimei nav iespējams brīvi piekļūt.

19. Bergū iedzīvotāji apkaimei jūtas piederīgi, nekā Rīgas pilsētai. Turpretim citu apkaimju iedzīvotāji izjūt daudz mazāku piederību apkaimei, kurā tie uzturas, taču par tikpat nozīmīgu atzīst Rīgas pilsētu.

20. Centra jēdziens citās Rīgas apkaimēs ir izteiktāks nekā Bergos. To raksturo apkaimes fiziskais attālums līdz pilsētas centram, kā arī dabas daudzveidība, kas veido vairākus apkaimes centrus jeb viensētas.

21. Par nozīmīgāko apskates objektu Bergos tiek uzskatīts Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs, savukārt par svarīgāko veicinošu aktivitāti – kaimiņu svētki.

22. Bergū iedzīvotāji sevi daudz vairāk spēj identificēt ar sabiedrības vienojošām, nevis materiālām vērtībām.

23. Visi respondenti atzīst, ka ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par vērtību esamību, kas varētu kļūt par vienu no sabiedrības un institūciju attieksmes pret vērtību nozīmību regulējošiem līdzekļiem.

24. Aptaujātie respondenti, kuri nedzīvo Bergos, kā iemeslus nepilnīgai vērtību saglabāšanai, tiecās norādīt visus tos ierobežojumus, kurus raksturo komunikācijas trūkums starp institūciju un sabiedrību vai institūciju un pašvaldību.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Grāmatas

1. Agnew, John, David, Livingstone. *The SAGE Handbook of Geographical Knowledge*. London: SAGE Publications, 2011.
2. Anthanasiou, Athena, Elena, Tzeplis. *Rewriting Differences. Luce Irigaray and "the greeks"*. New York: University of New York Press, 2010.
3. Auge, Marc. *Non-places. Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso, 1995.
4. Bachelard, Gaston. *The Poetics of Space. The Classic Look at How We Experience Intimate Places*. Boston: Beacon Press, 1994.
5. Bourdieu, Pierre. *Social Space and Symbol Power. Sociological Theory. Vol.7*. New York: John Wiley & Sons, 1989.
6. Brown, Scott, Izenour, Steven, Robert Venturi. *Learning from Las Vegas: The Forgotten Symbolism of Architectural Form*. Minneapolis: The Massachusetts Institute of Technology, 1977.
7. Burgin, Victor. *In/Different Spaces. Place and Memory in Visual Culture*. California: University of California Press, 1996.
8. Buchman, Ian, Gregg Lambert. *Deleuze and Space*. Edinburgh: Edinburgh University Press. Edinburgh, 2005.
9. Casey, Edward. *The Fate of Place. A Philosophical History*. California: University of California Press, 1998.
10. Casey, Edward. *Getting Back into Place. Towards a Renewed Understanding of the Place World*. Indianapolis: Indiana University Press, 2009.
11. Certeau, Michel. *The Practice of Everyday Life*. California: University of California Press, 1988.
12. Crampton, Jeremy, Stuart, Elden. *Space, Knowledge and Power. Foucault and Geography*. Hampshire: Ashgate Publishing Company, 2007.
13. Deluze, Gilles, Felix, Guattari. *A Thousand Plateaus. Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987.
14. Eniņš, Guntis. *100 dižākie un svētākie*. Rīga: Latvijas Avīzes izdevniecība, 2008.
15. Fuko, Mišels. *Patiesība, vara, patība*. Rīga: Spektrs, 1995.
16. Gale, Stephen, Olsson, Gunnar. *Philosophy in Geography*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979.

17. Gidenss, Entonijs. *Sabiedrības veidošanās*. Rīga: Izdevniecība AGB, 1999.
18. Goonewardena, Kanishka, Stefan, Kipfer, Richard, Milgrom, Christian, Shmid. *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*. London: Routledge, 2008.
19. Grosz, Elizabeth. *Chaos, Territory, Art. Deluze and tha Framing on the Earth*. New York: Columbia University Press, 2008.
20. Guseva, Maīga, Ausma, Ņesterova. *Latvijas Etnogrāfiskais brīvdabas muzejs*. Rīga: Liesma 1974.
21. Hill, Rebecca. *The Interval. Relation and Becoming in Irigaray, Aristotle, and Bergson*. New York: Fordham University Press, 2012.
22. Kalniņa Guna, Bruno Pētersons, Inta, Pētersone, Inta Sīpola, Raimonds, Zalcmānis *Rīgas ielas 1.sējums*. Rīga: Apgāds Priedaines, 2001.
23. Kasīrers, Ernsts. *Apcerējums par cilvēku*. Rīga: Inteleks, 1997.
24. Kolbergs, Andris. *Lasāmgrāmata par Rīgu, tās priekšpilsētām un kūrortpilsētu Jūrmalu*. Jūrmala: Fonds Aka, 2007.
25. Kuplais, Mārtiņš, Ervins, Vēveris. *Latvijas Etnogrāfiskajā brīvdabas muzejā*. Rīga: Avots, 1986.
26. Kūle, Maija, Rihards, Kūlis. *Filosofija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
27. Massey, Doreen. *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1994.
28. Massey, Doreen. *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001.
29. Massey, Doreen. *For Space*. London: Saga Publications, 2005.
30. Malpas, Jeff. *Heidegger and the Thinking of Place. Explorations of Topology of Being*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 2012.
31. Mūks, Roberts. *Martins Heidegers un filozofijas gals*. Rīga: Karogs, 1994.
32. Niedre, Uģis. *Mājvieta. Brīvdabas muzeja Ār-Luiku dzīvojamā rija vēstures laiktelpā*. Rīga: Zinātne, 2004.
33. Oļevskis, Guntars, Sūna, Uldis. *Ievads filozofijā*. Rīga: Pētergailis, 1993.
34. Ponty, Maurice. *Phenomenology of Perception*. New York: Routledge, 2002.
35. Rossington, Michael, Anne, Whitehead. *Theories of Memory*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2007.
36. Silverman, Hugh. *The Horizons of Continental Philosophy*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1988.

37. Spārītis, Ojārs. *Usmas baznīca. Rīgā. Latvijā. Pasaulē*. Rīga: Zinātne, 1999.
38. Šulmane, Ilze. *Neparastās identitātes? Latvijas dienas laikrakstu žurnālisti politikas, ekonomikas un kultūras lauku ietekmē*. Rīga: LU SPPI, 2011.
39. Vīlpa, R. *Īss filozofijas vēstures apcerējums*. Rīga: Liesma, 1971.
40. Wasik, Z. *Unfolding the Semiotics Web in Urban Discourse*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011.
41. Zariņa, Anna. *Viena diena Rīgas apkārtnē*. Rīga: Avots, 1988.

Publikācijas rakstu krājumā

1. Ijabs, Ivars. *Revolūcijas pulkstenis ir apstājies. Globalizācija un solidaritāte sociālās demokrātijas perspektīvā*. Zinātniski pētniecisko rakstu krājumā *Globalizācija un globālā politika*. Zin. red. Ignatāne, Gunda. Rīga : Zinātne, 2005.
2. Linde, Marija. *RSVP vai : Ko ritms, mērogs un formāts var izdarīt ar mākslu*. *Latvijas laikmetīgās mākslas centrs*, 2005.

Bakalaura, maģistra un promocijas darbi

1. Suhaņenkova, Silva. *Mājas izveide svešā zemē kā heteropisks projekts: Otrā pasaules kara trimdas latviešu kopienas un indivīda mājvieta "Straumēnos", Lielbritānijā*. Maģistra darbs. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2014.

Elektroniskie informācijas avoti

1. Kluša, Julita. *Kaltiņu dižozols. Svētvieta Latvijā*. Pieejams: <http://dziedava.lv> [skatīts 2014. gada 20. aprīlī].
2. Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments. *Rīgas pilsētas apkaimes. Par projektu*. Pieejams: <http://www.apkaimes.lv/about> [skatīts 2014. gada 12. maijā]
3. Predtenchesky, Nikita. *Lifestyle Blog: Ukrainian cities search of creative symbols*. Pieejams: <https://www.kyivpost.com/guide/about-kyiv/lifestyle-blog-ukrainian-cities-search-of-creative-symbols-331622.html?flavour=mobile> [skatīts 2014. gada 13. maijā]
4. *20. gadsimta pirmā puse, Garkalnes novads*. Pieejams: <http://www.zalagarkalne.lv/novada-vesture/view/10> [skatīts 2014. gada 16. maijā]
5. *Rimi lielveikals*. Pieejams: http://zinas.nra.lv/_mm/photos/2010-01/540px/8089_a8defd4d1d.jpg [skatīts 2014. gada 16. maijā]
6. Rīgas karte. Pieejams: google.maps.com [skatīts 2014. gada 16. maijā]

7. *New logo: Kiev*. Pieejams: <http://brandingsource.blogspot.com/2012/03/new-logo-kiev.html> [skatīts 2014. gada 16. maijā]
8. *Parc de la Villette*. Pieejams: <http://europeantrips.org/parc-de-la-villette.html> [skatīts 2014. gada 16. maijā]
9. Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja fotogalerija. *Kurzemes sēta*.
<http://www.brivdabasmuzejs.lv/lv/galerijas/category/10-kurzemes-sta> [skatīts 2014. gada 16. maijā]
10. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. *Republikas pilsētas un novadi*.
Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/pasv/?doc=13065 [skatīts 2014. 19. maijā].
11. *Central New York City*. Pieejams: <http://www.mapsofworld.com/usa/central-new-york-city-map.html> [skatīts 2014. gada 23. maijā]

Intervijas

1. Auge, Marc. Lekcija: *Architecture and non-places*. Tallinna Ülikool, 2013. Video ieraksts.
<http://vimeo.com/51662299> [skatīts 2014. gada 12. maijā]

ANNOTATION

Since ancient times there are obvious distinction between place and space. By analysing place and space, there is made a distinction between place and space in sense of geography and philosophy. In terms of geography space is position, however place has sense which explains its meaning. Moreover, in terms of philosophy place is order of different elements gathered together, but space could be determinate only in terms of movement imposed by body.

Term paper “Place in the city and it’s reality: Berģi” is about Berģi as an unique territorial unit in Rīga city with certain cultural and social values, and sense of belonging to this territory. Place and space is theoretically described as totality of signs that causes distinction of space by creating an expected borders and system of new signs, especially, house and street. Space and place are explored as meaning of thoughts and perception as well.

Tasks of project:

1. To view the place as spatial formation;
2. To view the place as reality;
3. To learn about the local values of Berģi district and compare them with Rīga city;
4. To make a qualitative research methods among representatives of varied social institutions in Berģi district;
5. To do a quantitative research methods among the residents of Rīga.
6. To do a quantitative research methods among the residents of Berģi.

The aim of this project is exploring the theoretical meaning of place and link it with sense of belonging of particular place – specifically within Berģi district. Therefore summarising the results received in this paper it was concluded that place and space are not only units of territory, but also includes a lot different signs gathered as a whole. Secondly each sign of place and space is being required as individual experience of the person. Thirdly place and space creates transcendental formation that one can learn only collectively with others which creates a social space. Fourthly geographical space affects social space and creates new area specific traditions and customs.

PIELIKUMI

1. Pielikums. Pilsētvide un tās objekti

1. attēls

Kijevas pilsētas logo, 2014.⁸⁹

2. attēls

Ņujorkas pilsētas karte⁹⁰

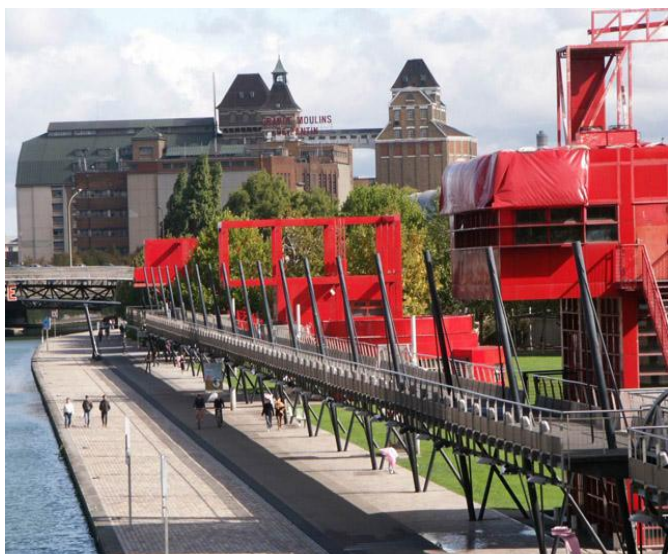

⁸⁹ *New logo: Kiev.* Pieejams: <http://brandingsource.blogspot.com/2012/03/new-logo-kiev.html> [skatīts 2014. gada 16. maijā]

⁹⁰ *Central New York City.* Pieejams: <http://www.mapsofworld.com/usa/central-new-york-city-map.html> [skatīts 2014. gada 23. maijā]

5. attēls

*Parc de la Villeta, Parīzē; arhit. Bernard Tschumi*⁹²

9. attēls

Skulptūru un vides reklāmu sintēze pilsētas vide; autora personīgs foto uzņēmums

⁹² *Parc de la Villette*. Pieejams: <http://europeantrips.org/parc-de-la-villette.html> [skatīts 2014. gada 16. maijā]

2. Pielikums. Bergu apkaime un piederība Bergiem

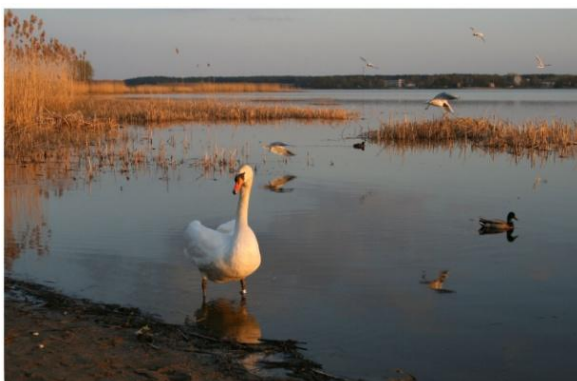
1. attēls. Plānotā *Rimi* lielveikala izveide pie Brīvdabas muzeja.⁹³

2. attēls. Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja Kurzemes sēta. Attēls izmantots respondentu intervijā.⁹⁴

3. attēls. Juglas ezera krasts. Personīgs foto. Attēls izmantots respondentu intervijā.

⁹³ *Rimi lielveikals*. Pieejams: http://zinas.nra.lv/_mm/photos/2010-01/540px/8089_a8defd4d1d.jpg [skatīts 2014. gada 16. maijā]

⁹⁴ Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja fotogalerija. *Kurzemes sēta*. <http://www.brivdabasmuzejs.lv/lv/galerijas/category/10-kurzemes-sta> [skatīts 2014. gada 16. maijā]

4. attēls. Baložkalna kāpa. Personīgs foto. Attēls izmantots respondentu intervijā.

5. attēls. Kaimiņu svētki Bergū ielā. Personīgs foto. Attēls izmantots respondentu intervijā.

6. attēls. Kaltiņu dižozols. Personīgs foto. Attēls izmantots respondentu intervijā.

3. Pielikums. Berģu iedzīvotāju viedoklis par apkaimi

Sveicināti! Latvijas Kultūras akadēmijas 4.kursa students Jānis Matvejs veic aptauju ar mērķi noskaidro Berģu iedzīvotāju viedokli par apkaimi un tās vērtībām, kā arī vietas piederību ne tikai Berģu apkaimes, bet plašākā – Rīgas pilsētas kontekstā. Aptaujas anketa ir anonīma un iegūtie dati tiks analizēti apkopotā veidā! Paldies par sadarbību.

Q1 Kuru telpas vienību Jūs uzskatāt par savu dzīvesvietas apkārtni?

1	Rīgas pilsētu
2	Rīgas priekšpilsētu
3	Apkaimi, kurā dzīvoju
4	Apkaimi, kurā dzīvoju ar tai apkārt esošām teritoriālām vienībām
5	Dzīvojamo kvartālu
6	Ielu
7	Mājvietu un tai pakļauto teritoriju
8	Cits

Q2 Kura, Jūsaprāt, ir apkaimju veidošanās robeža?

1	Vēsturiskie apstākļi
2	Ielas un maģistrāles
3	Dzelzceļa līnijas
4	Dabiskie šķēršļi (mežu teritorijas, ūdens krasta līnija)
5	Publiskas ēkas un būvprojekti
6	Cits

Q3 Kurā Rīgas apkaimē Jūs dzīvojat?

Q4 Cik ilgi Jūs dzīvojat šajā apkaimē?

1	Mazāk par vienu gadu
2	Vienu līdz pieciem gadiem
3	Piecus līdz desmit gadiem
4	Vairāk nekā desmit gadus
5	Apkaimē vairs nedzīvoju

Q5 Domājot par dzīvi (vai citā apkaimē) un Rīgā kopumā, kurā Rīgas apkaimē Jūs vēlētos dzīvot?

Q6 Uzskaitiet tradīcijas, apskates objektus, pasākumus u.c. kultūras un pilsētvides attīstošas vērtības, kuras, Jūsaprāt, ir svarīgas un unikālas tikai Bergū apkaimē?

Q7 Kādas ir galvenās pozitīvās iezīmes, kuras Jums patīk Bergos un ar kurām Jūs esat ļoti apmierināts?

Q8 Kādas ir galvenās negatīvās iezīmes, kuras Jums nepatīk Bergos un kuras Jūs labprāt mainītu?

Q9 Vai, Jūsaprāt, Bergiem kā apkaimei ir savs centrs (centrālā vieta)?

1	Ir
2	Nav

(ja respondents atbild 2 Nē, nākošais jautājums Q11)

Q10 Ja Bergiem ir centrs, kur, Jūsaprāt, šī vieta atrodas?

(nākošais jautājums Q12)

Q11 Kura vieta Bergos, Jūsuprāt, būtu vispiemērotākā šāda centra izveidei?

Q12 Vai Jūs iesaistāties Bergu apkaimes attīstības aktivitātēs?

1	Jā
2	Nē
3	Labprāt iesaistītos, bet neesmu pietiekami informēts

(ja respondents atbild 2 Nē vai 3 Labprāt iesaistītos, bet neesmu pietiekami informēts, aptauja tiek beigta)

Q13 Ja Jūs iesaistāties Bergu apkaimes attīstības aktivitātēs, uzskaitiet kādās.

Aptaujas beigās, lūdzu, norādiet savu vecumu:

D1 Jūsu vecums

1	16-18
2	19-25
3	26-40
4	41-60
5	Virš 60

4. Pielikums. Daļēji strukturētās intervijas: Bergi un piederība apkaimei

Intervija ar Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolas direktores vietnieci Intu Brediku

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Bergu rajonā?

Man ir jāatzīst, ka pati es neesmu no Bergu rajona, bet gan no Rīgas, tādēļ nevaru uz jautājumiem atbildēt no berginieku pozīcijām, bet gan varu sniegt viedokli no malas. Noteikti tas būtu Brīvdabas muzejs. Šajā rajonā – skola, kas ir vecās muižas ēka, kur tagad atrodas bērnudārza grupa. Ēka ir pārveidota un nekas daudz no sākotnējā objekta nav palicis. Tajā ēkā ilgu laiku ir atradusies skola, pat līdz deviņdesmitajiem gadiem.

Vērtība ir tā, ka šeit apkārtnē ir daudz mākslinieki. Skola vairākus gadus darbojas kā mākslas un mūzikas pamatskola un, iespējams, tās ir arī tā sekas. Daudz cilvēki gan ir mākslinieki, gan ir ar interesēm mākslas jomā. Varētu pieminēt arī sporta tradīcijas. Ir komandas skolēniem un nav skolā bērni, kuriem nepatīktu sports.

Ir iespējams pieminēt zaļo vārnu, kas ir apkārtnes nozīmīgs putns un tā simbols. Arī skola šo simbolu izmanto – gan dienasgrāmatā, gan arī tiek izdota skolas avīze. Mums ir sadarbība arī ar pētniekiem, kas bērniem ir lasījuši lekcijas. Esam arī paši vērojuši putnus dabā.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Jā, mēs ar skolēniem iesaistāties apkārtnes sakopšanā. Mēs aktīvi talkojam. Gan piektdienās, gan arī Lielās talkas ietvaros. Es pati, nākdama no pilsētas, arī izjūtu atšķirību starp Rīgas vidi un šejieni. Šeit viss ir mierīgāks, cilvēki ir draudzīgāki, cilvēki pazīst viens otru un tā ir liela vērtība. Arī skolas mērogā – skolēni pazīst viens otru.

3. Kuri, Jūsprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Varētu vainot informācijas tehnoloģijas, kuras ierobežo visas vērtības, jo informācijas tehnoloģijas sniedz krietni saistošāku vidi, nekā reālo vidi, līdz ar to ar to interese un piesaiste reālām vērtībām ir apgrūtināta. Turpretim skolā un starp skolēniem šajā ziņā nepastāv kūtrums, jo skola ir tradīciju bagāta, un katru nedēļu notiek pasākumu, kas ir saistīts ar vērtību nostiprināšanu.

4. Kā, Jūsprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus mantiniekus*?

Ir paaudzes, kuras ir izaugušas, kur valsts ir vienīgā, kas rūpējas par viņiem, tādēļ diez vai ir iespējams šos cilvēkus mainīt. Vienīgais skolā ir jāmāca šo te uztveri, ka mēs paši esam atbildīgi par visu to, kas notiek ar mūsu vērtībām un to saglabāšanu. Cilvēki vaimanā tādēļ, ka viņi ir pieraduši, ka par cilvēkiem kāds rūpēsies.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Noteikti ir nepieciešams informēt par šīm vērtībām, jo tas bagātina arī citus. Droši vien tas rada arī interesi par sev tuvākām lietām. Kādā veidā? Ir mājas lapas, kur ielikt informāciju. Esmu iepazinusies ar dažādām vēsturiskām izpētēm, vietām, notikumiem, arī dažādas kartes. Arī mūsu skolēni piedalās Rīgas un ārpus Rīgas dažādos pasākumos parādot, kas mēs esam un, cik svarīgi esam.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Bergū rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 2. *Pielikumu*] Te varētu būt Brīvdabas muzejs. Brīvdabas muzejs, manuprāt, ir Bergos, bet tas vairāk atspoguļo Latvijas vēsturi kopumā. Lepnums ir par to, ka viņš tur ir, bet, vai to tieši varētu saistīt ar Bergū rajona iedzīvotājiem un to apziņu, es neesmu pārliecināta.

Otrajā attēlā ir Juglas ezers ar gulbīšiem. Šeit ir grūti pateikt par vienojošu elementu, par tik, cik tas atrodas Rīgas teritorijā. Man šķiet, ka šim ezeram Bergū kontekstā varētu būt mazāka nozīme, vairāk tas ir attiecināms tieši uz Rīgu.

Tās ir kāpas, kuras tā varētu nosaukt. Tās atrodas ceļa malā. Bet man pašai ir grūti spriest, jo esmu redzējusi tās tikai, garām braucot, pašā ceļa malā. Kāpa vienkārši tur atrodas. Informāciju es arī neesmu manījusi par šo objektu.

Šie izkatās pēc sporta svētkiem. Bet svētkos Bergos es neesmu iesaistījies. Noteikti šie svētki ir nozīmīgi Bergū kontekstā. Būtībā daudzdzīvokļu mājās kaimiņu būšana nepastāv, bet privātmājās kaimiņu draudzība ir spēcīgāka, piemēram, bērni kopīgi iet spēlēt. Interesants ir arī attēla sauklis *Berģi nemirst*, kas varētu būt jauniešu izdomāts. Iespējams jaunieši jūtas kaut kādā veidā apdraudēti, vai arī vēlēšanās sevi parādīt plašāk un pievērst uzmanību

Šis droši vien ir kāds slavens ozols pie kura pati neesmu bijusi. Dzirdējusi esmu par tādu dižozolu, kurš šeit pat atrodas. Vēsturiski tas ir nozīmīgs. Viens bērns arī rakstīja pētniecisko darbu, kurā šis ozols tika pieminēts.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Bergu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Ja to var atbildēt tikai ar jā, tad noteikti.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergu rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Strādājot ar bērniem ir nerakstītās vērtības un raksturojošas iezīmes, kas ir bērniem, kuri dzīvo šajā apkaimē. Varbūt, ka bērni ir uzauguši skolā kā ģimenē un viņi var uzticēties ikvienam, kas ir šajā skolā – gan klasesbiedriem, gan skolas biedriem, gan skolotājiem. Tie, kas atnāk uz mūsu skolu no citām skolām ir ļoti apmierināti gan ar vidi, gan ar skolu.

Intervija ar Pierīgas Pārtikas un veterinārā dienesta galveno inspektori Astru Kazāku.

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Bergu rajonā?

Laikam jau, pirmkārt, ir grūti tā nedefinēt, kur īsti sākas Bergi. Tas pats kultūras nams, kurš atrodas Garkalnes novadā, manuprāt, nevar tikt uzskatīts īsti par Garkalnes kultūras dzīves centru. Tas taču atrodas Bergos! Bergu noteikti raksturo ezeri, vēsturiskā Bergu skola, arī tur gāju pirmajā klasītē. Arī Pierīga un saistība ar Rīgu, netālu atrodošais kanāls. Brīvdabas muzejs un tā tuvumus, taču Bergu dzīvē viņš ir mazāk aktuāls. Kaltiņu ozols, kuru reti kurš zina. Bergi nekad nav bijis kā ciems, līdz ar ko ir grūti šo vietu uzskatīt par provinci ar nošķirtām vērtībām.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Tikai talkās un kaimiņu svētkos iesaistos. Kultūras nams vairs nav kultūras nams un tur īsti tas apmeklējums agrāk bija izteiktās, vairāk kā kultūras centrs. Ja skolā ietu bērni, tad, iespējams, tā būtu lielāka vērtība.

3. Kuri, Jūsprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Patī dzīve ir noteikusi vērtību pārvērtēšanu. Varu to saistīt ar bērniību. Tā kāpa, kas atrodas netālu no šejienes būtu jāiekļauj saglabāšanas līmenī, jo tas ir unikāls veidojums, kas būtu jāiekļauj kādā vērtību sarakstā, jo šī kāpa atrodas unikālā vietā – starp Rīgu un Garkalni, bet diemžēl neviens neliekas par to ne zinīs, ļauta apbūvei. Tā ir lieliska iespēja pastaigām. Tas ir kaut kas vienreizējs! Es pat nezinu, vai tā figurē kā vēsturiska vērtība, tas ir kāds šļūdoņa sanesums. Ejot staigāt, esmu domājusi, kā pievērst uzmanību šī veidojuma aktualizēšanai.

Arī ezera krasts - ja to aizlaidīs nebūtībā, tad šis krasts pazudīs. Viss jau tur notiek tikai pateicoties iedzīvotāju iniciatīvai. Arī veco laiku svinēšanas iespēja, kopēja Jāņu svinēšana ezera krastā. Bērniībā brauca šeit visi slēpot, visi kalni bija pilni ar bērniem. Tagad gribēju izlaist savus bērnus, bet nav neviena slēpotāja. Visi ir ielīduši savās *aliņās*.

4. Kā, Jūsprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus mantiniekus*?

Šis jautājums attiecas uz jebkuru latvieti. To var likt apzināties jau tikai tad, kad kaut kas tiek apdraudēts, piemēram, kā tas bija ar *Zirdziņplavu*.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Jautājums, vai citiem interesēs šī vidi. Ir patīkami aiziet uz lielajiem pasākumiem, piemēram, uz *Staro Rīgu*, kur kāds bergīnieks uz sienas bija uzprojicējis saukli *Berģi nemirst*. Vai es zināšu par Torņkalnā vai Čiekurkalnā notiekošo, es nezinu. Ja mani tā informācija interesēs, tad noteikti vēlēšos uzzināt kaut ko papildus. Tas, ka citi uzzinātu par mūsu vērtībām – nav ne labi, ne slikti.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Berģu rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 1. *Pielikumu*] Ja sasaistās ar ezeru, tad man tas raksturo Berģus, bet ja raugāties mazliet vispārīgāk - tad tas ir tikai dabas objekts. Bet, īstenībā, jā, tas ir vērtību kods. Berģos atrodas viskautkas no Latvijas dabas. Taču Pierīgas tuvums to visu apdraud, kaut vai tas pats ozols, tas ir šausmīgi, cik ļoti šis koks ir *nolaists*. Arī ar ezeru, kas gribēja notikt. Brīvdabas muzejs vienmēr ir mācējis par sevi kaut kā pastāvēt. Visas vietas Berģos ir apdraudētas. Visa vērtību skala ir sašķobījusies, taču par to ir iespējams arī runāt vispārīgā līmenī Latvijā. Ir arī pozitīvi piemēri, kaut vai šeit pat netālās rindu mājas celtniecība tika apturēta – iespējams, kāds kādam kaut ko neiemaksāja, citādāk visa plāva un meži tiktu apbūvēti. Nav vienoti uzskati. Berģos ir iespējas kaut ko mainīt! Ir vienmēr bijusi cīņa, un Berģu iedzīvotāji ir likuši saprast, ka ne vienmēr visu ir iespējams paveikt ar naudu. Bergīnieki ļoti bieži darbojas pieticīgi, tā *pa maliņām*.

Skatoties vispārīgi, Pierīga ir labi, bet tai pat laikā tas ir bīstami. Tomēr atkal ir ļoti grūti saprast, kas īsti ir Berģi un kā tie ir mainījušies. Problēma ir arī tā, ka ienāk jauni iedzīvotāji, kuri neko nav dzirdējuši par šo rajonu. Ja tas nenotiktu tik aktīvi, bet pakāpeniski, būtu daudz vieglāk šos cilvēkus iesaistīt un likt apzināties, kā vērtību glabātājus. Ja rindu mājas ir pilni meži, tad dalās arī sabiedrība, tad arī kultūra tiek devalvēta. Kā joks klīst – tai pus ceļa vecās mājas tiek dēvētas par *utu būdām*. Arī kaimiņu svētki bija lielisks kopīgas sanāksšanas pasākums. Tomēr, cik tad var! Visam ir nepieciešams gan finansiāls, gan arī iedvesmojošs atbalsts.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Berģu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Šis ir sarežģīts jautājums. Ir jāsaprot, vai ir daudzi, kuri vispār var atsaukties uz šīm vērtībām un objektiem. Es personīgi izjūtu lepnumu par to, ka esmu bergīniece. Berģi ir ekskluzīvs rajons. Lepnums ir noteikti, it īpaši lepnums bija agrāk. Tagad man ir kauns par

visām tām vietām, kas tika aizlaistas. Šis jautājums man ir sāpīgs. Tas ir tas pats teikt, ka es esmu no Latvijas. Identitāte viennozīmīgi veicina labklājību.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergū rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergū rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Ir vairāk intīmāk šeit, tāds lauku variants. Latvietim lauki ļoti daudz nozīmē. Ikvienam ir svarīgs savs stūrītis. Viss tas, kas zūd ir arī Latvijā, tikai vispārējāk. Bergūs var uzskatīt par tādu kā mikro-Latviju. Arī visi jautājumi ir ļoti cieši attiecināmi uz mūsu valsti. Ir sāpīgi, bet tai pat laikā viss ir tik globāli. Valstiskā līmenī neviens nepalīdz aizstāvēt, katrs vēlas pa stūrīšiem kaut ko darīt. Latviskais tiek *norullēts*. Arī šeit, kur mēs atrodamies, šis rajons administratīvi tiek *mētāts* un grūti pateikt, kur esam. Būtu bijis daudz vieglāk, ka viena ezera puse atzītu sevi par īstajiem bergīniekiem – bet tas jau atkāļ tāds Latvijas variants.

Intervija ar Latvijas Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja direktora vietnieci Unu Sedlenieci.

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Bergu rajonā?

Pati es neesmu bergīniece un esmu no citas puses, tādēļ grūti uzreiz tā konkrēti pateikt. Noteikti, kā pirmais, man būtu jānosauc Brīvdabas muzejs, kam noteikti ir lielākā tradīcija. Tad, kad Brīvdabas muzejs tika dibināts, bija tikai dziļi lauki. Bergīnieki noteikti to arī sajūt kā vienu no lielākajām vērtībām. Pie mums nāk daudzi vietējie iedzīvotāji, mums ir abonementu biļetes, vecāki nāk ar saviem bērniem. Tomēr man ir grūti saprast muzeja lielo vērtību pašiem Bergu iedzīvotājiem, jo es dzīvoju Pārdaugavā. Tomēr bergīnieki sūdzas par to, ka nav afišas. Mums ir sadarbība ar Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolu. Arī Garkalnes kultūras namu bergīnieki lieto. Arī šī muižiņa, kurā mēs atrodamies, ja nodala atsevišķi no Brīvdabas muzeja, ir ļoti svarīgs kultūrvēsturisks un muzejisks paraugs. Arī dižozols teritorijā, kur atrodas Grotskalniņi. Dažādi dabas un pilsētvides objekti šeit noteikti jāpiemin – kāpas, kuru teritorijā arī muzejs ir iebūvēts, meži, ezeri. Manuprāt, bergīniekiem tā nenoliedzami ir liela vērtība.

Saistībā ar Bergiem, ļoti interesanti, ka mums [muzejam] ir viens objekts no Bergiem, no jau minētajiem Grotskalniņiem. Šobrīd mēģinām noteikt objekta ģeogrāfiskās koordinātas, jo tur teritorija ir aizbūvēta. Ir arī grūti izšķirt Kalniņu un Grotskalniņu vēsturiskās atrašanās vietas.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Mēs, kā muzejs, noteikti iesaistāmies. Tas ir mūsu galvenais pienākums. Ļoti svarīgi, ka Bergu novada plašākā skatījumā, Brīvdabas muzejs un aizsardzības zona ir vienīgais nozīmīgais Valsts arhitektūras kultūras piemineklis. Par pārējiem objektiem mums ir mazāka kompetence. Ļoti labprāt mēs vēlētos uzskatīt Juglas ezeru, tomēr ir vairāki apstākļi, kas to liedz, viens no tiem noteikti ir finansiālais apsvēruma, arī pašvaldības nelielā vēlme iesaistīties. To šobrīd varētu uzskatīt par samērā lielām rūpēm. Tās niedres ir jāpļauj ar attiecīgu tehniku vasarā, kuras mums nav.

3. Kuri, Jūsprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Jādomā no kolektīvās atbildības viedokļa. Mēs to redzam arī Brīvdabas muzeja teritorijā, kā cilvēki pavirši un neuzmanīgi, pat ļaunprātīgi un apzināti, izturas pret kopējo vērtību.

Nav varbūt tās atbildības. Varētu es to ilustrēt ar tādu piemēru, kur mums ir bijušas problēmas ar bergīniekiem, ka, apsekojot Brīvdabas muzeja teritoriju, žogā ir 28 caurumi, no kuriem lielākā daļa ir apzināti izgriezti, lai bergīnieki varētu *pa taisno* iekāpt muzejā. Arī pie žoga atrodošā privātmāju teritorija nerēķinās ar muzeja interesēm, pat gadās tā, ka gadatirgos šie te iedzīvotāji „atver” papildus ieejas un iekasē naudu. Teritorijā arī ienāk visdažādākie cilvēki, arī ar ļaunprātīgiem nolūkiem.

[Darba autors jautā, vai muzejam ir nakts apsardze]. Jā, mums ir apsardze visu diennakti, kā arī dažas video novērošanas kameras, tomēr fiziski grūti ir apsekot 87 ha lielu platību. Tā noteikti ir finansiāla problēma – jo biļetes *aiziet garām* mūsu kasēm un nenonāk budžetā, kā arī ir dažādi materiāli zaudējumi, piemēram, zādzības, dedzināšana. Jāatzīst, ka nav šīs kolektīvās atbildības pret muzeju no bergīnieku puses. Cilvēki ir dažādi, bet viens ir iemesls, ka trūkst apziņas par kopēju vērtību, jo cilvēki apzināt cenšas iznīcināt dažas vērtības; iespējams, vēlas par kaut ko ieriebt. Mēs, kā muzejs, arī nevarm īsti cīnīties pret, jo mēs esam nobažījušies par to, vai tas nevarētu vairāk aizvainot cilvēkus, jo pretējā gadījumā ir iespējamās neatgriezeniskas sekas.

[Darba autors mudina muzeja darbinieci uz seku norādīšanu] Noteikti galējais variants ir teritorijas nodedzināšana, par ko mēs ļoti baidāmies, muzejs ir ārkārtīgi uguns bīstams. Tā ir tāda vairāk kā mūsu iekšējā problēma. Mūsu šī brīža ideja, kas ir ārkārtīgi ļauni, ir izsaukt pašvaldības policiju. Jāatzīst, ka citviet pasaulē situācija, nez kādēļ, ir atšķirīga. Nesen biju nākošā gada kultūras galvaspilsētas otrās rīkotājās pilsētā Ūmeo un runāju ar tur esošā muzeja vadītāju, kura jautāja, kā mēs zinām, cik mums ir daudz apmeklētāji. Protams, ka loģiska atbilde bija – pēc pārdoto biļešu skaita. Viņa norādīja, ka viņiem muzejs esot bez maksas un pieejams apmeklētājiem visu diennakti. Redz, te jau parādās tā atbildība pret vērtībām! Personīgais labums ņem virsroku, mēs pārspīlējam brīvību. Tomēr tie brīži, kad es izjūtu cilvēku līdzatbildību pret muzeju, ir ārkārtīgi patīkami.

Kā iemesls ir arī finansu resursu trūkums. Acīm redzot, ir arī kaut kādas komunikāciju problēmas, nav mums tās komunikācijas ar Bergiem. Viennozīmīgi tas ir arī zināšanu trūkums. Nezinu, kā tas ir, bet, iespējams, iedzīvotāji arī ir nomainījušies, kas varētu būt par pamatu tam, ka pastāv atšķirīgas vērtības. Apkārt noteikti ir ļoti daudz jaunienācēji. Man šķiet, ka individuālisms ņem virsroku. Mēs ļoti bēgām no kolektīvisma, bet kopiena neveidosies ar kopējām vērtībām, ja mēs viens otram nepalīdzēsim. Protams, Lielajā talkā nāk ļoti daudz palīdzēt gribētāju. Nevēlos teikt arī to, ka visi bergīnieki taisa tos caurumus, cilvēki ir dažādi.

Iespējams, vajadzētu vēl vairāk padomāt par komunikāciju. Vai ir kāda bergīnieku biedrība? [Darba autors norāda, ka ir vietējā Bergīnieku biedrība]. Tad noteikti šī

pārstāvniecība varētu būt viens no komunikāciju līdzekļiem.

Mums arī nav resursu, lai nodrošinātu ieeju bergīniekiem otrā muzeja galā, kur atrodas saimniecības vārdi. Arī bergīniekiem būtu *foršāk* ienākt par šiem vārtiem. Ikdienā un uz Lieldienām šīs ieejas ir slēgtas, tās tiek atvērtas tikai uz lielo gadatirgu. Viss tas ir finansu jautājums. Citiem pat ir grūti iedomāties, cik patiesībā esam nabadzīgi. Šīs papildus ieejas, kurās iedzīvotāji varētu legāli ienākt, arī kopēji pasākumi – tas būtu mūsu žests bergīniekiem.

4. Kā, Jūsprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus mantiniekus*?

Vajadzētu iedzīvotājus vairāk aicināt ciemos. Būtu nepieciešams izstrādāt kādu programmu bergīniekiem. Ir jāspēj sakontaktēties ar biedrību, kura ir Bergos. Mums ir jāatrod kāds sarunu partneris. Mums nav neviena speciāla komunikācijas kanāla, kas tiktu vērsts tieši uz bergīniekiem. Retu reizi mums izdodas pielikt kādu afišu rajona centrā, taču tas ir skaidrs, ka tas nav pietiekami. Arī pašiem bergīniekiem nav iespējams pastāstīt attiecīgi saviem draugiem no Rīgas centra par pasākumiem un visām tām vērtībām, kas ir esošas muzejā. Bet tā ir attiecīgi šī komunikācijas barjera. Es, protams, labprātāk aizsūtītu e-pastu, bet, protams, tas nav iespējams. Mums uz Lieldienām, piemēram, viena studente veica pētījumu, kurā uzzināja, ka patiesi cilvēki nenāk uz muzeju, jo nav īsti informācijas par muzejā esošajiem pasākumiem.

[Darba autors norāda, ka mēģinās, rakstot darbu, izziņāt, kāds varētu būt papildus informācijas kanāls] Es ļoti labprāt papildus visiem jau esošajiem komunikāciju kanāliem izveidotu vēl kādu, lai tikai maksimāli varētu informētu Bergu iedzīvotājus. Mēs jau šobrīd cenšamies komunicēt sociālajos medijos, kas ir mūsu bezmaksas iespēja komunikācijai, jo mums nav iedalīts reklāmas budžets, tomēr man nav ne jausmas, cik bergīnieki ir aktīvi sociālajos medijos, nav ilūzijas, ka būtu. Tas viennozīmīgi nav viegli. Sociālajos tīklos un internetā jāpiedāvā saturs. Kā mēs zinām, mūsdienās nav vajadzības pēc kultūras pasākumiem. Ja jauniešiem nav tās vajadzības, tad tā vērtība netiek kopta. Šī vajadzība ir jāsakārto. Visu to mēs darām ļoti intuitīvi, ar maz resursiem. Arī Kino muzejs ir sasniedzis lielu auditoriju. Katram muzejam ir savs segments. No muzeju teorijas viedokļa muzejiem savā starpā nav konkurentu, līdz ar ko varu teikt, ka šajā ziņā kultūras segmentam arī nevajadzētu būt konkurencei. Katram muzejam ir sava misija un ideālā gadījumā ļoti atšķirīgi krājumu. Konkurenti drīzāk ir citas vietas, kuras piedāvā citādākus izklaides un atpūtas veidus, piemēram, lielie tirdzniecības centri.

Varētu kaut kur novietot to pašu gada pasākuma plānu. Vai cilvēki piestāj, lai skatītos afišu? [Darba autors atzīst, ka iedzīvotāji aktīvi seko izliktajām afišām] Mums ir teikts, ka

divās vietās Bergos kaut kas ir *jāizkar*. Cilvēkiem nereti šķiet, ka mēs kaut ko slēpjam un apzināti neinformējam.

Protams, ir jāstāsta par šo vērtību. Mēs, šeit, no iekšas paši apzināmies šīs vērtības. Vienmēr, kad cilvēki nāk pie mums pieteikties darba intervijā, cilvēkiem tiek jautāts – kas notiktu un ko mēs zaudētu, teiksim, ja Brīvdabas muzeju vienā dienā noskalotu ezers un tas pazustu? Kas būtu tā vērtība, kas zustu? Un ir cilvēki, kuri nespēj uz to atbildēt un neizjūt to, kā vērtību. Patiesībā mēs to neprotam nokomunicēt pietiekami labi. Faktiski šī vērtība, kas atrodas šeit, ir izzudusī lauku vide, kas bija Latvijā pirms 100 – 200 gadiem, kuru mēs nevaram atgriezt atpakaļ nevienā citā vietā un nevienos citos apstākļos. Un tieši šeit mēs to ar autentiskiem un muzejiskiem līdzekļiem cenšamies panākt. Kādam tā ir vērtība, kādam tā nebūs vērtība. Piemēram, Tartu Universitātes pētījumā tika aptaujāti vairāki muzeja apmeklētāji, no kuriem viens apmeklētājs atbildēja, ka Brīvdabas muzejs viņam personīgi nav vērtība. Un mūsu pienākums nav uzspiest mīlēt Brīvdabas muzeju, bet pastāstīt, kādēļ muzejs varētu būt interesants arī tādām, kā viņš ir, bet to mēs pietiekoši labi neprotam.

Mums, kā Kultūra ministrijas pakļautībā esošam valsts muzejam, ir jācīnās arī ar vairākām birokrātiskām institūcijām un kompetencēm. Tas arī sasaucas ar vietējiem iedzīvotājiem un esošajiem apstākļiem. Kaut vai Brīvdabas ielas tīrīšana ziemā – vietējie iedzīvotāji sūdzas, kādēļ mēs paši netīram šo ielu, bet ir jāsaprot, ka tā ir Rīgas domes institucionālā pakļautībā esoša iela un īstenībā mēs to nedrīkstam tīrīt un tērēt valsts naudu, lai tērētu Rīgas domes īpašumu. Arī Rīgas dome nedrīkst dot savu naudu, lai nodrošinātu žoga salabošanu, vai arī tie paši, tā sauktie, *simtslatnieki*. Tātad šis ir administratīvs ierobežojums.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Jā, noteikti ir jāinformē sabiedrība par šīm vērtībām. Iepriekš jau minēju, ka ir jāmēģina un jācenšas muzeja apmeklētājus un, iespējams, berginiekus kopumā informēt par savām vērtībām, nevis uzspiest apzināties šīs vērtības.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Bergu rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 2. *Pielikumu*] Šī aina, kas ir nofotografēta, ir uz mūsu 20 latu naudas vienības. [Intervējamais aiziet pakaļ naudas vienībai, lai parādītu to] Šajā attēlā māja ir mazliet citā perspektīvā, nekā uz naudas vienības. Šī ir nodegusī māja, šodien esam izveidojuši jaunu, tika atvesta cita no tā paša reģiona. Klēts ir tā pati un koks arī

tas pats. Lūk, ir tāds fakts par ko mēs varam lepoties ne tikai berginieki, bet arī muzeja darbinieki, par to, ka Kurzemes sēta ir uz 20 latu naudas zīmes.

Juglas ezers ar putnu daudzveidību. Otru, Mašēnu ezeru, neesmu redzējusi. Vai ir taisnība, ka Juglas ezerā nedrīkst laivot? [Darba autors apstiprina intervējamā jautājumu] Tur kaut kas augot, ko nevar ar laivu aizskart. Man patīk, ka viss ir mierīgs, ka nebrauc motorlaivas. Es regulāri, arī mani kolēģi, vasarā peldas Brīvdabas muzeja teritorijā, neraugoties uz to, ka esam izvietojusi zīmi *Peldēties bīstami*. Zīme atrodas Kurzemes zvejniekciemu pļavā. Mana kolēģe netālu dzīvo, kā arī vasarā katru dienu iet peldēties. Interesanti, ka ik reizi viņa izrauj kādu zāli no ezera, norādot, ka viņa ravējot pašu ezeru. Protams, ka ezers ir liela vērtība.

Šie ir tie kopējie berginieku svētki? Nebiju nemaz dzirdējusi par tādu saukli. Izskatās ļoti jauki svētki!

Šo te es arī pazīstu [*Baložkalna kāpu*]. Tas ir tāds bēdīgs variants par kāpas norakšanu, kurš arī sasniedza mani pirms pāris gadiem. Acīm redzot, šis process ir *iestrēdzis*. Tas ir slikti, ka kāpa tiek iznīcināta. Es neesmu redzējusi dabas aizsargātāju dokumentus. Šis variants ir vēl sliktāk, jo izskatās pēc kāda *pusratā atstāta ķēma*. Es nezinu, vai uz kāpas ir sevišķi augi. Principā uzskatu, ka kāpas norakt ir slikti. Muzejs ir uzcelts arī tikai uz kāpām. Mums ir vecās bildes, kuras pagājušo gadu izlikām, kā muzejs ir izskatījies. Agrāk izskatījās kā tuksnesī. Muzeja teritorija ir aizaugusi pēdējo astoņdesmit gadu laikā, it īpaši ar ļoti plānu zemsedzi. Mēs to cenšamies ļoti nosargāt, tādēļ arī nelaižam klāt velosipēdistus, ko ļoti daudzi nespēj saprast. Tomēr ir arī velosipēdisti, kas brauc pie mums.

Starp citu, man nāk prātā, kaut arī vēl tajā laikā nestrādāju muzejā, tas interesantais gadījums ar pie muzeja atrodošo teritoriju, kur *Rimi* uzņēmums vēlējās būvēt lielveikalu. Cik noprotu, vietējā sabiedrība arī iesaistījās un šī ideja tika atlikta. Teritorija vēl joprojām pieder šiem uzņēmējiem, tā tiek arī kopta. Mēs nevēlamies lielveikalu muzeja pievārtē. Mums bija bail, ka vairs nebūs vieta, kur novietot savu auto apmeklētājiem. Šeit noteicošā laikam bija sabiedriskā aktivitāte, tādēļ jāatzīst, ka muzejs bija kaut kāda vērtība arī apkārtējiem iedzīvotājiem.

Šo es neesmu redzējusi. [*Kaltiņu dižozolu*] Kur īsti tas atrodas? [Darba autors paskaidro objekta ģeogrāfisko atrašanās vietu] Tur ar riteni var aizbraukt. Ir dīvaini cilvēki, kuri posta objektus.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Bergu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Ar labklājību vajag saprast divas nozīmes – materiālo labklājību un labklājību ar dzīvi. Šeit varētu mēs vairāk runāt par garīgu labklājību. No muzeja viedokļa, mums ir svarīgi, lai

būtu tādi cilvēki, kuri saka *jā* muzejam, gluži tāpat, kā sociālos medijos cilvēki nospiež *like* un jūtas piederīgi kādam objektam. Tieši šie cilvēki kritiskos brīžos muzeju *nesīs tālāk*. Jebkurš muzejs var pastāvēt, ja tas ir nepieciešams pietiekami lielai sabiedrības daļai. Muzejam nevajag norobežoties no sabiedrības. Mēs nevaram būt tik aroganti, lai neredzētu, it īpaši, to sabiedrību, kura atrodas mums apkārt. Domāju, ka identificēšanās ar Brīvdabas muzeju veicinātu labu jušanos, ja sabiedrība būtu Brīvdabas muzeja *ideju nesēji* pārnestā nozīmē, it īpaši tas ir svarīgi, lai Brīvdabas muzejs pastāvētu. Salīdzinošs piemērs – viena žurnāliste neiet uz kādu vienu teātri, bet viņa ir priecīga, ka valsts finansē šo teātri, jo viņai prāts ir mierīgs par sabiedrības līdzbiedriem, kuriem tiek dota iespēja apmeklēt šo iestādi.

Tātad šie cilvēki, kuri identificējas ar Brīvdabas muzeju, saka *jā* muzejam, tam, ka muzejs tiek finansēts no iegūto nodokļu naudas, neatkarīgi no tā, vai katrs indivīds muzeju lieto, vai nē. Līdz ar ko tas ir tāds miera garants. Sabiedrība ir harmoniskāka, tas nāk par labu sabiedrībai pašai. Vienas sabiedrības locekļi apmierina otras sabiedrības vēlmes, jo no nodokļu maksātāju naudas galvenokārt tiek finansēta kultūra, izglītība un citas kolektīvās aktivitātes. Tiem, kuriem ir bērni, var bļaut, kādēļ mums jāmaksā par citiem bērniem. Bet tā ir sabiedriska vienošanās. Mēs finansējam muzeju, vienalga, vai mēs uz viņu ejam, vai nē, bet mēs akceptējam, ka tas pastāv. Tas ir ļoti netverami un virtuāli. Noteikti tikai ar sociālām aptaujām varētu to tikai izpētīt, vai tas tā ir, bet es pieļauju, ka ir.

Muzejā mums arī ir Berģu draudze, kuru varētu uzskatīt par vienojošu elementu. Jāatzīst, ka šī draudze ir ļoti neliela. Viņi mēģina celt savu baznīcu, ka šobrīd ir apstājusies. Šis rajons ir viens no reliģiskajiem centriem Berģos. Mums ir līgums ar Berģu draudzi. Viņi dievkalpojuma laikā var muzeju apmeklēt bez maksas, viņiem ir apmeklētāju kartes. Ziemā, kad Usmas baznīcā ir auksti, dievkalpojumi notiek administrācijas ēkas zālē. Viņi baznīcu pieskata, uzkopj un palīdz. Mums ir norunas, par to, ko viņi drīkst darīt. Dievkalpojumu darbība regulāri notiek, bet aktivitāte nav liela, tas mums nesniedz nekādus papildus lielākus ienākumus, bet tā drīzāk ir vērtība mums pašiem. Mēs arī popularizējam dievkalpojumus, kuri notiek Lieldienās un Ziemassvētkos. Usmas baznīca pati ir ļoti populārs objekts ar bagātiem griestu gleznojumiem.

Nezinu, cik draudze ir liela Berģu kontekstā. Iespējams, draudze kļūs lielāka ar jaunajiem iedzīvotājiem, un, cik zinu, Berģu draudzei nav jāmaksā par mācītāja pakalpojumiem. Tie, kuri vēlas laulāties un noturēt kristības, tie iestājas draudzē un viņiem nav jāmaksā par mācītāju. Daudzi cilvēki vēlas arī laulāties tieši Usmas baznīcā. Draudze šajā ziņā ir ļoti ekskluzīva. No muzeju puses, ceremonijas nav bez maksas, maksa ir 60 lati stundā. Ir iespējams strīdēties, vai tas ir daudz, vai nav, bet to esam aprēķinājuši, lai mēs spētu uzturēt ēkas. Viņiem ir arī bērnu svētdienas skolas, taču nezinu, cik tā ir populāra.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergu rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Ir grūti pateikt. Es pieņemu, ka iedzīvotāji vairāk, vai mazāk viens otru pazīst. Ir vairākas pastāvošas pieklājības formas. Es pieņemu, ka berginieki ir daudz izpalīdzīgāki viens pret otru, jo, teiksim, viņi redz viens otru katru rītu braucot mašīnā vai autobusā. Kādreiz mums ir jābrauc uz muzeja saimniecības galu ar autobusu četras pieturas, esmu novērojusi, ka cilvēki iekāpj, sveicinās viens ar otru, aprunājas. Ir tāda sajūta, ka ir kopīga draudzība. Es pati esmu no mazpilsētas, no Alūksnes, un tas man atgādina Alūksni, kur mēs braucam, vai nu uz kapiem, vai nu uz slimnīcu ar autobusu, un viens otru pazīst. Pat, ja nesveicinās, tad tiek cilvēki nopētīti. Ir mazpilsētas atmosfēra. Šī vieta ir nodalīta, te nav tik daudz caurbraucēju. Citas normas man ir grūti nosaukt.

Intervija ar Pierīgas Pārtikas un veterinārā saimnieciskās daļas vadītāju un berginieku Antonu Buliņu.

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsaprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Bergū rajonā?

Noteikti ir iespējams uzskaitīt Brīvdabas muzeju. Arī daba, Juglas ezers. Arī kopējās aktivitātes, kas tiek veiktas, lai uzturētu dabu sakoptu un to *neaizlaistu*.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Protams, ka aktīvi iesaistos. Man ir svarīgi, lai viss būtu sakopts, īpaši meži un krastmala. Pašam patīk vasarā peldēties tīrā ezerā, tādēļ aktīvi cenšos kaut ko piekopt, cik vien ir paša spēkos. Uzmanu arī, lai netiktu piemēslots. Tiek rīkotas arī dažādas talkas.

3. Kuri, Jūsaprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Pašiem ir jāiesaistās un jābūt aktīvākiem. Jāskatās, lai citi ievērot kārtību un uzmanīt citus. Ja jau mēs paši iesaistīsimies, gan jau citi attiecīgi sekos šim labajam piemēram.

4. Kā, Jūsaprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus mantiniekus*?

Noteikti spēja apzināties apkārtējās vērtības arī veicina apzināties sevi, kā šo vērtību uzturētājus. Man šķiet, ka būtu arī jārūnā par šīm vērtībām arī ģimenēs. Bērni būtu jāved apskatīt dažādus apkārt esošus objektus, būtu jādalās atmiņās, jāstāsta, kā ir bijis agrāk, kā ir mūsdienās. Tas, manuprāt, ir lielisks veids, kā nodod šīs vērtības citiem, nākamajām paaudzēm.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Protams, ka ir jāapzina citus cilvēkus par šīm vērtībām. Arī cilvēki, kuri iebrauc, tiek apzināti par šīm vērtībām, par to, ka Bergi ir teritorija, kas funkcionē pati par sevi, ar saviem noteikumiem.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Bergū rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 2. *Pielikumu*] Gulbji ir Bergū lepnums, arī Brīvdabas muzejs ir lepnums katram bergīniekam. Šī ir Baložkalna kāpa, kuru noārdīja. Puse ir noārdīta, saliekot metālu atdalījumu, jo vēlējās uztaisīt degvielas uzpildes staciju.

Paši aizsargājot kāpu, tika uzstādīts metāla nožogojums. Šis ir gājiens, Bergu svētki netālu no pensionāta. Tas ir diezgan svarīgs pasākums, kas apkopo dažādas vispārīgas intereses. Žēl, ka pasākums nenotiek. Pats arī pagājušo gadu piedalījies. Un šis ir ozols netālu no pensionāta, pie attīrīšanas iekārtām.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Bergu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Tas noteikti veicina sabiedrības vienprātību, jo nepieciešamība rūpēties par šiem objektiem, visiem iedzīvotājiem liek pieņemt kopējus lēmumus un risināt kopējas problēmas, neatkarīgi no tā, vai šis objekts un vērtība tieši vai netieši attiecas uz kādu cilvēku.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergu rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Berģiniekiem noteikti ir citādākas uzskatu normas un vērtības. Šeit ir draudzīgāks kolektīvs. Viens otru ļoti labi pazīst. Tas ir nerakstīts likums, ka ir jāpalīdz savam kaimiņam, tas jau arī raksturo šo sabiedrību. Visi ir viens veselums. Daudzi skolotāji ir vietējie, viens otru pazīst. Gluži kā viena liela ģimene.

Intervija ar Pierīgas Sociālās aprūpes centra „Ezerkrasti” sabiedrisko attiecību speciālisti Lilitu Kļaviņu.

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Bergū rajonā?

Ja Jūs man prasītu, kas atrodas Bergos, man grūti ir pateikt, jo pati neesmu no Bergiem. Kultūras nams, kurā notiek visādas aktivitātes. Arī Brīvdabas muzejs, bet ne reizi neesmu bijusi. Veloceliņš, kurš ved uz Bergiem. Citu neko nemācēšu pateikt.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Mūsu klienti tiek informēti par to, kas notiek Bergu kultūras namā. Viņi var brīvi apmeklēt visus pasākumus, kas tur notiek. Kultūras namā notika jauno filmu rādīšana – gan filma *Mammu, es Tevi mīlu*, gan *Sapņu komanda*. Katru gadu mēs, kā iestāde un mūsu klienti, piedalāmies Lielajā talkā, apkopjot gan savu apkārtni, gan arī dabu, mežus ap mums. Šogad mēs uzstādījām jaunus putnu būrus tuvējos mežos. Šī vieta ir skaista pati par sevi, īpašs prieks ir par apkārt esošajiem ezeriem.

3. Kuri, Jūsprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Manuprāt, cik es zinu, kolēģi no Bergiem ļoti iesaistās teritorijas sakārtošanā un vērtību saglabāšanā, piemēram, sakopjot tuvējās ielas. Arī paši par saviem līdzekļiem daudz veidojuši. Berginieki ir taisījuši arī kopējus *tusiņus*. Jāatzīst, ka ir labas atsauksmes par berginiekiem šajā ziņā.

4. Kā, Jūsprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus* mantiniekus?

Manuprāt, tas jau tiek darīts, sākot no kultūras nama un viņu dalības. Esmu redzējusi kultūras nama darbības plānu un domāju, ka vietējie iedzīvotāji tiks aktīvi iesaistīti, kaut vai tajā pašā Lielajā talkā. Viņi jau vien *savelk* visus kopējos iedzīvotājus vienuviet, veido kādas kopējas vērtības. Tas pats ir jāsaka par pašdarbniekiem, kas šeit atrodas. Rīgas centrā tas nav izteikts, jo uz Rīgas centra pasākumiem var braukt jebkurš. Protams, arī Bergi nevienu neatstumj, bet šeit vairāk ir personiskāka attieksme. Cik es atceros, esmu redzējusi televīzijas pārraides un, šķiet, ka šeit arī ir riteņbraucēju akcijas, kas Bergu iedzīvotājus saturēja kopā. Jāmin, ka attiecībā uz sportu Bergos notiek ļoti daudz kas. Teiksim, ja kāds dzīvo Juglā vai Čiekurkalnā, tur būs daudz grūtāk izveidot kādu riteņbraucēju komandu, bet Bergos, kā jau minēju, tas ir krietni vieglāk un personīgāk.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Es domāju, ka vajag informēt. Esmu redzējusi vietējo avīzīti, kurā tiek uzrādīti visi pasākumi un spilgtākie notikumi. Televīzijā arī šis tas tiek rādīts, it īpaši dažādi notikumi Garkalnes novadā. Cilvēki, es domāju, ir daudzi dzirdējuši par Bergiem. Arī es šeit nedzīvoju, bet tikai strādāju, tomēr zinu dažādus pasākumus, kas Bergos ir notiekoši, mazāk zinu par pieminekļiem, jo nav bijusi vajadzība tos apmeklēt.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Bergu rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 2. *Pielikumu*] Pirmais ir noteikti Brīvdabas muzejs, tad Juglas ezers. Tad šeit var redzēt kāpu, kura atrodas, braucot iekšā pilsētā. Šie laikam ir kādi kopēji svētki vai kopēj rīkots pasākums. Pirmo reizi redzu dižkoku, bet, kā izrādās, tas ar atrodas mūsu rajonā. Par šo te es nemācētu teikt, jo neesmu redzējusi. Brīvdabas muzejā neesmu bijusi, bet atpazīt varu, jo esmu redzējusi televīzijas sižetus. Par kāpu tika arī daudz diskutēts. Ar Juglas ezeru saistās bļītkotāji, kuri slīkst un tiek glābti. Savukārt Brīvdabas tiek reklamēts ar visiem tajā notiekošajiem pasākumiem gan Lieldienās, gan arī ar tā gadatirgiem.

Domāju, ka šie objekti var kļūt par vienojošu elementu, jo, ja kāds objekts atrodas tuvumā vietai, kurā mēs dzīvojam, cilvēki ir ieinteresēti to saudzēt un *krist panikā*, ja kaut kas tiek aizskarts. Tā, piemēram, Garkalnes novadā arī Baltezers tiek apbūvēts, taču vietējie iedzīvotāji protestē, vāc parakstus un pastāv par savu es, par savām vērtībām.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Bergu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Uzskatu, ka šie objekti ir vienprātības pamatā, jo tās jau ir tās redzamākās vērtības, kas ikvienu berginieku raksturo šim rajonam. Pārējais - valoda, uzskati – var būt līdzīgi kā citviet Rīgas pilsētā.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergu rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Manuprāt, ir svarīgi, ka Bergi ir, nevis kā pilsēta, bet gan ciemats. Gluži tā pat kā laukos – viens par otru *kritis*. Rīgas pilsētā katrs ir par sevi, tikai brīžiem ir kopā. Bergos cilvēki vairāk iesaistās dažādās aktivitātes, vairāk komunicē. Domāju, ka svarīga ir arī ģimenes

ietekme, it īpaši izglītojot un ieaudzinot dažādās vērtības. Rīgas pilsētā viss notiek vienaldzīgāk. Vieta ir kompaktāka, viss skaitās kā mūsējais.

Intervija Rīgas 63. pirmskolas izglītības iestādes audzinātāju un bērģinieci Ināru Kvedaraviču.

1. Kādi kultūras un pilsētvides objekti un vērtības, Jūsprāt, ir nozīmīgi un unikāli tikai Berģu rajonā?

Jāatzīst, ka šobrīd ir ļoti skumīgs periods, jo bērnu dārzam šis ir pēdējais pastāvēšanas mēnesis, bet tas jau ir raksturīgi mūsu valstij – visu nolikvidēt līdz minimumam. Šeit [Autors: Berģos] taču bija viss – bibliotēka, telefonu centrāle, pasts, bērnu nams, peldbaseins un tagad arī bērnu dārzu nolikvidēja. Kādam kaut kas nepatika vai kāds kļuva skaudīgs. Vecākiem negribas vest bērnus citviet, tas ir finansiāli neizdevīgi. Mēs ar otru kolēģi paildzinājām bērnu dārza darbības ilgumu. Vienas grupas dārziņš ir vienīgais Rīgā, noteikti vienīgais Vidzemes priekšpilsētā. Iespējams, kāds vienas grupas dārziņš atrodas Pārdaugavā. Vienas grupas dārziņš izmaksā dārgi, bet mēs izcīnījām vēl vienu gadu pastāvēt. Atkal tika atsākta saruna par likvidāciju. Nu, jau mēs juridiski vairs nepastāvam, bet fiziski darbosimies vēl pēdējo mēnesi. Vecāki rakstīja departamentam, tomēr departaments šo procesu atlika. Es varētu atrast šo saraksti, ja Jūs tas interesē. [Darba autors atzīst, ka sarakste varētu nodertēt pētījumam. Skatīt 4. *Pielikumu*] Mēs esam pārāk dārgi, šeit ir tikai 24 bērniem grupiņā vieta, un amata vietas ir tikai četras.

Šī zeme ir sadalīta četriem īpašniekiem, un šo zemi pārdot līdz ar visu māju. Iespējams, kādam viņu ļoti gribās. Pagājušo gadu mēs izcīnījām jaunu jumtu. Oktobrī sāka būvēt un decembrī pabeidza, tomēr, neraugoties uz to, bērnu dārzu nolēma likvidēt. Mēs varējām palikt, bet bērnus mēs nevarējām ņemt klāt. Vecāki par to ir ļoti sašutuši. Vakar mums bija pasākums vecākiem, visiem asaras acīs, jo daudzi vecāki arī ir uzauguši šajā bērnu dārzā. Daudzi vecāki jau nāk kā vecmāmiņas. Šī iestāde pastāv jau no piecdesmitajiem gadiem. Sakarā ar to, ka bērnu dārzs ir maziņš, mēs visi šeit jutāmies kā liela ģimene. Arī kolektīvs ir ļoti saliedēts. Kopā strādājam pāri par trīsdesmit gadiem. Arī priežu gaiss, lielais laukums, kas mums ir - tas visas ir mūsu vērtības.

Mums ir jauktā vecuma grupiņas no trim līdz sešiem gadiem, līdz ar ko bērnus var labi sagatavot skolai. Ir apmēram desmit lielie bērni, kuri ir jāapmāca skolai. Neskatoties uz to, ka ir liela rinda Vidzemes priekšpilsētā uz bērnu dārzu, iestāde tiek likvidēta. Mūsu grupiņā ir 24 bērni, 7 bērni aizies prom uz skolu un rindā jau ir 75 bērni. Berģi ir pietiekami liels rajons un Berģi kļūst arvien lielāks rajons. Berģos ir vieta, kur uzcelt bērnu dārzu četrām grupiņām. Runas par to, ka tiks celts bērnu dārzs Berģos, es atceros jau no jaunības, taču tālāk neviens nav ticis, lielākoties attaisnojoties ar līdzekļiem. Nolikvidēt izglītības iestādi,

kurā bērni tiek ļoti labi sagatavoti skolai, kā arī, kur vecākiem bērnus ir ļoti viegli atstāt, ir ārkārtīgi neapdomīgi. Bērni tiks pārvietoti uz Ezerkrastiem, Juglā. Galvenā atbilde uz to, ka otrpus ezeram ir grūti nokļūt, bija tā, ka berginiekiem taču ir mašīna! Tas ir nesaimnieciskums. It īpaši, ja finansē skārda jumtu, arī daļēju iekšēju remontu, un pēc mēneša tiek paziņots, ka bērnu dārzu likvidēs. Kur tad ir saimnieciskums? Domas par to, ka bērnu dārzs jālikvidē ir sen. Vienmēr bērniem ir bijusi liela rinda, ir bijušas problēmas tikt bērnu dārzā iekšā, līdz ar ko mēs esam *izbraukuši*. Audzēkņi tālāk dodas uz Juglas ģimnāziju vai uz Teikas vidusskolu. Atsauksmes vienmēr ir bijušas ļoti labas, ka bērni ir sagatavoti ļoti labi tālākiem mācīšanās procesiem.

Mēs esam atstāti šeit bez kultūras. Pāri ielai atrodas kultūras nams, bet tur *drīkst iet* tikai ne-Rīgas iedzīvotāji. Es kādreiz arī dodos uz kultūras namu, palūdzot kādu afišu, jo esmu ieinteresēta apmeklēt pasākumus. Kultūras nams sūdzas, ka viņiem neesot apmeklētāji. Esmu lūgusi kultūras namu iedot afišas, lai varētu izlīmēt Bergos pie pieturām, pie dažādiem stabiem, lai iedzīvotāji būtu informēti. Kultūras nama atbilde bija, ka viņi nedrīkstot, jo Bergi atrodas pilsētā. [Darba autors dalās ar iegūtajiem rezultātiem, intervējot Bergu kultūras nama direktora vietnieci par komunikāciju trūkumu ar Bergu iedzīvotājiem] Afišas, kur līmēt ir. Šeit ir pieturas. Lejasciema ielā ir pietura, kur cilvēki lasa afišas.

[Intervējamā atrod departamenta izziņu par bērnu dārza likvidēšanu] Vecāki pat bija gatavi vērsties televīzijā. Tomēr lēmums bija pieņemts un vairs nebija grozāms. Šeit ir arī vecāku informācija. Mēs taisījām vairākas sapulces. Process bija vairāku mēnešu garumā. Iespējams, kādam šī vieta ir ļoti iepatikusies, jo ģeogrāfiskais novietojums arī ir labs.

Ir jau vēl viena lieta, berginieki ir ļoti kūtri. Bergu otrā galā aktīvi darbojās Bergu komiteja, īpaši Eglīšu, Kreitusu ģimenes. Bet Bergu tauta ir ļoti neatsaucīga, ļoti privātipašnieciska. Berginieki dzīvo savās četrās sienās, savā sētā un uzskata, ka tālāk nekas neko neskar. Cilvēkiem neinteresē tālākais liktenis, neinteresē, kas notiks pēc tam, tas pats ir sakāms par bērnu dārzu. Iespējams, dārziņu ir nepieciešams pat saglabāt par tādu kā relikviju?

Dārziņš pastāv jau no aptuveni piecdesmitajiem gadiem, līdz ar Bergu kā pilsētas daļas veidošanos. Iepriekš tas bija rajons. Vēlāk jau attiecīgi tika uzlietas ielas, piemēram, Smilšu iela. Tika vilkta kopēja elektrība, kabeļi. Mūsu pabērnu loma uzdzen skumjas. Tas, ka nolikvidēja bibliotēku, arī bija ļoti skumji. Bibliotēka bija mūsu „centriņš”, mēs ļoti bieži gājām uz turieni ar bērniem, kā rezultātā, vienmēr nāca klāt kādi divi līdz trīs jauni lasītāji. Tās bija kopējas intelektuālās ekskursijas. Tagad tādu iespēju vairs nav. Ar muzeju mēs ar labprāt veidotu sadarbību, taču ir jāpērk biļetes, ir reizes arī, kad nepieprasa. Tomēr tā attieksme arī nav pārāk pretim nākoša. Šobrīd muzejs meklē sadarbību ar Bergu Mūzikas un

mākslas pamatskolu.

[Intervējamā jautā, vai darba autors ir no Bergiem] Mēs, tā kā kaimiņi esam, netālu dzīvojam, taču neatceros Jūs redzējusi! Iebraucot dziļāk Bergos, atrodas, tā sauktā, Zirgu pļaviņa. Tā taču ir kolosāla kultūras vieta, it īpaši bērniem. Būtu nepieciešams tur uztaisīt sporta laukumu. Bērniem nav, kur *likties*. [Darba autors rāda iepriekšējā gada iegūtos rezultātus]

Nav neviens, kas savācas un cenšas organizēt pasākumus. Piemēram, autobusa galapunktā, tā sauktajās, *septītajās debesīs* ir lieliska slēpošanas trase. Ir nepieciešams tikai saorganizēties. Nekas nekustās uz priekšu. Skumji būtībā. Agrāk bija skaista Līgo svinēšana. Tas jau bija manā jaunībā, kad es biju Jūsu vecumā. Tas bija grandiozi! Mazliet vairāk bergīniekus aicināja kaimiņu svētki, bet tas kontingents, kas apmeklēja šos svētkus, arī šos svētkus devalvēja. Arī mūzika, kuru spēlēja, bija neatbilstoša zaļumballēm. Arī muzejā notika Līgo svētku svinēšana ezera krastā. Būtībā mēs arī bērnu dārzā visādus svētkus organizējam.

[Darba autors vērš intervējamo uz jautājumu apskatīšanu] Muzejs noteikti. Nekā jau cita vairs nav. Ezers, kā dabas objekts. Arī ozols, taču tas jau ir aizlaists. Arī ezers tiek tikai kādu reizi nopļauts ar pašu iniciatīvu, taču situācija kļūst aizvien dramatiskāka. Vecgada vakarā salūta sagaidīšana uz ezera. Katru gadu salūts notiek pusvienos. Tur patiešām ir daudz cilvēki! Un, cik tas ir skaisti! Es nezinu, kur organizatori ņem finansējumu, bet baudījums ir lielisks. Šis pasākums notiek jau kādu ceturto gadu. Ir runa arī par kopēju talku šogad. Var pieminēt, bet tas, iespējams, nav jāraksta – kopēja ir ikgadējā mājdzīvnieku potēšana pret trakumsērgu. Tas taču arī ir komunikācijas līdzeklis starp bergīniekiem! Suņu saimnieki vienmēr atrod kopēju valodu. Notiek arī zaļumu tirdziņš Mākoņu ielā katru sestdienu vasaras laikā.

Šeit dzīvo mākslinieki. Vilciņa šeit ir dzīvojusi, režisors Leimanis ir dzīvojis. Aktieris Zīle ir dzīvojis. Te daudzi gleznotāji ir bijuši. Vai, nu iedzīvotāj atnāk uz šejieni un aiziet tūlīt prom, vai arī paliek šeit uz dzīvi uz ilgu laiku. Daudzi atnāk un pasaka, ka šeit nepatīk. Arī ar vecākiem. Tagad nāk manu audzēkņu bērni. Kas ir interesanti, arī mani audzēkņi, kāds katru gadu aiziet mācīties tieši pedagoģiju.

[Darba autors vaicā intervējamajam, cik ilgi strādā bērnu dārzā un, vai ir kāda saikne ar pirmo grupu, kas tika audzināta] Šeit strādāju jau vairāk kā trīsdesmit gadus. Ar pirmo grupiņu vēl joprojām ir laba saikne. Viena no pirmā izlaidumu audzēknēm ir Jūsu kaimiņiene! Redz, esam viena liela ģimene. Audzēkņus atpazīstu tikai, ja mamma ir blakām, vai arī tagad tikai pēc uzvārda atceros savus audzēkņus. Nereti vecāki stādās priekšā un saka, ka atceroties mani. Tas ir ļoti patīkami! Vietējie bergīnieki jau pārsvarā šeit nāk. Tas

jau viss tagad aizies un pazudīs. Ezerkrastos būs attiecīgi cits kontingents un cita vide. Tiešām Bergos ir vairāk kultūras cilvēki, taču, piemēram, Upesciems ir skaista vieta, bet nevar salīdzināt ar šejieni, tur ir dažādas klačas. Jūsu vecvecāki arī jau ir ļoti inteligenti cilvēki. Pamazām jau vecākā paaudze pazūd. Jaunie jau bieži atrod citu dzīves vidi. Bergu veākā paaudze ir diez ko privātīpašnieciska. Svarīgi ir nodibināt kontaktus ģimenē un pārvarēt principu *mans nams, stāvi malā*. Nav jau, protams, viegli sadzīvot divām, trim paaudzēm zem viena jumta, bet kaut kā ir jārod kopējs kontakts.

Bergos ir liela atbildība spēt nodibināt kaimiņu būšanu. Ir jāspēj saprasties ar kaimiņiem, lai spētu integrēties apkārtējā vidē. Neviena nevar būt vienpatis. Mums ir jāpalīdz visiem, kas ir apkārt. Bet tas jau ir pašam par sevi saprotams. Arī paši Bergu iedzīvotāji nelaiž sevi klāt. Agrāk Cīnītāju ielā darbojās keramiķe, kas tieši vadīja keramikas pulciņu bērniem, cenšoties nodibināt kontaktus ar bērniem. Viņa ap sevi pulcēja daudz cilvēkus, veidoja ekskursijas, izbraucienus.

2. Vai Jūs iesaistāties šo objektu un vērtību attīstīšanā un saglabāšanā, izjūtat gandarījumu par vērtību esamību un citādi veicināt to pastāvēšanu?

Jā, iesaistos. Galvenokārt caur savu darbu. Jāsaka godīgi, ka uz talkām pati neesmu gājusi. Galvenokārt alkohola patēriņa dēļ. Kā arī es šeit satiekos ar daudziem vietējiem iedzīvotājiem, līdz ar ko vēlos mazliet pabūt viena. Tomēr mans vīrs aktīvi ir iesaistījies rīkotajos pasākumos. Kaimiņu svētkos gan esmu piedalījies, tomēr man nepatika pati zaļumballe, tur neatradu sev atbilstošu mūziku. Arī man meita diezgan ātri aizgāja prom.

3. Kuri, Jūsaprāt, ir tie iemesli, kas ierobežo vērtību saglabāšanu?

Noteikti cilvēku kūtrums. Finansiālie apstākļi noteikti ir otršķirīgi, jo talkai jau nauda nav nepieciešama. Es domāju, ka mums ir dažādas zināšanas par vērtībām. Kaut vai tas pats ozols. Berginieki, šķiet, īsti neapzinās šī koka vērtību. Tas ir murgs! Kokam ir izdedzināts vidus, regulāri tika taisīti ugunskuri ozolā, beigās uztaisīja kanalizāciju netālu no ozola. Arī tas, ka mēs nesaprotam, kur sākas Bergi, kur sākas Garkalne. Tāds kā apjukums man, kā berginieci. Cik zinu, ezeru prospekts ir jau Bergu rajons. Kreisā puse ir rajons, labā puse ir pilsēta. Tālāk tā robeža kaut kur aiziet līdz autobusa galapunktam. Tur ir pavisam interesanti. Viena bērna vecākam tur ir uzcelta māja – viens bērns guļ Bergu rajonā, taču otrs pilsētā!

Pirmajā vietā noteikti ir berginieku kūtrums, bet tā jau ir tīrā latviskā vide. Berginieki ir latvieši. Kad Bergi sāka veidoties, priekšsēdētāja bija latviete, līdz ar ko zemi iedalīja vairāk latviešiem. Tādējādi arī veidojās šī latviskā vide. Arī kaimiņu būšana – viss jau bija dārgs. Vilkām ūdens vadu vienā Bergu galā un tālāk tas sazarojās, lai būtu lētāk. Tā jau mēs sākam veidot kaimiņu attiecības. Arī ielu nosaukumi ir ļoti latviski, piemēra, Līgo iela, arī Raiņa

tēli – Gatiņa, Ulža, Zanes ielas. Tāpēc jau arī ezera krastā veidojās Līgo svinēšana. Policija jau stāvēja, bet viņi neiesaistījās nekādā konfliktā. Viss norisinājās ārkārtīgi mierīgi. Toreiz jau bija arī kareivīga jaunatne. Bet ugunsкура vietas gan tika laikus aizņemtas. Pēdējā Līgo vakara dienā nebija iespējams atrast vietu ugunskuram. Ezerā tika laistas arī lāpas. Skanēja latviešu dziesmas. Reizē ar to, ka Jāņi tika legalizēti, arī šis pasākums zaudēja būtību. Arī Vecgada vakarā ezermalā paliek aizvien mazāk cilvēku. Grūti pateikt, kādēļ šis pasākums izzūd. Senāk jau pašas zaļumballes nenotika tik daudz, tādēļ tas arī bija krietni svarīgi.

4. Kā, Jūsaprāt, ir iespējams iedzīvotājiem likt sevi apzināties kā sabiedrības ietvaros esošo vērtību *netiešus mantiniekus*?

Viss atkarīgs no paša. Ir jābūt vadošam spēkam. Latvieši ir pastumjami, pagrūžami. Latvietim ir nepieciešams vienu vadonis, kas virza tautu uz priekšu. Tas pats jau ir ar berģinieku komiteju. Ir vajadzīgs virzošs spēks un iniciatīva. Komiteja runāja arī par jaunu bērnu dārza būvniecību, tika vākti vairāki paraksti. Varbūt vajadzētu būt kādam aktīvam jauniešu kolektīvam. Bet ir jāiesaista dažādu paaudžu cilvēkus. Nav jau arī tāda vienojoša kultūras centra, kas spētu mūs visus savienot. Tad, kad kultūras nams skaitījās vēl pie Berģiem, situācija bija mazliet citādāka. Tad jau tur notika daudzi pasākumi. Tagad kultūras namā ir dome un situācija ir mazliet atšķirīga. Agrāk tur notika teātra izrādes, pastāvīgi tika rādīts kino, kas bija ļoti aicinošs moments. Kino dabūja filmas, kuras vēl netika rādītas Rīgā, un *bez pazīšanās* uz šīm filmām nevarēja tikt. Bet pēdējā laikā pasākumi ir ļoti labi, laba kafejnīca.

5. Vai, Jūsaprāt, ir nepieciešams informēt ārpus grupas sabiedrību par šo vērtību esamību un kā ir iespējams informēt sabiedrību par konkrēto vērtību esamību?

Ir nepieciešams. Ja citi zinās, varbūt kaut kas mainīsies. Gan jau ir kāds vēl kāds jauks Rīgas *stūris*, par kuru mēs neko nezinām.

6. Vai Jūs variet nosaukt attēlā redzamās iedzīvotāju aktivitātes un kultūras un dabas objektus? Kāda, Jūsaprāt, ir šo objektu kultūrvēsturiskā nozīme un iedzīvotāju darbību aktualitāte? Kā, Jūsaprāt, šie kultūras un dabas objekti un aktivitātes ļauj indivīdam justies piederīgam Berģu rajonam?

[Darba autors parāda 5 attēlus. Skatīt 2. *Pielikumu*] Pirmajā attēlā ir muzejs. Muzejs noteikti ir Berģu vienojošs simbols. Muzeja vide ir kaut kas īpašs. Mēs arī aizejam pastaigāties un bieži vien atnākam garīgi atbrīvoti. Tas latviskais ir ļoti nozīmīgs. Otrā attēlā ir ezers. Arī ir vienojošs. Otrā, Mašēnu ezerā, ir makšķernieku paradīze. Tas ir vairāk primitīvs. Tie gulbji nereti nāk par tuvu, mēs pat iekļuvām nepatikšanās. Šajā attēlā ir redzama Baložkalna kāpa, kas atrodas tepat bērnu dārzam blakām. Šo vietu nevaru skaidrot, kā vienojošu elementu. Estētiskais baudījums, protams, nav pārāk liels.

Vai bergīnieki zina garāko Rīgas krogu, kas atradās Bergos, netālu no muzeja? [Darba autors norāda, ka bergīnieki nav norādījuši krogu, kā vienojošu rajona vērtību] Krogu arī centās likvidēt. Tomēr bergīnieki izcīnīja tā pastāvēšanu, jo tā vēsturiski ir bijusi garākā tāda veida iestāde Rīgā. Tagad tur atrodas autoserviss. Arī meži tiek izcirsti, kas ir traki. Arī pie Ambulances laukums tika izcirsts, jo vēlējās izveidot rindu mājas. Tagad tur izskatās ļoti drausmīgi. Vai ir labāk? Nē, nav.

Šajā attēlā ir redzami kaimiņu svētki, kas noteikti bija vienojoši. Šeit ir redzams ozols. Vai viņš ir vienojošs? Es domāju, ka nē. Viņš nevienu nevienu. Es pat nezinu, vai visi zina, ka tas ir Kaltiņu ozols. Ozols izskatās baigs un to nevar pamanīt, nav nekāda norāde, ka tur atrastos ozols. Diez vai tas ir vienojošs.

7. Kā, Jūsaprāt, spēja identificēties ar šiem objektiem, aktivitātēm un/vai tieksme justies piederīgam Bergu rajonam veicina sabiedrības vienprātību un labklājību?

Jā, veicina. Jebkurš pasākums, kurš Bergos ir noticis, neatkarīgi no kontingenta, vienmēr veicinās vienprātību. Latviskums ir ļoti saglabājies. Kādreiz bija ielu svētki. Tie bija ļoti interesanti svētki, varēja satikt daudzus pazīstamus cilvēkus. Tur bija arī bērniem vairāki pasākumi. Bet vienprātība un vienotība noteikti ir.

8. Kā indivīds identificējas ar sabiedrību Bergu rajonā? Kādas sabiedrības noteiktas normas un noteikumi ir jāievēro Bergu rajonā, nosakot indivīda rīcību un izturēšanos pret citiem cilvēkiem?

Bergīniekiem ir raksturīgs latviskums, savdabīgā vide, kas ir raksturīga ārpus Rīgas. Tomēr it kā ir Rīga, it kā nav Rīga. Tāda kā pabērna loma. Bergīniekiem ir raksturīga neatlaidība un pieticīgums. Jaunatne ir brīvāka, aktīvāka un darbīgāka.

5. Pielikums. Bakalaura darba daļēji strukturētās intervijā iegūtie informatīvie materiāli

Rīgas Domes izglītības, kultūras un sporta departamenta
Izglītības pārvaldes, pirmsskolu nodaļas vadītājai
Ivetai Naglai

Rīgas 63. PII bērnu vecāku

iesniegums.

2012. gada 24. Janvārī tikām informēti par faktu, ka Rīgas Dome ir pieņēmusi lēmumu slēgt 63. pirmsskolas iestādi to pievienojot Ezerkrastu vidusskolai. Iepazīstoties ar vēstuli par attiecīgo lēmumu, kā arī apsekojot klātienē Ezerkrastu vidusskolas telpas, mums ir radušies vairāki jautājumi saistībā ar pieņemto lēmumu. Būsim pateicīgi, ja sniegsiet atbildes uz zemāk minētajiem jautājumiem.

1. **Lūdzu sniedziet vairāk informācijas par 63. PII likvidēšanas pamatojumu:**
 - a. kur var iepazīties ar aprēķiniem par patreizējām 63. pirmsskolas iestādes kopējām izmaksām uz vienu audzēkni?
 - b. kur var iepazīties ar statistiku par visām Rīgas pirmsskolām, cik katrā no tām ir kopējās izmaksas uz vienu audzēkni? Kur kopējā Rīgas pirmsskolu statistikā ierindojas 63. pirmsskolas izmaksas uz vienu audzēkni, t.i. vai tā ir starp 10 dārgākajām pirmsskolas iestādēm, utt.?
 - c. kādi ir nepieciešamie kapitālieguldījumi 63. pirmsskolas iestādē, lai tā varētu normāli turpināt darbu (konkrēti veicamie darbi, to plānotās izmaksas)?
2. **Kādus alternatīvus variantus attiecībā uz 63. Pirmsskolas iestādes darbības optimizēšanu ir izskatījis Rīgas Dome un kādi ir katra no šiem variantiem priekšrocības un trūkumi? Kādēļ kā vienīgais variants tiek piedāvāta pirmsskolas likvidēšana un pievienošana Ezerkrastu vidusskolai?**
3. **Lūdzu sniedziet plašāku informāciju par piedāvātā risinājuma piemērotību 63. PII aizstāšanai:**
 - a. kādi normatīvie dokumenti reglamentē prasības iestādei, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmu bērniem vecumā no 3 gadiem?
 - b. kur var iepazīties ar atzinumu par Ezerkrastu vidusskolas telpu un infrastruktūras piemērotību bērnu no 3 gadu vecuma pirmsskolas programmas nodrošināšanai?
 - c. kas ir mainījies pēdējā laikā Ezerkrastu vidusskolas telpās/infrastruktūrā, ņemot vērā faktu, ka līdz šim vidusskolai ir bijusi liegta iespēja atvērt pirmsskolas vecuma bērnu programmu 3-gadīgiem bērniem (šobrīd vidusskola nodrošina tikai 5 un 6 gadīgu bērnu sagatavošanu skolai)?
 - d. kādus kapitālieguldījumus (lūgums minēt konkrētu darbu sarakstu) un kādos termiņos ir plānots veikt Ezerkrastu vidusskolas telpās un infrastruktūrā, lai nodrošinātu pirmsskolas programmas grupām bērniem no 3 gadu vecuma atbilstošus apstākļus, kā piemēram:
 - i. telpas, kas neapdraud bērnu drošību (šobrīd – 3.stāvs ar lielām kāpnēm, kas nav piemērotas 3 gadus veciem bērniem)
 - ii. nožogota iestādes teritorija (šobrīd – nekvalitatīvi nožogots rotaļlaukums, teritorija nav nožogota)
 - iii. slēgtas durvis (valējas gan skolas ārdurvis, gan 3.stāva koridora durvis, nekur nav kodu atslēgas)
 - iv. atsevišķa ieeja (šobrīd – kopīga ieeja ar 428! skolniekiem)
 - v. atbilstoša temperatūra telpās (šobrīd vecie logi, aukstas telpas)

RĪGAS DOME
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS UN SPORTA DEPARTAMENTS

Reģistrācijas Nr. LV90000013606
Krišjāņa Valdemāra ielā 5, Rīgā, LV-1010, tālrunis 67026816, fakss 67026847, e-pasts iksd@riga.lv

Rīgā

06.03.2012. Nr. DIKS-12-102-ap

Uz 02.02.2012 Nr. _____

Rīgas 63.pirmsskolas izglītības iestādes
audzēkņu vecākiem
vecaki63pii@gmail.com

Līgai Dapkunai
liga.dapkuna@santa.lv

- Par pasākumu plānu Rīgas 63.pirmsskolas izglītības iestādes likvidācijai

Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments (turpmāk – Departaments) ir saņēmis 2012.gada 8.februārī elektroniski, bet 13.februārī parakstītu Rīgas 63.pirmsskolas izglītības iestādes (turpmāk – Iestāde) audzēkņu vecāku iesniegumu ar vairākiem jautājumiem par Iestādes likvidāciju. Departamentā saņemts arī Līgas Dapkunas 2012.gada 2.februāra iesniegums, kā arī Iestādes audzēkņu vecāku 2012.gada 2.februāra (Rīgas domē saņemts 2012.gada 8.februārī) iesniegums, kas adresēts Rīgas domes priekšsēdētājam. 2012.gada 13.februārī Departamentā notikusi arī Iestādes audzēkņu vecāku pārstāvju un Departamenta Izglītības pārvaldes pārstāvju tikšanās. Tā kā visos iesniegumos uzdotie jautājumi pēc būtības ir līdzīgi, Departaments atbildes sniedz uz visiem iesniegumiem vienā atbildes vēstulē.

Iesniegumā esat norādījuši, ka vēlaties saņemt plašāku informāciju par Iestādes likvidēšanu, tās finansiālo pamatojumu, piemēram, vidējās viena Iestādes audzēkņa izmaksas, statistiku par visām Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolām, kā arī to, kādi kapitālieguldījumi nepieciešami, lai Iestāde varētu turpināt darbu nekustamajā īpašumā Rīgā, Berģu ielā 4. Saskaņā ar Departamenta Finanšu pārvaldes aprēķiniem uz 2011.gada 31.decembri viena Iestādes audzēkņa vidējā izmaksa mēnesī bija Ls 156,49. Kopā Iestādes tāmē 2011.gadam tika iekļauti Ls 45 069 tādiem izdevumiem kā pedagoģisko un saimniecisko darbinieku atalgojumam un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām, pakalpojumu samaksai, kā arī materiālu, energoresursu, ūdens un inventāra iegādei. Pielikumā pievienota informācija par Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolām – par bērnu skaitu, rindā esošo audzēkņu skaitu un viena izglītojamā izmaksām mēnesī uz

Pašvaldības elektroniski parakstītā dokumenta Nr.: RD139973AG0019

2011.gada 31.decembri. Tabulā pirmsskolas sakārtotas dilstošā secībā pēc viena izglītojamā izmaksām mēnesī.

Rīgas domes Īpašuma departaments ir sniedzis Departamentam atzinumu par Iestādes lietojumā nodotā nekustamā īpašuma Rīgā, Bergu ielā 4, konstruktīvo elementu tehnisko nolietojumu (pielikumā).

Ņemot vērā augstās viena Iestādes audzēkņa izmaksas un Rīgas domes Īpašuma departamenta rīcībā esošo informāciju par Iestādes lietojumā nodotā nekustamā īpašuma Rīgā, Bergu ielā 4, konstruktīvo elementu tehnisko nolietojumu, Rīgas dome 2012.gada 31.janvārī pieņēma lēmumu Nr.4212 „Par Rīgas 63.pirmsskolas izglītības iestādes likvidāciju” (turpmāk – Lēmums). Saskaņā ar Lēmuma 2.punktu Iestādes likvidācija pabeidzama līdz 2012.gada 29.jūnijam. Tas nozīmē, ka līdz šim datumam Iestādes finanšu līdzekļi, materiālās un nemateriālās vērtības tiks nodotas Rīgas Ezerkrastu vidusskolas rīcībā. Tas nozīmē arī to, ka līdz šim datumam tiks izbeigtas visu darbinieku darba tiesiskās attiecības ar Iestādi, jo Iestāde kā darba devējs tiek likvidēta, un Rīgas Ezerkrastu vidusskola nav Iestādes saistību pārņēmēja. Departamenta līdzšinējā pieredze, reorganizējot un likvidējot izglītības iestādes, rāda, ka Iestādes tagadējiem darbiniekiem, ņemot vērā Rīgas Ezerkrastu vidusskolai apstiprināto jauno amatu vienību sarakstu, tiks nodrošināta iespēja uzsākt darba tiesiskās attiecības Rīgas Ezerkrastu vidusskolā, ja viņi tādu vēlmi izteiks.

Departaments dara zināmu, ka 2012.gada 17.februārī Rīgas Ezerkrastu vidusskolā pārbaudē bija Veselības inspekcijas Sabiedrības veselības kontroles nodaļas inspektore L.Ozola, lai pārbaudītu Rīgas Ezerkrastu vidusskolas atbilstību Ministru kabineta 2002.gada 27.decembra noteikumiem Nr.596 „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas”. Kontroles akta (Nr.AA 048553) slēdzienā atzīmēts, ka inspicētais objekts atbilst iepriekšminēto Ministru kabineta noteikumu prasībām, tomēr konstatētas neatbilstības atsevišķu prasību izpildē.

Departaments vērs Jūsu uzmanību, ka Ministru kabineta 2002.gada 27.decembra noteikumi Nr.596 „Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” spēkā stājušies vēlāk kā būvēta Rīgas Ezerkrastu vidusskola, tāpēc vairākas šajos noteikumos paredzētās prasības (attiecībā uz rotaļu laukumu, atsevišķām garderobēm, guļamtelpām utt.) Veselības inspekcijas inspektori kontroles aktā nav vērtējuši.

Tomēr Departaments, apzinoties nepieciešamību labiekārtot gan iekštelpas, gan teritoriju l, lai tās būtu piemērotākas bērniem no trīs gadu vecuma, ir lūdzis Rīgas domes Īpašuma departamentu izvērtēt iespēju 2012.gada budžetā paredzēt finanšu līdzekļus Rīgas Ezerkrastu vidusskolas iekštelpu un rotaļu laukuma piemērošanai pirmsskolas vecuma bērnu vajadzībām un interesēm. Kamēr Rīgas domes Īpašuma departaments telpas nebūs sakārtojies atbilstoši pirmsskolas izglītības programmas bērniem no trīs gadu vecuma īstenošanai, Iestādes audzēkņi pirmsskolas izglītības programmu jau kā Rīgas Ezerkrastu vidusskolas audzēkņi turpinās apgūt nekustamajā īpašumā Rīgā, Bergu ielā 4. Departaments un Rīgas domes Īpašuma departaments ir uzsācis darbu pie Rīgas Ezerkrastu vidusskolas telpu un teritorijas Rīgā, Malienas ielā 89, remontdarbu un tam nepieciešamo budžeta līdzekļu apjoma precizēšanas. Pēc Rīgas Ezerkrastu vidusskolas labiekārtošanas darbu pabeigšanas (aptuvenais termiņš – ne ilgāk kā 2013.gada vasara) pedagoģiskais process nekustamajā īpašumā Rīgā, Bergu ielā 4, tiks pārtraukts.

Pašvaldības elektroniski parakstītā dokumenta Nr.: RD139973AG0019

Jūsu iesniegumā norādīts, ka saskaņā ar Izglītības likuma 17.panta pirmo daļu katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē. Tomēr nevienā normatīvajā aktā nav noteikts, cik liels attālums būtu uzskatāms kā bērna dzīvesvietai tuvākā apkārtnē. Analizējot Iestādes audzēkņu deklarētās dzīvesvietas adreses, Departaments secina, ka tikai astoņu bērnu dzīvesvieta ir deklarēta Rīgas pilsētas pašvaldības Berģu apkaimē. Bez tam no 25 bērniem piecu bērnu dzīvesvietas deklarētas ārpus Rīgas pilsētas pašvaldības administratīvās teritorijas, bet septiņu bērnu deklarētā dzīvesvieta norādīta citā Rīgas pilsētas pašvaldības apkaimē, piemēram, Imantā, Centrā, Teikā, Juglā, Purvciemā, Pļavniekos.

Apzinoties, ka Lēmuma pieņemšana ietekmēs atsevišķu Rīgas pilsētas iedzīvotāju intereses, Departaments informē, ka Rīgas domes 2011.gada 19.maija saistošo noteikumu Nr.123 „Kārtība, kādā Rīgas pilsētas pašvaldība īsteno pirmsskolas izglītības nodrošināšanas funkciju” 24.6.punktā ir paredzēta iespēja bērnam pirmsskolas izglītības programmas apguvi turpināt citā vecāku izvēlētajā izglītības iestādē. Zinot, ka nekustamais īpašums Rīgā, Berģu ielā 4, vēlākais pēc gada būs jāatbrīvo, Departaments aicina vecākus izvērtēt iespēju jau šobrīd ar iesniegumu vērsties Pirmsskolas vecuma bērnu ārpus kārtas uzņemšanas komisijā (Krišjāņa Valdemāra ielā 5, Klientu apkalpošanas centrā), lūdzot bērnam nodrošināt vietu citā Jūsu izvēlētajā Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē ārpus kārtas sakarā ar Iestādes likvidāciju. Iepriekš minētā komisija pozitīvu lēmumu var pieņemt gadījumā, ja bērna un vecāka deklarētā dzīvesvieta ir Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā.

- Pielikumā: 1. Informācija par Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolām uz 2011.gada 31.decembri (elektroniski);
2. Rīgas 63.pirmsskolas izglītības iestādes lietojumā nodotā nekustamā īpašuma Rīgā, Berģu ielā 4, konstruktīvo elementu tehniskā nolietojuma akts (elektroniski).

Departamenta direktors

G. Helmanis

Puķīte 67026833

Pašvaldības elektroniski parakstītā dokumenta Nr.: RD139973AG0019

Informācija par Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēm un tās izglītības izmaksām

Nr. p. k.	Pirmsskolas izglītības iestādes nosaukums	Bērnu skaits	Rindā esošo audzēkņu skaits		Viena izglītojamā izmaksas mēnesī, Ls
			no 1,5-4 gadiem	no 5-6 gadiem	
1	Rīgas Pārdaugavas pirmsskola	22	23		201,22
2	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Rotāja"	85	196	3	165,82
3	Rīgas 63. pirmsskolas izglītības iestāde	24	7		156,49
4	Rīgas 15. pirmsskolas izglītības iestāde	56	25		132,01
5	Rīgas 157. pirmsskolas izglītības iestāde "Pasaciņa"	84	22		127,59
6	Rīgas 36. pirmsskolas izglītības iestāde	122	15		125,38
7	Rīgas 148. pirmsskolas izglītības iestāde	81	40	1	123,60
8	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Spridītis"	101	195		122,00
9	Rīgas 79. pirmsskolas izglītības iestāde	85	19		119,68
10	Rīgas 34. pirmsskolas izglītības iestāde	88	8		119,41
11	Rīgas 145. pirmsskolas izglītības iestāde	88	0		117,81
12	Rīgas 112. pirmsskolas izglītības iestāde	94	9	1	116,26
13	Rīgas 41. pirmsskolas izglītības iestāde	107	57		116,06
14	Rīgas 209. pirmsskolas izglītības iestāde "Bītiņe"	116	176	1	115,15
15	Rīgas 200. pirmsskolas izglītības iestāde	108	209		114,87
16	Rīgas 7. pirmsskolas izglītības iestāde	94	2		114,49
17	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Madarīņa"	135	28		114,26
18	Rīgas 126. pirmsskolas izglītības iestāde	88	38	1	114,19
19	Rīgas Āgenskalna pirmsskola	88	39		114,08
20	Rīgas 149. pirmsskolas izglītības iestāde "Saulīte"	136	81		114,06
21	Rīgas 113. pirmsskolas izglītības iestāde	104	2		113,93
22	Rīgas 180. pirmsskolas izglītības iestāde	179	73		113,43
23	Rīgas 192. pirmsskolas izglītības iestāde	110	38		113,27
24	Rīgas 76. pirmsskolas izglītības iestāde	120	190		113,05
25	Rīgas 88. pirmsskolas izglītības iestāde	89	52	1	112,91
26	Rīgas 194. pirmsskolas izglītības iestāde	118	201	2	112,69
27	Rīgas 223. pirmsskolas izglītības iestāde	115	24		112,36
28	Rīgas 81. pirmsskolas izglītības iestāde	125	39		111,60
29	Rīgas 165. pirmsskolas izglītības iestāde	92	34	1	111,35
30	Rīgas 162. pirmsskolas izglītības iestāde "Saulīte"	117	32		110,83
31	Rīgas 173. pirmsskolas izglītības iestāde	116	100		110,80
32	Rīgas 236. pirmsskolas izglītības iestāde "Eglīte"	124	125		110,64
33	Rīgas 139. pirmsskolas izglītības iestāde	137	92		110,40
34	Rīgas 5. pirmsskolas izglītības iestāde "Čiekuriņš"	103	130		110,34
35	Rīgas 222. pirmsskolas izglītības iestāde "Daugavīva"	96	9		109,86
36	Rīgas 132. pirmsskolas izglītības iestāde "Ievīna"	94	56		108,95
37	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Viršu dārzs"	97	27		108,86
38	Rīgas 221. pirmsskolas izglītības iestāde	110	143		108,69
39	Rīgas 39. pirmsskolas izglītības iestāde "Pīlādžiņš"	119	88		107,79
40	Rīgas 13. pirmsskolas izglītības iestāde "Ābeciņš"	156	268		107,51
41	Rīgas 161. pirmsskolas izglītības iestāde	116	41		106,69
42	Rīgas 14. pirmsskolas izglītības iestāde	181	49		106,53
43	Rīgas 68. pirmsskolas izglītības iestāde	94	16	3	106,21
44	Rīgas 91. pirmsskolas izglītības iestāde	100	33	1	105,62
45	Rīgas 141. pirmsskolas izglītības iestāde "Kastanītis"	115	70		105,45
46	Rīgas 225. pirmsskolas izglītības iestāde	204	104		105,01
47	Rīgas 23. pirmsskolas izglītības iestāde	107	32	1	104,40
48	Rīgas 175. pirmsskolas izglītības iestāde "Liepiņa"	125	71		104,26
49	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Priedīte"	123	161	1	104,07
50	Rīgas 142. pirmsskolas izglītības iestāde	117	39		103,98
51	Rīgas 197. pirmsskolas izglītības iestāde	216	29		103,96
52	Rīgas 21. pirmsskolas izglītības iestāde "Laimiņa"	142	33		103,83
53	Rīgas 196. pirmsskolas izglītības iestāde	125	90		103,79
54	Rīgas 78. pirmsskolas izglītības iestāde	186	40		102,11
55	Rīgas 232. pirmsskolas izglītības iestāde	195	49		102,05
56	Rīgas 104. pirmsskolas izglītības iestāde	200	78		101,42
57	Rīgas 124. pirmsskolas izglītības iestāde "Dzērvenīte"	102	27	1	100,98
58	Rīgas 1. pirmsskolas izglītības iestāde	101			100,96
59	Rīgas 210. pirmsskolas izglītības iestāde	134	13		100,89
60	Rīgas 44. pirmsskolas izglītības iestāde	104	3		100,81
61	Rīgas 59. pirmsskolas izglītības iestāde	115	52		100,76
62	Rīgas 123. pirmsskolas izglītības iestāde	123	168		100,75
63	Rīgas 11. pirmsskolas izglītības iestāde	210	104		100,60
64	Rīgas 160. pirmsskolas izglītības iestāde	131	174	2	100,41
65	Rīgas 94. pirmsskolas izglītības iestāde	260	247		100,28
66	Rīgas 66. pirmsskolas izglītības iestāde	227	76		100,13
67	Rīgas 172. pirmsskolas izglītības iestāde	137	63		99,99
68	Rīgas 193. pirmsskolas izglītības iestāde	135	54		99,76
69	Rīgas 57. pirmsskolas izglītības iestāde	130	73		99,46
70	Rīgas 220. pirmsskolas izglītības iestāde	223	107		98,91
71	Rīgas 16. pirmsskolas izglītības iestāde "Laismiņa"	183	85		98,47
72	Rīgas 125. pirmsskolas izglītības iestāde	111	2		98,26
73	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Kadiķiņš"	191	130		97,84
74	Rīgas 215. pirmsskolas izglītības iestāde	212	98		97,62
75	Rīgas 74. pirmsskolas izglītības iestāde	137	61		97,59

Nr. p. k.	Pirmsskolas izglītības iestādes nosaukums	Bērnu skaits	Rindā esošo audzēkņu skaits		Viena izglītojamā izmaksas mēnesā, Ls
			no 1,5-4 gadiem	no 5-6 gadiem	
76	Rīgas Zolītudes pirmsskola	235	78		97,46
77	Rīgas 244. pirmsskolas izglītības iestāde	204	106	1	97,44
78	Rīgas 182. pirmsskolas izglītības iestāde	211	262		96,96
79	Rīgas 199. pirmsskolas izglītības iestāde	213	95		96,93
80	Rīgas 40. pirmsskolas izglītības iestāde	106	1		96,85
81	Rīgas 170. pirmsskolas izglītības iestāde	136	108	1	95,95
82	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Dzirnaviņas"	209	54		95,76
83	Rīgas 27. pirmsskolas izglītības iestāde	174	94		95,68
84	Rīgas 154. pirmsskolas izglītības iestāde	220	133		94,77
85	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Margrietīņa"	231	48		94,72
86	Rīgas 152. pirmsskolas izglītības iestāde	221	153	1	94,53
87	Rīgas 62. pirmsskolas izglītības iestāde	237	33		94,47
88	Rīgas Bolderījas pirmsskolas izglītības iestāde	204	5		94,40
89	Rīgas 167. pirmsskolas izglītības iestāde	132	155		93,71
90	Rīgas 254. pirmsskolas izglītības iestāde	223	95		93,39
91	Rīgas 65. pirmsskolas izglītības iestāde "Kamenīte"	220	88		93,20
92	Rīgas 255. pirmsskolas izglītības iestāde	224	96		93,20
93	Rīgas 247. pirmsskolas izglītības iestāde "Rūķītis"	197	36		92,97
94	Rīgas 135. pirmsskolas izglītības iestāde "Liepziedni"	134	165		92,78
95	Rīgas 231. pirmsskolas izglītības iestāde	224	155	1	92,65
96	Rīgas 251. pirmsskolas izglītības iestāde "Mežciems"	193	17		92,38
97	Rīgas 61. pirmsskolas izglītības iestāde	226	247	1	92,22
98	Rīgas 213. pirmsskolas izglītības iestāde	208	359	2	91,66
99	Rīgas 234. pirmsskolas izglītības iestāde	454	132		91,29
100	Rīgas 262. pirmsskolas izglītības iestāde	246	85		91,09
101	Rīgas 272. pirmsskolas izglītības iestāde "Pērīte"	248	92	2	91,04
102	Rīgas 42. pirmsskolas izglītības iestāde	152	71		90,82
103	Rīgas 259. pirmsskolas izglītības iestāde	241	54		90,78
104	Rīgas 169. pirmsskolas izglītības iestāde	335	116		90,27
105	Rīgas 80. pirmsskolas izglītības iestāde	208	63		90,23
106	Rīgas 129. pirmsskolas izglītības iestāde "Cielaviņa"	221	70		89,57
107	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Māra"	228	78		89,51
108	Rīgas 110. pirmsskolas izglītības iestāde	253	70	2	89,27
109	Rīgas 106. pirmsskolas izglītības iestāde	224	265	2	88,89
110	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Blāziņa"	229	53		88,47
111	Rīgas 46. pirmsskolas izglītības iestāde	225	90		87,73
112	Rīgas 275. pirmsskolas izglītības iestāde "Austrīna"	476	359		87,52
113	Rīgas 264. pirmsskolas izglītības iestāde "Zelta atslēdziņa"	253	96		87,43
114	Rīgas 242. pirmsskolas izglītības iestāde	236	185		87,36
115	Rīgas 256. pirmsskolas izglītības iestāde	255	117		87,09
116	Pirmsskolas izglītības iestāde "Mārdega"	125	163		87,04
117	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Dzilniņa"	366	14		86,43
118	Rīgas 49. pirmsskolas izglītības iestāde	229	348	1	86,29
119	Rīgas 226. pirmsskolas izglītības iestāde	202	84		86,02
120	Rīgas Ziepniekkalna pirmsskola	177	185		85,63
121	Rīgas 261. pirmsskolas izglītības iestāde	237	109		85,47
122	Rīgas 228. pirmsskolas izglītības iestāde "Annele"	251	88		84,90
123	Rīgas 233. pirmsskolas izglītības iestāde	215	165		84,82
124	Rīgas 273. pirmsskolas izglītības iestāde	255	171	1	84,61
125	Rīgas 229. pirmsskolas izglītības iestāde	251	116		82,77
126	Rīgas 258. pirmsskolas izglītības iestāde	263	94		80,89
127	Rīgas 243. pirmsskolas izglītības iestāde	247	81		80,78
128	Rīgas 241. pirmsskolas izglītības iestāde	262	235		80,30
129	Rīgas 252. pirmsskolas izglītības iestāde	262	114		80,18
130	Rīgas 224. pirmsskolas izglītības iestāde	264	99		80,07
131	Rīgas 267. pirmsskolas izglītības iestāde	267	104		79,99
132	Rīgas 97. pirmsskolas izglītības iestāde	260	138	1	79,67
133	Rīgas 253. pirmsskolas izglītības iestāde	258	90	1	79,24
134	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Pūcite"	284	248		78,84
135	Rīgas 208. pirmsskolas izglītības iestāde	255	106		78,65
136	Rīgas 266. pirmsskolas izglītības iestāde	276	80		78,57
137	Rīgas 4. pirmsskolas izglītības iestāde "Avotiņš"	259	234	2	78,54
138	Rīgas 216. pirmsskolas izglītības iestāde	256	111	1	77,84
139	Rīgas pirmsskolas izglītības iestāde "Zvaigņš"	270	167		76,70
140	Rīgas 239. pirmsskolas izglītības iestāde	320	126		73,16
141	Rīgas 270. pirmsskolas izglītības iestāde	299	80		71,07
142	Rīgas 153. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	30			41,30
143	Rīgas 108. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde "Mežaparks"	37			33,39
144	Rīgas 218. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	91			28,37
145	Rīgas 158. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	62			25,53
146	Rīgas 204. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	82			23,01
147	Rīgas 55. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde "Dardedze"	99			21,76
148	Rīgas 8. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	106			20,10
149	Rīgas 212. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	114			18,44
150	Rīgas 2. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	115			17,67
151	Rīgas 190. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	60			16,57
152	Rīgas speciālā pirmsskolas izglītības iestāde "Riekstiņš"	162			16,56
153	Rīgas 146. speciālā pirmsskolas izglītības iestāde	72			16,09
				Uz speciālajām izglītības iestādēm netiek veidota elektroniskā rinda, jo uzņemšanas kārtību nosaka speciāli Ministru kabineta noteikumi	